

Voruta

... O Mindaugas susiruošė ir sumanė sau nesikauti su jais atvirai,
bet pasitraukė į pili, vardu Voruta...

Iš Hipatijaus metraščio 1251 m. įrašo

Nr. 2 (644)

2008 m. sausio 26 d.

Lietuvos istorijos laikraštis

ISSN 1392-0677

Kaina 1 Lt

Šiame numeryje

8-9 Kun. Pranas
BIELIAUSKAS

**Vilniaus
dienoraštis
(1915 - 1918 m.)**

7-14

Lietuviškas baras

Nr 15 (23)

PRENUMERUOKITE !!!

2008 METAMS

„Vorutą“

1 mėn.	–	3.00 Lt
3 mėn.	–	9.00 Lt
6 mėn.	–	18.00 Lt
9 mėn.	–	27.00 Lt
12 mėn.	–	36.00 Lt

Indeksas 0135

„Vorutą“ galima prenumeruoti internetu, adresu: www.post.lt skyrelyje „prenumerata“ pasirinkti laikraštį „Voruta“

Laisvės aktualijos ir Sausio 13-oji

Lietuvoje paminėtos Sausio 13-osios septynioliktos metinės. Ši diena Lietuvoje visada minima su dvasiniu pakilimu, spontanišku entuziazmu. Daugelis atsimena tas dienas, kai visos Lietuvos žmonės išgyveno įvykius, pažadinusius pasaulio dėmesį atsikuriančiai Lietuvai ir lietuvių tautos kovai už laisvę. Daugelis buvo tų įvykių dalyviai. Šie įvykiai paliko atmintyje stiprių išgyvenimų ir ženklina atmintyje lyg kokią naujausių laikų ribą. Pabandykime suvokti, kokia šių įvykių esminė prasmė. Neprievartiniu būdu Lietuvai, Baltijos ir kitoms tautoms siekiant išsilaisvinimo, sausio 13-osios įvykiai buvo kulminacinis persilaužimo taškas. Reakcijos jėgos, norėjusios sugrąžinti totalitarizmo režimą, agresyviai puolė ir pralėjo taikių laisvės demonstrantų kraują. Ir nežiūrint to, kad reakcionierių pajėgos jėga ir ginklu užėmė eilę strateginių pastatų, tai vis tik buvo jų pralaimėjimo pradžia, suklupimo akmuo. Šios agresyvios jėgos sutiko tvirtą, ryžtingą, nepalenkiamą, visuotinį, neprievartinį pasipriešinimą. Išsilaisvinimo judėjimas, pasipriešinimas agresoriams nuo to Lietuvoje, Baltijos šalyse, Rusijoje, Vakarų šalyse ir kituose kraštuose neregėtai išaugo, įėjo į dar aukštesnio pakilimo fazę. Po sausio 13 ryžtingai priešintis agresoriams pakilo jau šimtai tūkstančių žmonių, protesto demonstracijos užliejo miestų aikštes. Solidarizavosi Baltijos šalių, Rusijos, viso pasaulio demokratinės jėgos. Ir galiausiai to tęsinys, pasekmė buvo pučo pralaimėjimas Maskvoje. Pasipriešinimo totalitarizmui

Alfredo GIRDZIUSO nuotr.

1991 m. sausio barikados Vilniuje prie LR Seimo

ryžto įkvėpta ir pažadinta rusų tauta, pamačiusi ryžtingą lietuvių pasipriešinimo pavyzdį, irgi ryžtingai pasipriešino pučo perversmininkams, norėjusiems užgniaužti demokratinę pertvarką, tautų išsilaisvinimą iš totalitarizmo. Tada, 1991 rugpjūčio 21 d., reakingasis totalitarizmas galutiniai palūžo, pralaimėjo, sutikęs tvirtą ir solidarų tautų, demokratinį jėgų neprievartinį pasipriešinimą. Tokiu būdu šis 1991 m. sausio 13 - rugpjūčio 21 d. laikotarpis yra reakcijos žlugimo ir demokratinio tautų išsilaisvinimo laikotarpis, nulėmęs visą tolesnę šių šalių ateitį.

Todėl sausio 13-oji - tai vis naujas tos iškovotos laisvės, demokratijos aktualijų įsisąmoninimas.

Kiekvieną kartą minėdami šiuos įvykius vis giliau suvokiame jų prasmę, įgytą patirtį, tai kas šiandien vyksta.

Šiomet sausio 13 minėjimai vyko kiek gyviau nei keletą praėjusių metų. Gal todėl, kad buvo pasakyta daugiau prasmingų kalbų, minėjimo eiga nebuvo besikartojanti rutina.

Nukelta į 4 p.

Vilniaus rajono socialinės problemos

Atliekų tvarkymas rajone

Atliekų tvarkymas rodo šalies išsivystymo ir kultūros lygį, nes šiame darbe vienas pagrindinių veikėjų žmogus. Nekalbėsiu apie gamybines, transporto, statybos ar paslaugas teikiančias įmones, - tai svarbu, bet gamybinėje sferoje lengviau kontroliuojama ir greičiau įvestina tvarka. Kur kas sunkiau atliekų surinkimą, rūšiavimą ir išvežimą organizuoti tiesiogiai iš gyventojų. Nesinori kaltinti nieko atskirai, visi esame kalti, kad pakelės, pamiškės, kitos atokesnės privažiuojamos vietos dar neretai papuošiamos šiukšlėmis. Tuo ne tik žalojama gamta ir neigiamai veikiama nuotai-ka, - gerdami užterštą vandenį, kvėpuodami nešvarių oru nuodijame save, arba net tiesiog susižeidžiame.

Iki šiol rajonuose veikia nemažai sąvartynų, vieni legalūs, kiti stichiškai pasidarę, vieni mažesni, kiti didesni, tačiau visais atvejais keliantys pavojų aplinkinių žmonių sveikatai. Atliekų tvarkymas geriau ar blogiau organizuotas visose šalyse. Europos Sąjungoje šiam veiklos barui skiriamas ypa-

tingas dėmesys ir lėšos. Vien Vilniaus apskrityje, pradėjus veikti pagal visus gamtosauginius reikalavimus įrengtam Kazokiškių komunalinių atliekų sąvartynui, bus uždaryta per šimtą įvairaus dydžio šiukšlynų. Pamažu ir mes artėjame prie europinių standartų, bet pagrindinis dalykas kol kas sunkiai sprendžiamas – pačių gyventojų reiklumas gyventi švariai ir tvarkingai.

Neseniai Vilniaus rajono savivaldybės taryba priėmė keletą sprendimų dėl komunalinių atliekų tvarkymo. Patvirtintos vie-ningos visam rajonui metinių atliekų susi-kaupimo normos daugiabučių ir individu-

Gediminas Paviržis

Nukelta į 6 p.

„Krikščioniškos giesmės“ – po šimtmečių pertrūkio...

Astrida PETRAITYTĖ, Vilnius

Lietuvos evangelikų liuteronų bažnyčios dvasininkai. Centre – vyskupas Mindaugas Sabutis

Tekstą skaitykite 3 p.

Mažoji Lietuva

Mažosios Lietuvos ir jos kultūros paveldo tyrėjas – Martynas Purvinas

Birutė ŽEMAITAITYTĖ, Vilnius

2007 m. pabaigoje Kaune išleista knygė „Martynas Purvinas. Bibliografinė rodyklė (1972-2007)“. Joje pateikta autoriaus biografija ir pirmą kartą gausi spausdintų darbų bibliografija: 1. knygos; 2. moksliniai straipsniai: kraštovaizdžio analizė, liaudies architektūra, Mažosios Lietuvos kultūros paveldas, urbanistika ir architektūra; 3. enciklopedijų straipsniai; 4. mokslo populiarinimo straipsniai: Mažosios Lietuvos kultūros paveldas, liaudies architektūra, architektūra ir urbanistika, kraštovaizdžio architektūra; 5. publicistika: Mažoji Lietuva; architektūros ir urbanistikos problemos; aktualijos. Bibliografiją sudarė pats Martynas Purvinas ir Marija Purvinienė. Joje 2335 pozicijos (iš jų 5 knygos) pagal chronologiją.

Martynas Purvinas gimė Kaune 1947 m. gruodžio 13 d. išeivio iš Mažosios Lietuvos šeimoje. Jo tėvas doc. dr. Erikas Purvinas (1908-1999) kilęs iš gausios lietuvininkų bei kuršininkų giminės, gyvenusios Klaipėdos ir Šilutės apylinkėse, Kuršių nerijoje, ir piečiau Nemuno (Pakalnės, Labguvos, Unguros ir kt. apskrityse). Senelis Martynas valdė didelį žemės sklypą su keliais namais Klaipėdos centre; greta kasdieniųjų darbų dar užsiėmė ir lietuviškos bendruomenės reikalais, buvo lietuviško laikraščio redaktorius.

Prasidėjo sovietinė okupacija, o vėliau

Martynas ir Marija Purvinai mokslinėje konferencijoje. Smalininkuose. 2005 m.

ir II pasaulinis karas. Beveik visiems Purvinams pasitraukus į Vakarus nuo artėjančio fronto bei slapstymosi nuo nacių gaudynių, M. Purvino tėvas E. Purvinas liko Didžiojoje Lietuvoje. Pokariu atsikūrus Lietuvos žemės ūkio akademijai grįžo ten dirbti, patirdamas visas sovietinio režimo „malones“ ir slėpdamas praeitį.

Tokioje atmosferoje ir augo M. Purvinas. Teko girdėti dar aidint šūvius Pakauinės miškuose. Vienas po kito vis nyko vaikystėje šmėkstelėję senų laikų žmonės – vieni išstrėmė, kitas pabėgo į Vakarus. Laimingiausi metai praėjo Kauno vidurinėje dailės mokykloje – gabesni vaikai, atidesni mokytojai, vasaromis kelionės į vaizdingas vietas. Tik rengiantis baigiamiesiems egzaminams, kartu su visa klase teko stoti į komjaunimą – antraip nepateksi į aukštąją mokyklą.

Nuo mažų dienų vartant tėvo knygas apie gamtą ir senąsias enciklopedijas, gerai besimokant mokykloje, ją pabaigus netraukė į „grynąjį meną“. M. Purvinas pasirinko architektūros studijas, „kur Kauno politechnikos instituto Statybos fakulteto man-

Martynas Purvinas Vilniuje, Mažosios Lietuvos enciklopedijos redakcijoje. 2006 m.

datinėje komisijoje vėl užkliuvo jo tėvo kilmė. Laimei, vadovas numojo ranka: „jis tik žoleles renka“, nepavojingas“ (p. 10). 1965 m. studijoms pasirinko gyvenviečių planavimą – urbanistikos pakraipą, galop ir kraštovaizdžio architektūrą, mielesnę nuo vaikystės gamtoje vasarojusiam negu anuometinių betoninių „dėžučių“ projektavimą. Diplomą apgynė su pagyrimu. Deja, sovietinė tikrovė nebuvo idiliška – po studijų teko dar pabuvoti armijos poligone.

Pagal paskyrimą nuo 1970 m. rudens M. Purvinas ėmė dirbti Žemės ūkio statybos projektavimo institute (ŽŪSPI) – didžiuliam sovietinio projektavimo fabrike, kur beveik iš standartinių projektų buvo štampuojama žadėtiosios šviesios ateities pastatai. Vadai gabų studentą buvo išsiuntę į Maskvą disertacijos parengimui. Tačiau poros mėnesių ruošimasis nuėjo veltui – nors stojamieji egzaminai ir buvo išlaikyti, bet lietuviškąją vietą Maskvos aspirantūroje užėmė Vidurinės Azijos atstovas. Grįžęs į ŽŪSPI, M. Purvinas sulaukė pasiūlymo 1971 m. stoti į Vilniaus Inžinerinio statybos instituto (VISI) Architektūros fakulteto aspirantūrą. Ten įstojus vis buvo tikslinama „darbo kryptis plačiame kraštovaizdžio architektūros bare, galop užčiuopus itin painią kraštovaizdžio analizės problematiką“ (p. 11). Prasidėjo vis įdomesnių atradimų metas – sukurta kraštovaizdžio erdvinės struktūros samprata, jos tikslios analizės bei vertinimo originalūs metodai, apibūdinti tokie reiškiniai kaip kraštovaizdžio natūralizmas bei įvairovė. Baigus aspirantūrą vėl pasikartojo maskvietiška istorija – dėstytojo vietai parinko žmogų, kuris turėjo ryšių „iš viršaus“. M. Purvinui teko grįžti į Kauną ir dirbuotis Lietuvos statybos ir architektūros mokslo tyrimo instituto (LSAMTI) urbanistikos sektoriuje.

1975 m. išvyko dėstyti paskaitų į VISI architektūros fakulteto Gyvenviečių planavimo ir tvarkymo (vėliau Urbanistikos) katedrą, kur dirbuotasi dar aspirantūros metais. Iš pradžių jaunas dėstytojas matė daugybę veiklos barų. Giliau pasinėrus į mokslinio tyrimo vandenį, skatinti studentų moksliniai darbai, analizuoti akivaizdžiai netikę sovietinės urbanistikos bei architektūros pavyzdžiai, rengtos naujos darbų ir praktikų metodikos. Žmonai Marijai Purvinienei LSAMTI Urbanistikos sektoriuje išplėtojus Lietuvos miestų tyrimus, M. Purvinas pradėjo bendradarbiauti su LSAMTI, kartu su studentais tyrė Kauno centrą, Trakus, kitus miestus. Kaupėsi gausi tyrimų medžiaga, nauji atradimai ir publikuoti reikšmingi moksliniai straipsniai.

Šie pasiekimai buvo naudingi katedros ir fakulteto ataskaitoms, bet laikui bėgant

vis labiau ėmė erzinti kolegas bei vadovus – „pernelyg darbštus išsišokėlius „negražiai atrodė“ pilkšvame fone, pavojingai judino daugeliui įprastą stagnacinį liūną“ (p. 12). 1980 m. kandidatinę disertaciją „Architektūrinės analizės teoriniai – metodiniai klausimai“ apsigynęs, 1983 m. docento pedagoginį vardą gavęs M. Purvinas ir toliau nesilygiavo į kolektyvą atsisakęs stoti į komunistų partiją. Vėliau, pakritikavus vietinių partiečių bei saugumiečių įžulumą, 1987 m. neva pačiam teko pasitraukti iš VISI.

1987 m. įsidarbino LSAMTI; ten jam pavedė tirti sovietinę urbanistiką rengia-

Martynas ir Marija Purvinai paskelbti Martyno Jankaus kultūros premijos laureatais. 2006 m. rugpjūtis.

mam „Lietuvių architektūros istorijos“ IV tomui. Įsidrąsinant Lietuvos spaudai M. Purvinas dar 1988 m. pradeda skelbti vis atviresnius straipsnius apie sovietinę urbanistiką, liaudies architektūros likimą, Mažosios Lietuvos kultūros paveldą. Kitas svarbiausias jo veiklos baras – liaudies architektūros tyrimai. Bet 1987 m. vasarą vėl bedarbiu likęs, dėl pernelyg didelio savo domėjimosi kaimų praeitimi ir sovietmečiu nepageidaujamiems jos puslapiams, jis ėmė fiksuoti senuosius kaimus Rusnės apylinkėse. Taip atsivėrė naujas didžiulis darbo baras. Darbo VISI laikais tiesiog buvo drausta planuoti tyrimo ekspedicijas į Mažąją Lietuvą – „sovietinės okupacijos dešimtmečiais tai buvo etnokultūriniam sunaikinimui pasmerktas kraštas. Tik atskirų pasiūlytųjų dėka 1980 m. buvo organizuota kraštotyros ekspedicija į Rusnę, kur M. Purvinas vadovavo paminklotyrininkų grupei“ (p. 14-15). Tačiau taip ir nebuvo leista išleisti knygos apie Rusnę. Ji pasirodė tik 1992 m.

Tai gi nuo 1987 m. iki dabar M. Purvi-

nas kasmet tiria savo protėvių kraštą – lankyta dar vaikystėje. Per kaimų tyrimo metus suvokęs nesulaikomą senojo kaimo griūtį, jis pradėjo kruopštų tyrimą ir Mažąjoje Lietuvoje. Naujaisiais laikais didieji darbai pagaliau buvo pastebėti – 1998 m. išeivijoje veikiantis Mažosios Lietuvos fondas jį su talkininke žmona apdovanojo Dr. Vydūno premija už veikalo „Mažosios Lietuvos kaimai“ rankraštį. 1996 m. abu gavo Šilutės rajono „Sidabrinės nendrės“, o 2006 m. – M. Jankaus kultūros paveldo premiją.

Nuo 1996 m. M. Purvinas įsijungė į naują didelį darbą – unikalią „Mažosios Lietuvos enciklopedijos“ (MLE) rengimą. Nuo 1997 m. pavasario tapo MLE vyriausiojo redaktoriaus pavaduotoju (o faktiškai – MLE rengimo vadovu ir sudarytoju) ir ėmėsi beveik neįmanomos apimties darbo, „iš daugybės šaltinių rinkdamas gausybę duomenų apie sovietimečių suniokotą kraštą, negrįžtamai sunaikintą jo savitą kultūrą“ (p. 16). Daugelį metų už savo lėšas kasmet važinėjo į Vokietijos archyvus ir bibliotekas, iš kur parvežė tūkstančius dokumentų kopijų iki tol Lietuvoje nežinotos istorinės medžiagos šio krašto savitumui atskleisti. MLE I-III tomams parengė vienas (ir su kitais) net 1817 straipsnių. Beje, bibliografijoje nėra 98-ojo puslapio (vietoje jo pakartotas 88 p.), tad neįrašyti 6 paskutiniai straipsniai iš MLE ir 12 - iš VLE.

Biografinės apybraižos autorius prof. dr. Jonas Minkevičius rašo, kad „per keliolika pastarųjų metų vieno žmogaus pastangomis buvo atvertas ištisas naujas kontinentas – ilgai užmarštyje buvusi Mažosios Lietuvos tradicinė medžiaginė kultūra“ (p. 16).

Martynas ir Marija Purvinai paskelbti Martyno Jankaus kultūros premijos laureatais. 2006 m. rugpjūtis.

M. Purvinas Mažosios Lietuvos kultūros paveldo klausimais 1994-2007 m. istorijos laikraštyje „Voruta“ paskelbė 20 aktualių publikacijų (iš jų 10 kartu su žmona).

Nepaprastai gausios M. Purvino publikacijos labai praturtino Lietuvos architektūrologiją.

*Martynas Purvinas. Bibliografinė rodyklė (1972-2007) / KTU Architektūros ir statybos institutas. – Kaunas: V. Dobrovolosko firma „Lameta“, 2007. – 125 [1] p., iliustr. Tiražas 300 egz.

2008-01-20

Įdomumo dėlei pateikiu smulkesnę informaciją apie M. Purvino str. „Vorutoje“.

M. Purvinas Mažosios Lietuvos kultūros paveldo klausimais 1994-2007 m. istorijos laikraštyje „Voruta“ paskelbė 20 aktualių publikacijų (iš jų 10 kartu su žmona):

Danos Buinickaitės nuotr.

„Krikščioniškos giesmės“ – po šimtmečių pertrūkio...

Astrida PETRAITYTĖ, Vilnius

Atkelta iš 1 p.

Sausio pradžioje vienoje iš Lietuvos liuteroniškųjų bažnyčių tradiciškai vyksta Viešpaties metų pradžios pamaldos, kurios ne tik suteikia progą tos parapijos liuteronams patirti šventę, bet ir sutelkia bendrai maldai bei apmąstymams kone po visą šalį – ne tik Vakarų Lietuvoje – išsibarsčiusius kunigus. 2008-ųjų pradžios pamaldos įvyko Vilniuje. Tiesa, kiek pavėluotai – sausio dvyliką, nors šiaip orientuojamasi į artimiausią Trijų Karalių šventei šeštadienį. Tačiau vėlavimas buvo „proginis“, tad ir šventė ypatinga! Būsimojoje Lietuvos evangelikų liuteronų bažnyčios istorijoje neabejotinai ryškia eilute turės būti įrašyta ir ši data: **2008 01 12**. Tą dieną liuteronų ben-

rengtasi Šventajai vakarienei... Bet juk giedota jau paėmus į rankas naujasias, 2007-ųjų data pažymėtas, „Krikščioniškas giesmės“! O istorinę šio giesmyno reikšmę pagrįstai akcentavo vyskupas, dėkodamas už ilgų metų triūsą jo sudarytojui kun. Liudvikui Fetingiui, redakcinei komisijai (kun. Fetingis, doc. dr. Dalia Kisieliūnaitė, doc. Bronislavas Skirgilas), ypač jos pastarųjų metų pirmininkui kun. dr. Dariui Petkūnui, kitiems talkininkams.

Taigi šis giesmynas – ne šiaip dar vienas „perleidimas“, tai pirmasis giesmynas su natomis po šimtmečių pertrūkio (su natomis giesmių knygos leistos XVI-XVII a.)! Ir pavadintas jis taip kaip pirmasis, M.Mažvydo parengtas, giesmynas. Kaip

Meldžiamasi naujojo giesmyno pašventinimo proga

Naujojo giesmyno natų faksimilė

druomenei buvo oficialiai pristatytas („įvestas“) naujasis giesmynas „Krikščioniškos giesmės“.

Į Vilniaus liuteronų bažnyčią šeštadienio rytą rinkosi ne tik sostinės parapijiečiai, bet ir oficialūs ar neoficialūs – dėl to ne mažiau garbingi – svečiai (štai persimetė žodžiu su nepažįstamąja, kuri pasisakė kartu su vyru atvykusi iš Panevėžio). Jau vien pilnut pilnutėlė bažnyčia kūrė nuotaką „kaip per Vėlykas“... Dar momento svarbą liudijantys „televizininkai“ (laukim LRT „Kelio“!)... Dar pakilūs trimtų garsai, aidintys iš balkono! Ir jų gaubiamą link altoriaus žengianti ilga dvasininkų procesija; šventinės liturginės aprangos iškilmingas baltumas (kai kur „akcentuotas“ solidžiu tradiciniu juodumu)!

Pamaldos vyko pagal įprastą liturginę tvarką: melstasi, giedota, skaitytas Dievo Žodis, išklaustas vyskupo pamokslas,

nurodo „Pratarmėje“ kun. dr. D. Petkūnas: „Šiuo giesmynu tęsiama sena liuteronų giedojimo tradicija, kurios pamatus padėjo kunigai M. Mažvydas, J. Bretkūnas, D. Kleinas, L. Zengstokas, F. Kuršaitis ir daugelis kitų“. Rengiant šias „Krikščioniškas giesmes“, remtasi ir vėlesniais giesmynais (1936 m. spausdintu Klaipėdoje, 1957 m. - išėvijoje, 1991 m. vėlgi Lietuvoje, pastarąjį redagavo vyskupas Jonas Kalvanas), į leidinį įtraukta ir naujai išverstų giesmių. „Krikščioniškos giesmės“, nuo šiol tapusios vieninteliu Lietuvos liuteronų liturgijoje naudojamu giesmynu, - penkiolikos metų triūsio rezultatas.

Šiam darbui vyskupo J. Kalvano iniciatyva susibūta dar 1992-aisiais, deja, nei vyskupas J. Kalvanas vyresnysis, nei komisijos pirmininko postą vėliau perėmęs vyskupas J. Kalvanas jaunesnysis naujojo giesmyno nesulaukė. Vyskupas Mindaugas Sabutis liūdnei juokavo, jog daugelis talkin-

Po giesmyno pristatymo interviu Lietuvos televizijai

Nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos komplektavimo skyriaus vedėjas Vytautas Gocentas (kairėje) gauna autografą iš giesmyno sudarytojo kun. Liudviko Fetingio

Per pamaldas giedama iš naujojo giesmyno

kų abejojo sulauksią šios svajonės išsipildymo, nes diskusijos dėl vienos giesmės (barbarizmo, pasenusių žodžių keitimo galimybių) trukdavusios valandų valandas! Naujos liuteroniško giesmyno laidos parengimas – toli gražu ne vien „techninis“ darbas. Žinome XVIII a. pb. K.G. Milkaus įžiebtą diskusiją dėl G. Ostermejerio išleisto giesmyno, trukusią visą dešimtmetį ir liudijusią, koks opus reikalas - senųjų giesmių kalbos tobulinimas... Vilkimės, kad naujasis giesmynas ne tik labiau atitiks jau-

nimo lūkesčius, bet nesukels ir senosios kartos pasipriešinimo. Ak, gal ir suvirpa iš jaudulio širdis, begiedant: „Pons Dievs yra pilis drūta“ (o kai kam ir gotiškasis šriftas tebėra pats „tinkamiausias“ liuteroniškai giesmei), bet juk ne mažiau iškilmingai skamba ir „Tvirčiausia apsaugos pilis...“.

Atšventėme gražią šventę, dabar, tikėkimės, „Krikščioniškos giesmės“ taps mūsų kasdienos dalimi.

Autorės nuotr.

Šaltinis: www.mazoji-lietuva.lt

Laisvės aktualijos ir Sausio 13-oji

Atkelta iš 1 p.

Prie parlamento atidarytas Sausio 13-osios memorialas, kur gautu uždengtos sausio įvykių menančios žmonių statytos barikados, tų įvykių nuotraukos, Marijos skulptūrėlė, žmonių pastatyta tomis dienomis, prie kurios žmonės meldėsi. Tačiau atidarymo kalboje tremtinių vardu kalbėjęs uteniškis pareiškė, kad toks Marijos skulptūros eksponavimas jiems nepriimtinas. Dabar skulptūra įdėta į koplytstulpį, o jie pageidauja, kad būtų įrengtas specialus Marijos garbei altorius. Tremtiniai už šią idėją kovoja jau daug metų. Robertas Grigas savo kalboje apibendrino, kad šis memorialas primins šiems dideliems rūmams lietuvių tautos kovą už laisvę su savo tikėjimu.

Šiais metais oficialiąją minėjimo dalį pratęsė sąjūdis, pateikęs savo programą su dainomis ir prakalbomis. Jame kalbėjo daug sąjūdiečių, buvo pasakyta įdomių kalbų.

Kitą dieną, pačią sausio 13-ąją, - iškilmingas minėjimas Seime. Jis irgi pasižymėjo įdomiomis kalbomis. Gražias solidarumo su Lietuva kalbas pasakė Lenkijos ir Latvijos parlamentų vadovai.

Stipriai nuskambėjo arkivyskupo A.Bačkio kalba, kviečianti kartais lengvai tariamą žodį laisvę pakeisti žodžiu atsakomybė. Anot jo, sausio 13 kovotojai turėjo aiškią ir šviesią Lietuvos ateities viziją, o

Alfredo GIRDZIUSO nuotr.

1991 m. sausio barikados Vilniuje prie LR Seimo

dabar valdžia paskendusio interesų grupių ekonominiuose reikaluose, nepakankamai rūpinasi žmonių gyvenimu. Tikrai sausio 13 neprievartinio judėjimo dalyviai turėjo viziją, kad Lietuva bus laisva, kad bus atkurta ta šviesioji, gyva lietuvių atmintyje Nepriklausomoji Lietuva, paremta kilniais idealais. Tą viziją ir dabar tebeturime, bet ji dar neįgyvendinta. Tikra nacionalinė vals-

tybė dar nesukurta. Deja, realiai politika vis labiau tolo nuo to idealo ir galiausiai priėjo tik nesibaigiančių vidaus rietenų liūną. Kaip liaudis sako, „kuo toliau į mišką tuo daugiau medžių“.

Bet kam reikėjo iš kelio sukti į šalikėlį, tolyn nuo teisingų pagrindų, ir vis labiau pasiklysti. Užut ryžtingai, atkakliai visiems kartu įgyvendinus Nepriklausomos Lietuvos vertybes ir idealus.

Minėjime taip pat įdomiai liudijo vienintelis išlikęs gyvas Medininkų tragedijos dalyvis, Vasario 16-osios klubo garbės pirmininkas Tomas Šernas. Jis taip pat iškėlė aktualią mintį, dabarties pasaulio problemą, kad parlamentus, valdžią dabar dažnai sudaro ne žmonių iškelti, ir jiems atstovaujantys politikai, o ekonominių interesų grupių statytiniai, per valdymą įgyvendinantys savo grupių, o ne žmonių interesus. Ir gražu, kai laisvę mylintys žmonės, supratimo ir atsakomybės vedami vyrai ir moterys savo demonstracijomis pareiškia pasauliui apie žmonių laisvės siekį, kaip buvo ir sausio 13-ąją.

Sausio 13 minėjimai visada įdomūs tuo, kad daug žmonių, kam brangi laisvė, tiesa, Lietuvos ir žmonijos ateitis, pareiškia savo žodį, savo idėjas, savo įsitikinimus. Reikalingas toks žmonių laisvo žodžio forumas, ne tik vieną dieną kelias valandas. Tai yra būtina gyvenimui, kuris vis labiau linksta į standartizuotos, nuasmenintos, bemintės informacijos pilkumą, be tiesos siekio, žodžio. Pasaulio vyrai ir moterys kalbėkime, liudykime Tiesą, branginkime kiekvieną tiesos žodį - tai gyvenimo prasmė.

Jonas JAKIMAVČIUS

Muziejus laikraštyje

Akmeniniai ir titnaginiai kirvukai. Foto V.Neliubinas.

Akmens amžiaus kirvukai

Didžioji dalis eksponatų į Trakų istorijos muziejus archeologijos rinkinius patenka iš tyrinėjamų paminklų, bet yra ir tokių, kuriuos muziejui dovanoja privatūs asmenys. Vieną tokių radinių grupę sudaro akmeniniai kirvukai.

Parodoje eksponuojama 13 kirvukų iš įvairių Lietuvos vietų, dauguma jų yra iš Siesikų apylinkių (Ukmergės r.), vienas iš Kaišiadorių r., kai kurie atsitiktinai rasti Strėvos miške, kitų radimvietės nėra žinomos. Jie yra įvairių matmenų, nuo visai mažų, 5 cm ilgio, iki ganėtinai stambių, masyvių, 22 cm ilgio. Jų gamybai naudota įvairi medžiaga: 4 dirbiniai yra titnaginiai, likusieji pagaminti iš įvairių akmens rūšių. Visi titnaginiai kirviai yra įtvėriamieji. Stambesni, balto titnago, pagal kilmę importiniai, atvežti iš Lenkijos ar Skandinavijos, smulkesni - vietinės gamybos. Likusieji turi skylių kotui ir yra įmoniniai, tarp jų išsiskiria 2 dviašmeniai, pagaminti iš juodos spalvos akmens. Dirbinių formą sąlygojo pasirinkta žaliava, gamybos ypatumai ir tradicija. Visi kirvukai datuojami neolito (graikių k. neos - naujas, lithos - akmuo) epocha. Šis periodas - paskutinė ir aukščiausia akmens epochos raidos stadija, trukusi nuo IV iki II tūkst. prieš Kr. Perėjimas į neolitą dažnai vadinamas „neolitine revoliucija“ ir reiškia žmonijos ūkinės-ekonominės, gamybinės veiklos suaktyvėjimą. Tai žmonijos raidos kultūrinis tarpsnis, kuris Lietuvoje prasidėjo atsiradus keramikai, gludintiems titnaginiais ir kitokiems

akmeniniams įrankiams, išmokus juos pragręžti, o baigėsi atsiradus pirmiesiems metalų lydymams. Neolito pabaigoje pradėti auginti naminiai gyvuliai ir javai. Žmonės tapo sėslnesni, dvasinis gyvenimas - sudėtingesnis.

Ankstyvajame ir viduriniame neolite akmeninis darbo kirvis ir ginklas nedaug skyrėsi. Bet jau vėlyvajame neolite atsirado specialių, vadinamųjų laivinių (laivėlio pavidalo), kirvių, kuriais kartais ir kariauta. Vienas iš įdomesnių eksponatų yra Patjanovo kultūrai būdingas laivinis kovos kirvis. Jo pentis nulūžusi, vėliau buvo nugludinta ir paruošta nauja vieta gręžimui, tačiau daiktas nebuvo baigtas gaminti. Tokie kirvukai greičiausiai buvo vyro garbės ženklas, galbūt jau aukštesnio luomo privilegija. Tai reprezentacinis ginklas ir su juo nedirbo. Dalis dirbinių yra būtent tokie. Jie pakankamai nedideli, kruopščiai nušlifuoti, jų ašmenys per 4 tūkst. metų išliko aštrūs.

Kviečiame apsilankyti „Sakralinio meno“ ekspozicijoje, Trakų pusiasalio pilyje buv. Dominikonų vienuolyno koplyčioje (Kęstučio g. 4) ir apžiūrėti šiuos eksponatus.

Trakų istorijos muziejaus archeologas O. Ševeliov

Eksponatus pamatysite „Sakralinio meno“ ekspozicijoje, Kęstučio g. 4, Trakuose, Pusiasalio pilies teritorijoje buvusio Dominikonų vienuolyno koplyčioje. Darbo laikas: 10.00-18.00. Išeiginė-pirmadienis ir antradienis.

Muziejus laikraštyje (Nr. 4)

Saliutinė patrankėlė. Foto V.Neliubinas.

Saliutinė patrankėlė

Paprotys pažymėti reikšmingas šventes šaudymu į orą atsirado maždaug prieš tūkstantį metų Kinijoje. Tam ypač pasitarnavo šioje šalyje išrastas parakas.

Tradicija išreikšti džiaugsmą arba atiduoti pagarbą šūviais paraku užtaisomais ginklais Europoje pradėjo plisti kartu su šios rūšies ginklais jau nuo XIV amžiaus (pranc. salūtis reiškia pasveikinimą, pagarbos atidavimą šautuvų, artilerijos salvėmis). XVI a. saliotai jau buvo įprastas pagarbos ženklas sutinkant atvykstančius monarchus ar kitus garbingus asmenis. Taip 1518 m. Krokuvoje sutinkant karalienę Boną buvo šaudoma net iš 74 patrankų. Saliotai buvo rengiami pergalių, įvairių švenčių ir net laidotuvių proga. 1604 m. Vilniuje buvo surengtas saliotas Šv. Kazimiero paskelbimo šventuoliu proga. Šaudoma buvo iš patrankų ir kitų šaunamųjų ginklų. Šiais ginklais buvo apginkluota ne tik reguliarioji Lietuvos kariuomenė, juos buvo galima rasti ir didelių bei pasiturinčių bajorų dvaruose. Ir tai nėra nuostabu, prisimins, kad kiekvieno bajorų luomo asmens pagrindinė pareiga buvo tėvynės gynimas. Todėl kiekvienas bajoras privalėjo turėti nuosavus, sau ir savo palydai, skirtus ginklus, be to turėjo teisę gaminti ir saugoti paraką bei šaunamuosius ginklus, taip pat ir patrankas.

Paprotys įvairiomis progomis šaudyti iš patrankų buvo tiek išplitęs, kad XVII a. - XVIII a. buvo gaminamos specialios, tik saliotams skirtos, nedidelės patrankėlės, kurias įgydavo ne tik bajorai, bet ir amatininkų cechai ir net bažnyčios ar vienuolynai. Bažnyčiose šios patrankėlės buvo naudojamos per iškilmingas vyskupo sutiktuves, Šv. Velykų procesijos metu, jų šūviai paskelbdavo atleidų pradžią ir pabaigą. Šaudoma buvo ir Trakuose per stebuklingojo Dievo Motinos paveikslą karūnavimą 1718 metais. Šiandien tokių „pabūklų“ išliko labai nedaug. Jau seniai nebenaudojamos saliotinės patrankėlės dar vis saugomos Žiežmarių, Sudervės bei Inturkės bažnyčiose. Trakų istorijos muziejus taip pat gali pasigirti turintis šios rūšies patrankėlę, kuri iš kitų išsiskiria dar ir menine bei istorine verte. Ji buvo naudota,

greičiausiai Žemaičių vyskupo Antano Tiškevičiaus (vyskupavusio 1740m. - 1762 m.) dvare, o vėliau galėjo patekti į kurią nors to krašto bažnyčią. Patrankėlė, kaip ir kiti išlikę analogai, nedidelė, jos ilgis tik 25,5 cm, o drūtgalio skersmuo 20 cm. Savo formomis ji primena storoką, siaurėjančią į viršų kolonėlę. Patrankėlės liemenyje nulietas Baltojo Erelio ordinas - briaunuotas Maltos kryžius su ant jo pavaizduotu ereliu. Tai seniausias jungtinėje Lietuvos - Lenkijos valstybėje ordinas, įsteigtas 1705 m. karaliaus Augusto II. Juo buvo apdovanojami karaliai nusipelnę asmenys, paprastai didikai ir aukšti pareigūnai, tarp jų ir vyskupas A.Tiškevičius. Ant patrankoje nulietame ordino pavaizduoto erelio krūtinės yra herbinis skydas su vadinamuoju „Lelivos“ herbu - pusmenuliu, ragais į viršų, bei šešiakampe žvaigždė jo viršuje. Šį herbą Lietuvoje turėjo ne viena bajorų šeima: Abramavičiai, Adamkevičiai, Petkevičiai, Varanavičiai ir daugelis kitų. Iš jų garsiausia buvo grafų Tiškevičių šeima. Tai, kad šis herbas priklausė būtent Žemaičių vyskupui Antanui Tiškevičiui, rodo ordino šonuose pavaizduota vyskupo mitra (kepurė) ir pastoralas (ganytojo lazda), bei viršuje patalpinta kardinalo skrybėlė su nukarusiais nuo jos kutais. Aplink ordiną išgraviruoti meniškai rokoko stiliaus papuošimai rodo, kad patrankėlė buvo nuliedinta XVIII a. antrojoje pusėje, tikėtina 1755m. - 1762 m.

Šiandien negalime pasakyti, kur šis įtaisas buvo pagamintas, greičiausiai, jį nuliejo kuri nors tuo metu veikusi varpų liejykla. XVIII a. viduryje dauguma Žemaitijos varpų buvo liejama Rytų Prūsijoje - Karaliaučiuje, retesni - Latvijos Mintaujos (dabar Jelgava) mieste bei Vilniuje veikusiose liejyklose. Varpai buvo liejami ir Žemaitijoje, Pašaušės miestelyje buvusioje liejykloje. Galbūt, kada nors ateityje pavyks įminti, kurioje iš šių liejyklų ir buvo pagaminta Trakų istorijos muziejaus saliotinė patrankėlė. Tačiau jos kelias iki muziejaus saugyklų, greičiausiai, taip ir liks nežinomas.

Muziejininkas Gintautas Žalėnas

Eksponatus pamatysite „Sakralinio meno“ ekspozicijoje, Kęstučio g. 4, Trakuose, Pusiasalio pilies teritorijoje buvusio Dominikonų vienuolyno koplyčioje. Darbo laikas: 10.00-18.00. Išeiginė-pirmadienis ir antradienis.

Paroda „Sąjūdžio ir Atgimusios Lietuvos periodinės spaudos dvidešimtmečiui“

Petras DUMBLIAUSKAS, ALYTUS

Alytaus kraštotyros muziejus vėl tęsia bendradarbiavimą su kolekcininkais ir 2008-ųjų sausio 18 dieną pakvietė į Šarūno Šimkevičiaus parodą „Sąjūdžio ir Atgimusios Lietuvos periodinės spaudos dvidešimtmečiui“. Tuo labiau kad 2008 m. minime svarbų įvykį Lietuvos istorijoje – sąjūdžio spaudos jubiliejų.

Kaip pasakoja parodos autorius – visas prasidėjo nuo susidomėjimo Lietuvos istorija. Jam didelį įspūdį paliko apsilankymai įvairiuose muziejuose, norėta surinkti panašių daiktų į matytus ekspozicijose. Tačiau iš tikrųjų tik du kartus Šarūnui pavyko viršyti valstybinius rinkinius – jis surinko didžiausią Lietuvos senosios periodinės spaudos 1760 – 1944 m. kolekciją. Na, o jo spaudos rinkinys nuo 1988 iki 1992 m. nėra pats didžiausias Lietuvoje. Jis viršija bet kurį valstybinį, bet yra tik antrasis Lietuvoje. O pats didžiausias šio laikotarpio rinkinys taip pat yra privatus ir priklauso vienam Vilniaus bibliofilui.

Kaip kilo idėja rinkti sąjūdžio spaudą? Galima sakyti, kad visai natūraliai – tarybiniais laikais Šarūnas rinko tarpukario Lietuvos periodiką, tad 1988 m. pradėta leisti spauda buvo tarsi tos kolekcijos pratęsimas. Čia galima pastebėti, kad tai buvo tikras kolekcijos atgimimas. Jei šiandien kam nors pasakytumei, kad prenumeruoji ar perki 500 skirtingų pavadinimų laikraščius, tai į tave pažiūrėtų tarsi į beprotį arba melagį. Dabar daug žmonių neprenumeruoja ir nepirka jokio laikraščio! O tais laikais 500 laikraščių visai neatrodė tiek daug. Aišku, daugiausiai, tai buvo savaitraščiai, mėnraščiai, dienraščių prenumeruota mažiau. Pilnai komplektuojami buvo tik pagrindiniai Vilniaus ir Kauno dienraščiai. Įdomiausia, kad tada buvo daug sąjūdžio spaudos kolekcininkų. Praktiškai visi senosios periodikos kolekcininkai irgi pradėjo rinkti atgimimo spaudą. Vilniuje buvo kolekcininkas, kuris rinko visos Tarybų Sąjungos „perestroikinius“ laikraščius. Kitas net buvo sudaręs su įvairių provincijos laikraščių redakcijomis, kad šios siuntinėtų jam savo leidinius. Todėl buvo galimybė ir keistas savo turimais laikraščiais su kitais kolekcininkais. Tik močiutė niekaip nesuprasdavo, kodėl Šarūnas tų laikraščių pirkti važinėja net į Vilnių, jei Kauno kioskuose jų yra. Tačiau Vilniuje jau tada pasirinkimas daugelyje sričių buvo nepalyginamas su Kaunu. Šarūno mokykla buvo Kauno centre, K. Donelaičio gatvėje. Ryte, kol nusi-gaudavo iki mokyklos, jau būdavo apsipirkęs keliuose spaudos kioskuose.

Kaune buvo ir keletas laikraščių parduotuvių, kur spaudą galėdavai ir pavartyti. Šarūnas prisimena, kaip kartą užėjo į vieną iš tokių parduotuvių ir pradėjo imti laikraščius. Paėmė vieną, antrą, trečią – pardavėja laikėsi ramiai. Tačiau kai jo rankose buvo jau dešimt laikraščių – pardavėja ėmė nerimauti. Kai paėmė šešioliktaįjį laikraštį, jos nervai neišlaikė ir ji suriko: „Negriebk laikraščių!“ Aprimo tik tada, kai buvo pažadėta sumokėti. Praktiškai visi sąjūdžio spaudos kolekcininkai užbaigė savo temas, kai prasidėjo privatizavimo biuletenių era, tai yra 1990 m. Niekas neabejoja, kad tie treji metai – 1988, 1989 ir 1990 buvo patys įdomiausi. Šarūnas atgimimo laikotarpio periodikos rinkimo frontą atlaikė šiek tiek ilgiau, iki 1992 m. 1993 m. buvo jau detoksikacijos laikotarpis, nupirkdavo tik kai kuriuos pavienius pavadinimus. Prasidėjo spalvotų „magazinių“ ir komercinių leidinių era. Mokėti 10 – 15 litų už spalvotą žurnalą, ar 2 litus už komercinį laikraštį, atrodė, jau per brangu.

Tuo labiau kad spaudinių imta leisti vis daugiau, daugumas laikraščių turi dar savo

priedus. Reikėjo galvoti, kur gali nuvesti toks rinkimas, atsirado ir vietos problema. Tuo labiau kad daugumas leidinių buvo komplektuojami pilnai. Dabar šios temos praktiškai jau nerenka, išskyrus Dzūkijos spaudą, nuperka kiekvieno naujo dzūkiško laikraščio pavyzdį savo bibliotekai. Biblioteka pildosi tik keitimosi būdu. Kartais gaunama dovanų iš pažįstamų, nemokamų laikraščių gatvėse, arba randama jų ir savo pašto dėžutėje. Buvo pradėjęs darytis trūkstantį Dzūkijos krašto laikraščių kopijas. Tačiau, kai vėliau įsigijo dalies tų kažkada kopijuotų leidinių originalus, kopijavimo erą užbaigė. Nemažai reklaminių spaudinių dabar metama į pašto dėžutes. Praktiškai tai yra katalogai, tačiau kai kurie iš tų leidinių save vadina net ir laikraščiais, turi laikraščiams būdingų elementų – kryžiažodžių, anekdotų. Dalies jų poligrafinės kokybės ir popieriaus gali pavydėti bet kuris Lietuvos laikraštis ar žurnalas. Šarūnas pasideda po vieną ir tokių.

Neabejotinai jau keičiasi ir pačių tradicinių laikraščių veidas. Tai laikas, kai dalis užsienio mokslinių žurnalų jau išleidžia paskutiniuosius savo numerius, dar spausdintus spaustuvėse, ir leidžia jau tik internetinius variantus. Daugumas Lietuvos laikraščių taip pat jau turi ir internetinius variantus. Jau ir Lietuvoje yra laikraščių tik skaitmeniniu pavidalu.

Dabar sąjūdžio periodikos kolekcininkų Lietuvoje praktiškai jau nebeliko, todėl nelabai yra su kuo keistis turimais eksponatais. Gal ši paroda ką nors paskatins susidomėti sąjūdžio periodika ir istorija. Tuo labiau kad 1988 – 1990 m. laikotarpis buvo tikrai įdomus. Nuo 1988 m. kūrėsi laisvi spaudos leidiniai, kurie buvo žymiai įdomesni ir labiau informatyvūs už tuometinę komunistinę spaudą. Beje, jie labai smarkiai darė įtaką ir vertė persitvarkyti komunistinius laikraščius.

Parodoje eksponuojama daugiau kaip 300 skirtingų pavadinimų leidinių. Tai tik dalis Š. Šimkevičiaus sąjūdžio periodikos kolekcijos. Pirmenybė teikiama 1988 – 1990 m. laikotarpiui, taip pat Alytaus krašto leidiniams – nes ir pati paroda vyksta Alytuje.

Kaip pasakojo parodos autorius, 1988 m. pradžioje Alytuje ėjo tik „Komunistinis rytojus“ ir 3 miesto gamyklų laikraščiai – „Dzūkijos statybos“ (Alytaus statybos tresto partinio komiteto ir administracijos organas, ėjo iki 1991 m.), „Pramonės keliu“ (Alytaus eksperimentinio namų statybos kombinato partinio komiteto ir administracijos organas, išsilaike ilgiausiai iš šios trijulės, žlugo tik 1994 m.). Kitur Dzūkijoje laikraščiai ėjo tik Lazdijuose („Darbo vėliava“: LKP Lazdijų rajono komiteto ir rajono LDT organas) ir Varėnoje („Raudonoji vėliava“: LKP Varėnos rajono komiteto ir rajono LDT organas). Tačiau dar tais pačiais metais padėtis pasikeitė – prasidėjo pertvarkos, sąjūdžio laikotarpis, visoje TSRS ir Lietuvoje, kaip iš gausybės rago, pasipylė įvairūs periodiniai leidiniai, ne išimtis buvo ir Alytus.

1988 m. rugpjūčio 15 d. pasirodo pirmasis „Alytaus sąjūdžio“ numeris. Reikia pastebėti, kad Alytus aplenkė visus miestus, išskyrus Vilnių ir Kauną: Panevėžio „Sąjūdžio žodis“ pasirodė rugpjūčio 29 d., o Šiaulių „Krivulė“ išėjo tik spalio 15 d. Kaip ir daugelis kitų Lietuvos Persitvarkymo sąjūdžio laikraščių, jis buvo spausdinamas dauginimo būdu. 1988 m. jis ėjo 4 – 8 puslapių apimties, panaši apimtis išliko ir 1989 m.: 4 – 12 puslapių. „Alytaus sąjūdžio“ Nr. 1 parengė Linas Jakštonis, Lai-

ma Stankevičiūtė ir Vytautas Stanionis, o redkolėgiją sudarė LPS Alytaus iniciatyvinė grupė. „Alytaus sąjūdis“ savo įžangos žodyje žadėjo nuolat informuoti apie sąjūdžio kovą už viešumą, demokratiją, Lietuvos suverenitetą. Laikraštį antradieniais buvo galima įsigyti redakcijos būstinėje – Alytaus dailės mokykloje.

Pirmajame numeryje paskelbta informacinių žinučių, LPS Alytaus iniciatyvinės grupės rezoliucijų, rašyta apie sąjūdžio veiklą, nesutarimus tarp sąjūdžio grupės ir „Komunistinio rytojaus“. Teigta, kad „Komunistinis rytojus“ pateks į žurnalistikos istoriją – kaip pirmasis iš rajoninių Lietuvos laikraščių, prie kurio pastato sąjūdis rengiasi suruošti protesto mitingą. Konfliktas kilo dėl persitvarkymo ir viešumo dvasios trūkumo laikraščio puslapiuose, informacijų apie Alytaus sąjūdžio veiklą nutylėjimo. Reikalauta, kad „Komunistinis rytojus“ žodį sąjūdis rašytų iš didžiosios raidės. Toks mitingas buvo surengtas 1988 08 24, dalyvavo 600 žmonių, o vadovavo Eugenijus Svetikas, kalbėjo Vytautas Ledas, Arvydas Švirnickas ir kt. Mitinge kalbėjo ir „Komunistinio rytojaus“ redaktorius S. Kamarauskas.

Trečiajame „Alytaus sąjūdžio“ numeryje buvo paskelbtas protesto pareiškimas ir rezoliucija dėl „Komunistinio rytojaus“. Reikalauta, kad laikraščio kolektyvas keistų darbo stilių bei metodus ir taptų persitvarkymo Alytaus mieste ir rajone dienraščiu. Rezoliucijoje nurodinėjama, kas turi būti laikraščio „Komunistinis rytojus“ puslapiuose: informacija apie partinio ir tarybų darbo pertvarkymą, rinkimų demokratizaciją, specialistų straipsniai apie teisinės socialinės valstybės kūrimą, straipsniai apie ekologinius nusikaltimus, rubrika apie tautinių mažumų, gyvenančių Alytuje, dabartines problemas ir istoriją, rubrika stalinizmo nusikaltimams Alytaus rajone išaiškinti, iniciatyvinės sąjūdžio grupės narių straipsniai turėjo būti skelbiami su specialia klišė – sąjūdžio ženklu – Gedimino stulpais, surengti referendumą dėl laikraščio pavadinimo ir kt.

Neabejotinai, sąjūdis turėjo įtakos pasikeitimams „Komunistiniame rytojuje“, buvo pakeistas ne tik laikraščio pavadinimas į „Alytaus naujienas“, keitėsi ir laikraščio turinys, pagausėjo straipsnių apie Lietuvos istoriją. Nors istorinių straipsnių gausėjimo vėjus Lietuvos spaudoje prasidėjo dar 1987 metais. Žinoma, 1988 m. „Alytaus sąjūdžio“ informacijos buvo daug aktualesnės nei „Komunistinio rytojaus“. Beje, anksčiausiai Lietuvoje pavadinimą keitė dzūkiškasis laikraštis – Varėnos „Raudonoji vėliava“. 1988 m. rugpjūčio 4 d. nuo Nr. 93 transformavosi į „Merkio kraštą“. Lazdijų „Darbo vėliava“ tapo „Dzūkų žiniomis“. Tuo tarpu „Lietuvos rytas“ pavadinimą keitė labai vėlai, tik 1990 m. Na, o Rusijoje kai kurie laikraščiai savo pavadinimuose komunistinių sentimentų taip ir neatsisakė, skirtingai nuo Lietuvos, kurioje „Raudonosios aušros“ antraštės viena po kitos nuėjo vėlniop.

Pirmajame „Alytaus sąjūdžio“ numeryje visa informacija tik apie Dzūkiją, išskyrus pabaigoje pateiktus adresus: LPS ir jo sąskaitų Vilniuje ir kur siųsti medžiagą apie žmogaus teisių pažeidimus TSRS ginkluotose pajėgose. Nuo antro numerio redaktoriui pasirašinėjo Vytautas Stanionis, o nuo Nr. 8 – Linas Jakštonis. Pirmuosiuose keturiuose laikraščio numeriuose informacijos tik apie Dzūkiją, o pirmoji platesnio pobūdžio žinutė paskelbta tik 5 numeryje. 1989 m. „Alytaus sąjūdžio“ puslapiuose atsiranda daugiau informacijos apie lietuvių tautos genocidą, partizaninį judėjimą, skelbiami straipsniai rusų kalba, informacijos iš Maskvos, Rygos ir kt. vietovių, paskelbta

literatūros kūrinių, rašyta apie kultūros daiktus, meno parodas, antikvarinių daiktų aukcioną, turėjusį įvykti 1989 05 20 d. Alytaus Dailės mokykloje, „Miss Alytus – 89“ rinkimus.

Pirmoji iliustracija – 4 numeryje, paskelbta ir karikatūrų. Pirmosios fotografijos pradėtos skelbti tik nuo 25 numerio, kuris jau išeina Alytaus spaustuvėje, tiesa, dar dauginimo prietaisu. 1989 m. Nr. 30 jau išspausdintas Alytaus spaustuvėje. „Alytaus sąjūdis“ reklamuodavo ir kitus laikraščius – Alytaus mašinų gamyklos LPS rėmimo grupės informacinį biuletenį „Viltis“ (1989, Nr. 17, p. 8) ir Vilniaus „Atgimimą“. 1988 m. leidinio tiražas buvo 1650 egzempliorių, o 1989 m. pasiekė 7000 egz. Tačiau 1988 – 1989 m. leidinių tiražą nustatyti labai sunku, nes leidinių paklausa buvo milžiniška, Kaune atsirado ir darančių biznį – padauginavo „Kauno sąjūdį“ ir išnešiodavo po kioskus, todėl LPS Kauno taryba siūlė originalius laikraščio numerius štampuoti specialiu antspaudu. „Alytaus sąjūdis“ sustojo 1989 12 11 d., kai išleido jo paskutinį Nr. 47. Priešpaskutiniame numeryje jau pasirodė ir diskotekos „Studio 3“ skelbimas. Beje, 1988 m. tai buvo vienintelis naujas periodinis leidinys Dzūkijoje.

Vietoje „Alytaus sąjūdžio“ 1990 01 12 d. imta leisti Alytaus savaitraštį „Provincija“. Leido bendrovė „Provincija“, redagavo Linas Jakštonis, spaudė Alytaus spaustuvė. Lyginant su „Alytaus sąjūdžiu“, „Provincijos“ turinys labiau pramoginis – net per šešis numerius (Nr. 4 – 9) ėjo „Miss Dzūkijos 90“ konkurso aprašymai. Nors paskelbta ir straipsnių apie Alytaus istoriją, partizaninį judėjimą Dzūkijoje. Laikraštis spausdino ne vien tik informacijas, susijusias su Dzūkija, išspausdino ir interviu su radijo stoties M1 rengėjais. Paskutinis „Provincijos“ numeris išėjo 1991 m. Nr. 1/2 (32/33) 4030 egzempliorių tiražu. Tuo tarpu pirmasis numeris – 5100, o pats didžiausias tiražas buvo 7100 egzempliorių. Tuo metu bendrovė „Provincija“ nuo 1990 09 15 d. jau leido pelningesnę televizijos programų savaitraštį „Alytaus Express“, redaguojamą vieno iš „Provincijos“ bendradarbių Sauliaus Bartkaus.

Galima teigti, kad „Alytaus sąjūdis“ transformavosi į televizijos programų savaitraštį. 1990 m. pradėtos palydovinių programų SAT 1 ir kt. transliacijos Kaune, Marijampolėje, Alytuje, kūrėsi vietinės televizijos. 1990 m. liepos mėnesį pasirodė Marijampolės miesto TVR redakcijos leidinys „Rodo ir kalba Marijampolė“, redaguojamas Kosto Kyno. Šis leidinys vėliau pervadintas „Televizijos savaitė“ bei tapo labai populiarus, buvo platinamas net Kaune, Alytuje ir kt., pasiekė 25 000 tiražą. Užuo dė sėkmę ir alytiškiai išleido „Alytaus express“, kuris irgi buvo populiarus.

1989 m. buvo kur kas „riebesni“ Dzūkijos sąjūdžio spaudai. Pasirodo LPS Druskininkų tarybos leidinys „Druskonis“, Lazdijų rajono sąjūdžio tarybos leidinys „Dzvanas“ ir LPS Varėnos tarybos leidinys „Varpilė“. Tais metais išeina ir keletas naujų komunistų partijos leidinių – Druskininkuose pasirodo „Druskininkų savaitė“ (LKP Druskininkų miesto komiteto ir miesto LDT savaitraštis) – kaip atsakas sąjūdžio „Druskoniui“, o Alytuje išeina „Gelžbetonininkas“ (Alytaus GKG darbo kolektyvo tarybos jubiliejinis biuletenis).

1990 m. Dzūkijos leidinių tematika darosi kur kas įvairesnė. Pasirodo ir pirmasis leidinys religine tematika – Lazdijuose kunigo V. Rudzinsko redaguojamas „Gyvenimas šviesoje“ (Lietuvos atsinaujinimo šventojų dvasioje judėjimo leidinys). 1990 m. jau pasirodo ir kitų organizacijų leidiniai, plečiasi ir jų geografija.

Atliekų tvarkymas rajone

Atkelta iš 1 p.

alių namų gyventojams, gydymo įstaigoms, įmonėms, sodų, garažų bendrijoms, mokykloms ir kitoms ugdymo įstaigoms, turgavietėms ir kt. Svarstomas Vilniaus apskrities regioninio komunalinių atliekų sąvartyno nustatytas taikytinas tarifas.

Sveikintina, kad patvirtintas komunalinių atliekų tvarkymo sistemos kokybės gerinimo veiksmų planas. Jame yra nustatyti operatoriai, atsakingi už atskirus veiksmus pareigūnai. Antai atliekų tvarkymo operatoriai sudarys sąlygas visiems gyventojams, įmonėms, įstaigoms, organizacijoms įsigyti atliekų surinkimo kontenerius, pateiks informaciją apie šiukšliavežių aptarnavimo zonas, kiekvieną mėnesį informuos savivaldybės administraciją apie sudarytų sutarčių dėl atliekų tvarkymo skaičių, aprūpinimą konteneriais. Seniūnai bus informuoti apie gyventojus, atsisakiusius sudaryti atliekų tvarkymo sutartis. Savo ruožtu seniūnai imsis priemonių prieš tokius asmenis, tačiau ir operatoriai privalės ištuštinti kolektyvinius kontenerius nesilaikant grafiko, jei jie bus užpildyti 2/3 tūrio ir visada palaikyti aplink juos švarą ir tvarką.

Suderintos kontainerinių aikštelių įrengimo vietos, numatytos priemonės surinkti iš gyventojų stambaus gabarito, ar buityje susidarancias pavojingas atliekas, naudotas padangas.

Nemažai tvarkytinų atliekų būna statybvietėse, todėl išduodant statyboms leidimus iš statytojų bus reikalaujama komunalinių ir statybos atliekų tvarkymo sutarties, bus reikalaujama, kad techniniuose projektuose būtų aprašomas atliekų tvarkymas statybos metu. Be abejonės bus sekama, kad statybinės mašinos, automobiliai neterštų kelių ir gatvių.

Labai gerai, kad numatoma sustiprinti mokyklose ekologinį švietimą. Tik nuo mažens ugdydami žmogų įpratinsime elgtis taip, kad būtų kiekvienam saugu ir jauku gamtoje.

Pradžiai padaryta, bet būtina kelti karelelę aukščiau. Kylant gyvenimo lygiui, pastebimas ir atliekų didėjimas. Ne viskas, kas susidaro ir nereikalinga namuose, priimti-

na vežti į komunalinių atliekų sąvartyną. Kyla atliekų rūšiavimo problema, kurią reiktų spręsti pačių gyventojų kieme, juk artėja laikas, kai didesnę dalį atliekų teks perdirbti. Šio klausimo atidėlioti negalima, o įvertinus, kad tai aktualu visoms savivaldybėms, sujungus jėgas, lengviau išspręstų problemą.

Gaila, kad tokie rimti klausimai kaip atliekų sąvartynų įrengimas, atliekų utilizavimo problemos neretai politizuojamos, sprendžiamos sunkiai. Suprantama, pati pradžių pradžia turi būti gerai apgalvota, įvertinti visi aspektai ir galimybės, kompensaciniai dalykai vietos gyventojams, bet neturi būti tuo spekuliuojama, arba savi privatūs interesai iškeliami aukščiau visuomeninių, valstybinių. Manau, kad šiuo požiūriu ganėtina buvo pasimokyta įrenginėjant ir pradedant eksploatuoti Kazokiškių sąvartyną.

Aišku, kad sąvartyno eksploatavimo laikotarpis priklauso nuo suvežamų atliekų kiekio. Atliekas rūšiuojant ir jas utilizuojant atliekų kiekį galima būtų sumažinti kone penkis kartus. Bet vėlgi, kyla nepasitenkinimo garsai nestatyti tokios įmonės Garliūnuose. Tokios gamyklos Austrijoje, Vokietijoje ir kitose valstybėse, o jų ne vienas šimtas, sėkmingai veikia miestų centruose arba gyvenamuosiuose rajonuose. Tai nepavojinga ir ekonomiškai naudinga. Juk Vilniaus apskrityje didžiausią atliekų kiekį suformuoja Vilniaus miestas, tad kokia prasmė tokią įmonę statyti kažkur, juk už atliekų pervežimą reikės mokėti patiems gyventojams, kita vertus, įmonė, degindama atliekas, teiktų pigią šilumą miesto reikmėms, panaikintų nemalonus kvapus degindama nuotėkų atliekas – dumblą. Svarbu, kad ji būtų pastatyta pagal visus aplinkosauginius reikalavimus ir laikytųsi jų eksploatacijos metu.

Tad dabar, o ateityje ypač, daug priklausys nuo visų, tarp jų ir Vilniaus miesto gyventojų, kad mūsų priemiestiniai rajonai kiekvienam taptų jaukais gamtos namais.

Gediminas PAVIRŽIS

Per „Sibiro Alma Mater“ į ateitį

Po sveikinimų ir apdovanojimų bendra nuotrauka

2008 metais sausio 11 d. Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių bendrijoje buvo pagerbti ir apdovanoti konkurso „Palaimintos kliūtys, nes jas nugalėdami tobulėjame“ nugalėtojai.

Konkursą organizavo Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių bendrija kartu su Vilniaus miesto savivaldybe, reglamentavę konkurso kriterijus. Konkurso tikslas buvo žadinti moksleivių domėjimąsi istorine tematika, ugdyti jaunimo patriotizmą ir pasididžiavimą savo tauta, perskaičius Romualdo Baltučio sudarytą knygą „Sibiro Alma Mater“. Knygoje pateikti tremtinių, gulagų kalinių vaikų prisiminimai apie mokymąsi Sibire visuotinio alkio, šalčio ir nelaisvės sąlygomis, tėvų skatinami, nepraradę noro siekti pagrindinio tikslo – mokytis...

Konkurse pasižymėjo:

Vilniaus Jono Basanavičiaus vidurinės mokyklos moksleivė Edita Koliataitė – pirmoji vieta. Mokytoja Danutė Bandinskaitė.

Vilniaus Barboros Radvilaitės vidurinės

mokyklos moksleivė Greta Zubrickaitė – antroji vieta. Mokytoja Ilona Klimienė.

Vilniaus Užupio gimnazijos moksleivis Pranas Dabrišius – antroji vieta. Mokytoja Laima Namajuškienė.

Vilniaus Joachimo Lelehelio vidurinės mokyklos moksleivė Evelina Jarockaja – trečioji vieta. Mokytoja Danutė Bandinskienė.

Konkurso nugalėtojus pagerbė Vilniaus miesto meras Juozas Imbrasas, LR Seimo narys Antanas Stasiškis, LPKT bendrijos valdybos atstovai.

Konkurso nugalėtojus pasveikino ir apdovanojimus įteikė Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių bendrijos valdybos pirmininkas Vytautas Miliauskas. Moksleivius sveikino Juozas Imbrasas ir Antanas Stasiškis, pasidalinę prisiminimais apie sunkų okupacinį metą bei patirtą sudėtingą kelią į mokslą Lietuvoje.

Antanas SEIKALIS

Autoriaus nuotr.

Brangūs parapijiečiai!

Trakai nuo senų laikų garsėja kaip Lietuvos valdovų miestas, su įspūdingu gamtovaizdžiu, apsuptas tyvuliuojančių ežerų, besipuikuojantis didinga pilimi, grafo Tiškevičiaus rūmais, **Didžiojo Lietuvos Kunigaikščio Vytauto pastatyta bažnyčia (1409 m.)**, kurioje yra pirmas Lietuvoje popiežiaus karūnuotas Dievo Motinos Švč. M. Marijos stebuklingas paveikslas (1718 m.).

Kas metai bažnyčia yra vis gausiau lankoma mūsų šalies ir užsienio turistų, organizuojami kultūriniai renginiai ir tarptautiniai koncertai, kurie reprezentuoja ne tik bažnyčią, mūsų miestą, bet ir Lietuvos valstybę, tačiau bažnyčios estetinė išvaizda yra apgailėtina.

2009 m. kartu švęsime bažnyčios 600 metų jubiliejų. Tai yra architektūros paminklas, kuris reikalauja daug investicijų. Lietuvos Respublikos Vyriausybė skyrė restauravimo – remonto darbams dalį lėšų atlikti būtinus remonto darbus pagal paminklų apsaugos normų reikalavimus ir jau vyksta restauravimo darbai.

Tačiau ir pati parapijos bendruomenė, visuomenė ir geros valios žmonės yra kviečiami savo aukomis paremti šioje šventovėje vykstančius remonto darbus. Paaukoti galite atėję į bažnyčią; prisidėti prie organizuotai renkamų aukų pagal kaimų, miesto gatvių ir daugiabučių namų sąrašus; pervesti auką į nurodytą parapijos banko sąskaitą.

Mūsų protėviai, nepaisant praūžusių karų ir įvairiausių negandų, išsaugojo mums šį brangų palikimą, o mūsų pareiga palikti jį gražų ateinančioms kartoms.

Už Jūsų auką, kilnią ir dosnią širdį nuoširdžiai dėkoju. Telaimina Jus Dievas!

Kun. dek. teol. dr. Valdas GIRDŽIUŠAS

Trakų parapijos klebonas

Trakų Švč. M. Marijos Apsilankymo parapija
I.K. 191306965

Adresas: Trakai, Sodų g. 8
A/s LT 39 4010 0427 0009 1486
NORD/LB Lietuva
Banko kodas 40100

Kas antrą mėnesį išeinantį žurnalą galima užsiprenumeruoti kiekviename „Lietuvos pašto“ skyriuje. Prenumeratos kaina metams – 24 Lt. Indeksas 5090. Informacija tel. 8-616 34013, zurnalas@ateitis.lt

Mažosios Lietuvos rezistencijos sąjūdžio steigėją

Algį REGĮ,

palydėjusį mylimą žmoną į Amžinybę,
liūdesio valandą nuoširdžiai užjaučia

Ieva JANKUTĖ

„VORUTOS“
KULTŪROS PRIEDAS
RYTŲ LIETUVAI

2008 01 26 Nr 16 (24)

Lietuviškas baras

Rytų Lietuva – 2007-ųjų darbai ir 2008-ųjų perspektyvos

Tautinių mažumų ir išeivijos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės Rytų Lietuvos programos poskyris įgyvendindamas lietuviškos puoselėjimo, valstybinę tautinių santykių darnumo politiką ypatingą dėmesį skyrė Rytų Lietuvos švietimui ir kultūrai. Šio poskyrio vedėjas Alfonsas KAIRYS sutiko supažindinti su 2007 metų veikla

Daugelis Jūsų rengiamų projektų yra tęstiniai?

Toliau vykdomos bendradarbiavimo sutartys, pasirašytos su Vilniaus ir Kauno miestų savivaldybėmis. Rytų Lietuvos ugdymo įstaigos palaiko draugiškus ryšius su šių miestų ugdymo įstaigomis.

Bendradarbiavimo jausmus stiprina Ignalinos rajono gimnazija ir Nesterovo (Kaliningrado sritis) vidurinė, Švenčionių rajono Pabradės „Ryto“ vidurinė ir Kaliningrado 35-asis licėjus, Šalčininkų rajono Dieveniškų „Ryto“ vidurinė ir Kaliningrado 4-oji vidurinė, Rudaminos vaikų darželis ir Sovetsko (Kaliningrado sritis) vaikų darželis. „Rodničok“ pagal 2006 metais pasirašytas tarptautinio bendradarbiavimo sutartis.

Bendradarbiaujant su Švietimo ir mokslo ministerijos Informacinių technologijų centru, rajonų švietimo skyriais, kitomis valstybinėmis ir visuomeninėmis institucijomis, išanalizuota Rytų Lietuvos švietimo būklė ir parengta medžiaga apie Rytų Lietuvos rajonų ir Vilniaus apskrities viršinininko administracijai pavaldžiausio ugdymo įstaigas. Medžiaga naudojama įvairiems raštams rengti, pasisakymams seminaruose, konferencijose.

Dalyvauta Švietimo ir mokslo ministerijos Trišalės darbo koordinavimo grupės posėdžiuose, pateikiant pasiūlymus šios grupės veiklos planui bei tyrimui „Mokymosi prieinamumas Vilniaus rajono gyvenitojams“ organizuoti.

Turbūt svarbu remti įvairių bendruomenių iniciatyvas?

Palaikytos ugdymo įstaigų, kaimo ir miesto bendruomenių iniciatyvos vykdančios Rytų Lietuvos kultūros ir švietimo veiklą. Finansuotos 57 programos (plg. 2001 m. - 16, 2002 m. - 15, 2004 m. - 30, 2005 - 36 programos). Bendra 2001-2007 metais finansuotų programų suma siekia 402 261 Lt). 2007 m. pirmą kartą Rytų Lietuvos programoms finansuoti skirta 250 000 Lt. Pateikti 97 projektai, t.y. 21 projektu daugiau negu 2006 m.

Daugiausiai projektų (28,8 proc.) pateikė Vilniaus apskrities viršinininko administracijos ugdymo įstaigos, mažiau – 21,6 proc. - Šalčininkų rajono, 17,3 proc. - Vilniaus rajono ugdymo įstaigos. Šimet aktyvesni buvo Vilniaus apskrities, Ignalinos, Vilniaus, Trakų rajono projektų teikėjai. Vykdyta projektinės veiklos priežiūra.

Kokie svarbesni praėjusių metų prioritetai?

Prioritetai skirti švietimo srityje - edukacinėms programoms - mokinių ir mokytojų pažintinėms kelionėms į Klaipėdos kraštą. Vykdančiant Partnerystės sutartį su Klaipėdos, Vilniaus apskričių viršinininkų administracijomis, Klaipėdos miesto savivaldybe buvo sudaryta galimybė Kalesninkų, Čiužiakampio pagrindinių, Avižienių vidurinės mokyklos mokiniams nuodugniau susipažinti ir pagilinti žinias apie Mažosios Lietuvos istoriją, kultūros paveldą, papročius, daugiau nei 19 edukacinių pažintinių kelionių metu mokiniai susipažino su Druskininkais, Rietavu, Šilute, Anykščiais, Aukštaitijos, Nerijos nacionaliniais parkais, Eišiš-

kių Stanislovo Rapolionio gimnazijos mokiniai keliavo Vytauto Didžiojo kovų keliais, Vilniaus Paberžės vidurinės mokyklos – Mikalojaus Konstantino Čiurlionio keliais, Lietuvių švietimo draugijos nariams skirtos lėšos susipažinti su Šiauliais – pergalingojo Saulės mūšio kraštu. Tautinius, patriotinius jausmus ugdyti padėjo pažintinės kelionės į Kauną, Trakus, Kernavę, kitas Lietuvos vietas. Pirmą kartą organizuota Karaliaučiaus 35-ojo licėjaus, 4-osios vidurinės, Gumbinės 5-osios vidurinių mokyklų lietuviškų klasių ir Vilniaus rajono Paberžės „Verdenės“ vidurinės, Švenčionių rajono „Ryto“ gimnazijos bei Poškonų pagrindinės mokyklų mokinių vasaros poilsio ir švietimo stovyklos „Mus vienija protėvių kalba“, kuriose dalyvavo 109 mokiniai, iš jų 43 Karaliaučiaus ir 66 Rytų Lietuvos. 24 mokytojai, dirbę su jais, už nuosirdų, kruopštų ir prasmingą darbą 2007 m. rugpjūčio 20 d. Tautinių mažumų ir išeivijos departamento generalinio direktoriaus įsakymu Nr.V-116 apdovanoti padėkos raštais.

Neatskirama tautinės simbolikos dalis - tautiniai drabužiai. 2007 metais jais arba medžiaga jiems pasiūti aprūpinta 11 meno kolektyvų už 34 801 litų (per 2005 - 2007 metus - 33 meno kolektyvai už 83 555 litų). Ignalinos Vidiškių gimnazija, Visagino tautinių kultūrų centras, Trakų r. Aukštadvario, Švenčionių r. Reškutėnų bendruomenės, Juodšilių „Šilo“, Nemenčinės 2-oji vidurinė, Čiužiakampio, Buivydikių, Lavoriškių pagrindinės mokyklos ir kt. įsigijo tautinius kostiumus arba gavo lėšų medžiagai nusipirkti.

Nepamirštas dėmesys valstybinei kalbai...

Ypatingas dėmesys skirtas būtent valstybinei lietuvių kalbai, nes Rytų Lietuvoje jai sunkiau įsitvirtinti negu kur nors kitur. Vaikai, ateinantys į priešmokyklinę grupę, mokyklų pirmąsias klases dažnai prastai kalba arba visai nekalba šia kalba. *Rūpinantis priešmokyklinių grupių, pradininių klasių materialine būsle* 2007-2008 m. m. nupirkti ir perduota 50 lietuviškų ugdymo įstaigų vaikams „Kompiuterinis mokomasis lietuvių kalbos žodynas“ 1-2 klasei, žaidimas „Metų ratas“, „Mano pirmoji enciklopedija“, „Pradinuko enciklopedija“.

110 priešmokyklinių grupių vaikams, lankantiems įvairiakalbes priešmokyklinės įstaigas, įgyta naujausios grožinės literatūros ir didaktinių žaislų. Jie, mokydamiesi lietuvių kalbos, galės naudotis didaktikos žaidimu „Keliaukime po Lietuvą“, klausytis lietuviškų pasakų ir dainelių įrašų kompaktinėse plokštelėse bei juos atkartoti.

15 mokyklų lietuvių kalbos kabinetai - tautiškumo ugdymo židiniai - aprūpinti daugialypės terpės projektoriais. Lietuvių kalbos ir literatūros mokytojai ir mokiniai galės rodyti savo paruoštas pateiktis, demonstracinę CD, DVD medžiagą.

Skiepydami meilę tradicinei lietuvių liaudies muzikai, suteikėme galimybę 4 ugdymo įstaigoms (Šalčininkų r. Butrimonių pagr., Vilniaus r. Eitminiškių, Ignalinos Didžiasalio „Ryto“, Šalčininkų r. Baltosios Vokės „Šilo“ vid.) įsigyti liaudiškų muzikos instrumentų: skudučių, lumzdelių, kanklių,

kleketų. Naudodamiesi šiais instrumentais, meno kolektyvai koncertuoja ne tik mokyklų, bet ir kaimo bendruomenių nariams, kurių daugumą Šalčininkų, Vilniaus rajonuose ir Visagino mieste sudaro kitakalbiai.

Praėjusiais metais sėkmingai ir prasmingai išsiskleidė Rytų Lietuvos meno ir kultūros žiedas...

Siekdami tautinės darnos ir spartesnės tautinių mažumų integracijos į mūsų visuomenę, šimet pirmą kartą kartu su Vilniaus apskrities administracija organizavome *Rytų Lietuvos moksleivių menų festivalį „Rytų Lietuvos žiedas“*, kuriame dalyvavo per 20 pajėgiausių Ignalinos, Elektrėnų, Šalčininkų, Širvintų, Švenčionių, Trakų, Ukmergės, Vilniaus rajonų bei Vilniaus, Visagino miestų meno kolektyvų bei 5000 žiūrovų. Vaikų kultūros metams skyrėme Tarptautinį vaikų ir jaunimo teatrų festivalį „Mizanscenų pilis“, kuriame dalyvavo ne tik Rytų Lietuvos (Trakų, Šalčininkų r.), bet ir Latvijos Rygos lietuviškos mokyklos, Punksko Dariaus ir Girėno pagrindinės, Karaliaučiaus Gumbinės lietuviškų klasių teatro kolektyvai. Šis renginys suartino Rytų Lietuvą su Lenkija, Latvija, Karaliaučiaus kraštu, sudarė galimybes mokyklų teatrams dalintis sukaupta patirtimi, puoselėti lietuvišką žodį, ugdyti mokinių teatrinę ir estetinę kompetenciją, be to, padėjo formuoti Lietuvos įvaizdį užsienyje.

Turbūt nerasime Rytų Lietuvos mokyklos, kurioje nesilankyta, neįsigilinta į mokytojų poreikius, kvalifikacijos kėlimą, kūrybiškumo skatinimą...

Kaip ir ankstesniais metais, *būrėme Rytų Lietuvos mokytojus, nes nuo jų priklauso ne tik ugdytinių augimo kokybė, bet ir valstybinės lietuvių kalbos svarbos išskėlimas, kultūrinį vertybių išsaugojimas šiame krašte.* Organizavome Rytų Lietuvos mokytojų konkursą - parodą *„Rytų Lietuvos kultūros paveldas fotografijose ir piešniuose“*, skirtą Lietuvos tūkstantmečiui ir Vaikų kultūros metams.

Švietimo ir mokslo ministerijos leidinys „Švietimo naujienos“ išleido 2008 metų kalendorių, iliustruodamas jį geriausių šios parodos bei departamento remto Rytų Lietuvos mokytojų kūrybos almanacho „Ties spalio taku“ autorių darbais ir kūriniais, tokiu būdu sudarydamas galimybes visoms Lietuvos ugdymo įstaigoms susipažinti su unikaliu Rytų Lietuvos kultūros paveldu ir Rytų Lietuvos mokytojais kūrėjais. Sudarytos galimybės parodai keliauti po Rytų Lietuvos ir Lietuvos mokyklas.

Skatindamas mokytojų, kultūros ir meno veikėjų literatūrinę veiklą, tautinį ugdymą, istorinės praeities studijavimą Rytų Lietuvoje, etninėse žemėse, užsienio lietuvių gyvenamosiose vietose, *departamentas įsteigė Stanislovo Rapolionio premiją*, kuri bus įteikiama kasmet, pagerbiant XVI a. lietuvių švietėją, kilusį iš Rytų Lietuvos Eišiškių krašto, dirbusį Karaliaučiaus Albertinos universitete ir ten besirūpinusį knygų lietuvių kalba leidimu, lietuviško žodžio garsinimu. Stanislovo Rapolionio darbai skatinamai veikė kitus lietuvių raštijos pradininkus. 2007 – aisiais pirmą kartą ji buvo įteikta Eišiškių Stanislovo Rapolionio

gimnazijos mokytojui Tautinių mažumų ir išeivijos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės garbės aukso medaliu „Už nuopelnus“ laureatui Vytautui Dailidkai už eilėraščių rinkinį „Paklydusio pavasario godos“ ir tautosakos darbus „Tautinių tradicijų puoselėjimas“ bei visaginiečiui Algirdui Kavaliauskui už knygas „Visaginas 1972-1999“, „Visaginas 1972 - 2002“, „Jaunojo visaginiečio portretas“, „Jūsų laukia Visaginas“. Jiems įteikti diplomai, Konstantino Bogdano skulptūrėlė „Stanislovas Rapolionis“ bei piniginių premijos.

Kartu su Vilniaus apskrities viršinininko administracija *rūpinamės pedagogų kvalifikavimo tobulinimu*, suvokdami, kad nuo jų žinių, praktinės patirties priklauso ugdytinio dalykinis, tautinis, pilietinis augimas.

Suprantama, kad nuo mokytojų žinių ir švietimo rezultatų tiesiogiai priklauso ir mokinių žinios. 45 mokytojai gilino profesinę kompetenciją 5 dienų edukacinėje išvykoje „Istorinę praeitį prisiminus“ (išvyka į Lukką, Podolę, Kamenecą, Lvovą).

Departamento iniciatyva sukurta Rūdninkų kaimo *interneto svetainė lietuvių kalba*, kurioje pateikiama daug šio kampelio istorinių momentų, papildė Šalčininkų rajono Baltosios Vokės „Šilo“ vid. m-klos internetinė svetainė, kuria domisi įvairiautautės vietos bendruomenės nariai. Svetainės medžiaga padeda kurti lietuvių bendruomenės ir lietuviškos mokyklos įvaizdį miestelyje.

Remta Vilniaus Paberžės „Verdenės“ vid. m-klos iniciatyva turėti savo radijo transliacijas.

Stengtasi skatinti ir įamžinti Rytų Lietuvos mokytojų kūrybą...

Remta Trakų rajono Lentvario Henriko Senkevičiaus vid. m-klos mokytojos Aušros Girdžiūšienės sudaryta ir mokinių parašyta knyga „Raidė raidę randa“, kuri iš kitų panašių leidinių skiriasi metodiniais sprendimais, Vilniaus rajono Nemenčinės Konstanto Parčevskio gimnazijos mokytojos Neringos Bratiškienės poezijos rinkinys „Prijaukintoj erdvėj“, Onutės Zakarauskienės etnografinio pobūdžio knyga „Burkaraistis“, Butrimonių pagrindinės mokyklos - 10 metų „Eitminiškių vidurinės mokyklos - „2008 metų kalendorius“, pastarasis iliustruotas šios mokyklos mokinių dailės darbais. „Piešdami mokiniai stengėsi atskleisti kiekvieno mėnesio svarbą tautai, jos tradicijoms ir šventėms“, - rašoma dalykinėje ataskaitoje.

Populiarinant Rytų Lietuvos švietimą, kultūrą, garbingą praeitį, 30-čiai ugdymo įstaigų užsakyta tautiškumo, pilietiškumo jausmus ugdančias laikraštis „Gimtinė“ - jame spausdinti straipsniai Lietuvai apie Rytų Lietuvos lietuviybės puoselėtoją Karaliaučiaus Albertinos universiteto profesorį Stanislovą Rapolionį, dabarties Rytų Lietuvos mokytojų švietėjų kūryba.

Kalbėjosi Romas VOREVIČIUS

Vilniaus dienoraštis

(1915.XII. 26 – 1919.XI. 26)

Kun. Pranas BIELIAUSKAS

Tėsinys. Pradžia Nr. 23 2007

Liepos 24 diena. Perkame iš vokiečių krautuvę su prekėmis.

Centro komiteto posėdis. Kasoje pinigų nėra. O kiek atsiųsta iš užsienio, vokiečiai neišduoda.

Tarp lietuvių vyksta skaldymasis į įvairias grupes – partijas. Dešimt žmonių – tiek pat partijų. Tarnaičių rinkimais Valdybos nariai nepatenkinti ir pešasi. Mokytojų sąjunga teikia Komitetui jau antrą protestą. Pirmeiviai išstoja iš Centro komiteto ir steigia savas atskiras prieglaudą. Tokiomis sąlygomis duok Lietuvai nepriklausomybę, tai patys susiplėšys.

Juostų parodoje perka daug. Daviau 200 markių medžiagai nupirkti. Atsirado 9 ziotietės, mokančios austi juostas, ir jau ėmėsi darbo. Ir prieglaudose jau audžia, ne tik tarnaitės – ir vaikai.

Iš sesers Elžbietos gavau žinutę. Sako, viskas pabrango: rugių pūdas - 6 rub., mėsos ir sviesto po 1 rub. Žmonės iš toli atvyksta duonos pirkti, o kiti ubagaudami. Tėvukai jau susenę. Atjunkė dukrytę Emilę. Jai sako: papą ciucė nunešė.

Iš Jiezno vikaras kun. P. Žarnauskas¹⁴⁵ perkeltas į Vilniaus į Šv. Jokūbo bažnyčią.

Komiteto paskirta 3 narių komisija tartis su mokytojais šiandieną posėdžiauja. Kimantas mokytojams pasakė kalbą. J. Basanavičius pasiūlė atsiimti pareiškimą. Nieko nutarę išsiskirstė.

Iš Kaltanėnų atvyko kun. A. Mikaila. Ten gyvenimas beveik normalus. Jam kaip gerais laikais žmoneliai atneša sviesto, kiaušinių, uogų.

Liepos 26 diena. A. Smetona grįžo iš Šveicarijoje įvykusio kongreso. Važinėjo Lietuvos reikalais¹⁴⁶.

Liepos 30 diena. Palaimintas tarnas, kurį, kada ateis Viešpats, atras budintį.

Toks budintis tarnas šiandien yra a.a. kun. prelatas Jonas Kurčiauskas¹⁴⁷, kuris, kai jį Viešpats pašaukė, Katedroje sakė pamokslą. Galima sakyti, tai Kristaus karžygis. Pasišventė Dievo tarnybai ir ištikimai ištvėrė savo pašaukime iki galo. Garbingas Vilniaus kapitulos narys ir garsus Katedros pamokslininkas šiandien įžengė sakyklon sakyti pamokslą apie klaidingus pranašus, kurie ateina avių kailyje kaip piktai vilkai. Jie išplėšia brangiausią žmogaus turtą – sielos išganymą.

Pasakęs pusę pamokslą staiga sakykloje mirė dėl širdies ligos. Būdamas prie vargonų mačiau, kaip jo galva pasviro priekin ir tardamas paskutinius žodžius: „trzymajcie się wiary“¹⁴⁸ susmuko sakykloje. Moterys pamąčiusios pradėjo bažnyčioje šaukti, cypti. Keli vyrai ir vienas vokiečių kareivis užšoko sakyklon. Parnešė zakristijon – jau negyvą. Valdytojas kun. K. Michalkevičius iš sakyklos tarė: „Neliūdėkite kaipo tie, kurie neturi vilties. Stiprinkitės ir melskitės, nes gerbiamas prelatas, kuris prieš valandėlę skelbė Dievo žodį, jau Dievui sielą atidavė“. Žmonės pradėjo garsiai verkti. Ašarotomis akimis ir drebančiu balsu kun. Valdytojas sukalbėjo su žmonėmis „Viešpaties angelą“.

Liepos 31 diena. Sugiedoti trys noktiurnai. Kun. K. Michalkevičius laikė geduliną pamaldą, prelatas K. Baika¹⁴⁹ pasakė pamokslą. Žmonių pilna Katedra ir aikštė. Šį kartą vokiečiai leido iškilingai laidoti (kitais atvejais neleistų). Lydint į kapines gatvės buvo pilnos žmonių, kaip Dievo Kūno šventės procesijoje. Karstą nešė vyrai. Palaidotas Rusų kapinėse, šalia koplyčios. Prakalbą pasakė pats Valdytojas. Jis šaukė, rėkė: „Stojcie przy wierze, przy Kościele Katolickim“¹⁵⁰, o man norėjosi papildyti: „I litwinów nie wpuszczajcie do kościoła modlić się“.

– „Miłujcie Boga i bliźniego“.

– „I litwinów nazywajcie poganami“¹⁵¹.

Nors lietuvių taip pat nemažai dalyvavo, tačiau lietuviškai nei Katedroje, nei kapinėse – nė žodžio. Prkalbos pabaigoje Valdytojas paragino įsigyti Jono Kurčiausko knygutę apie tris kryžius ant kalnų „nam drogich“¹⁵², kuri tuoj pasirodys.

A. a. prel. Jonas Kurčiauskas buvo jautrios ir geros širdies žmogus. Atrodo, jis buvo sulenkėjęs gudas. Niekada jo nepastebėjau, kaip kitų, šovinistiškai nusiteikusių lietuvių atžvilgiu. Kai jam pasiskundžiau dėl atbėgėlių žmonių vargų, išsiėmęs keliasdešimt markių davė lietuvių reikalams. Žmogus ne pasiūtelis, linksmas ir su dovcpu¹⁵³. Gerai išstudijavęs Vilniaus dieceziją, cituodavo daug lietuviškų vietovardžių. Gerai nusiteikęs klausdavo lietuvių, ką reiškia lenkiškas žodis „Śikiniowszczyzna“. Didesnių švenčių proga su

sumetimais. Jis tuo darbu vertėsi per 20 metų. Kasmet išplatindavęs elementorių ir maldaknygių po 500 egz. ir po 200 kitų knygių. Jis kaip karabelninkas važinėjo po atlaidus, per sodžius ir gerai uždirbdavo. Kiek kartų buvo patekęs į uriadninko rankas vis išsipirkdavo už 3 rub. Vieną kartą prisiėjo ir 15 rub. duoti kyšio, mat sučiupo didesnį transportą. Kartą teko sėdėti dvi savaites kalėjime Kelmėje, bet manifestas jį išgelbėjo nuo tolesnės bausmės.

Kaupas vaikščiojo medine koja (kulia). Pastaruosius kelerius metus Kaupas gyveno Baltupiuose, sėdi prie Kryžiaus takų ir gyvena iš žmonių, lankančių Kalvarijas, aukų. Rusų laikais galėjo iš to gerai gyventi ir paršiuką nusipenėti. Dabar prie vokiečių jau nebegali iš tų aukų pragyventi. Turi lietuvišką pasą ir gauna Vilniaus skyriuje nuolatinę pašalpą.

Vilniaus Katedra prieš Pirmąjį pasaulinį karą

kun. T. Braziu būtinai eidavome jo pasveikinti. Daktarai jam draudė sakyti pamokslus. Neiškentęs retkarčiais sakydavo. Jo pamokslų nebūdavo trumpesnių kaip 45 min. J. E. vyskupas E. Roppas¹⁵⁴ vizituodamas dieceziją visuomet imdavo su savimi prel. J. Kurčiauską ir kun. J. Burbą¹⁵⁵. Apie šių dviejų santykius sklido anekdotai.

Rugpjūčio 1 diena. Centro komiteto posėdžio metu A. Janulaitis pranešė, kad vokiečiai siūlo Mokytojų seminarijos mokytojų prūsą Rimkų. Lietuviai nesutiko, nes jis mokytojaudamas Suvalkijoje piktai elgėsi su lietuviais, A. Draugelytei¹⁵⁶ net per veidą sudavęs. Vokiečiai nusileido.

Rugpjūčio 6 diena. Gautas iš Kauno „Ateities“ laikraščelio numeris. Matyt, gerai cenzūros persijotas. Aprašyta kun. J. Geručio mirtis¹⁵⁷.

Rugpjūčio 7 diena. Šiandien pasirodė socialdemokratų atsišaukimas. Jų prikaišiota ir visų mūsų butų laiškų dėžutes. Šaukia visus darbininkus sukrusti ir viešai pasirodyti su savo reikalavimais. Netylėti, kaip kad tautininkai ar klerikalai bijo parodyti viešai savo „esybes“. Pabaigoje rašoma, kad ponai ir kunigai labai ištikimai tarnauja vokiečiams. Pavyzdžiui, kunigai iš sakyklų paskelbė vokiečių įsakyką, kad laukai būtų apšėti.

Raimundas Kaupas, 67 m. senukas, kilęs iš Žeminių, Kauno gubernijos, dabar gyvena Baltupiuose, netoli Vilniaus Kalvarijų. Jis pasakoja, kad rusų carui Aleksandrui III viešpataujant¹⁵⁸ buvo persekiojamas lietuviškų knygų spausdinimas ir jų platinimas. Jam teko gabenti jas iš Prūsų biznio

„Tegu prancūzai atsikratys tos vergovės patys, tai mūsų moterys bus laisvos“. Vilniškiai lenkai norėjo sudaryti su lietuviais „vienybę“, tačiau lietuviai nusikratė „gerųjų bičiulių“. Pirmininkavo belgas, sekretoriavo J. Gabrys¹⁶².

M. Yčas nuvyko į Romą pas Šv. Tėvą Benediktą XV. Dėl lenkų trukdymo tik kitą dieną galėjo patekti. Kalbėjosi 20 minučių. Popiežius palankiai atsiliepęs apie lietuvių ir pažadėjęs paskirti vieną dieną rinkliavai lietuviams šelpti.

Iš M. Yčo sužinota, kad Lietuvių komitetas Rusijoje aktyviai veikia ir gauna pašalpos iš Tatjanos komiteto nuo 500 tūkst. iki milijono per mėnesį. Turi laikraštį ir savo spaustuve, 4 gimnazijas: Voroneže - 2, Jaroslavyje „Žiburio“ gimnaziją, Maskvoje gimnaziją ir politechnikumą. Maskvoje dar veikia liaudies universitetas. Lietuvių komitete 30 žmonių.

Be to, dar M. Yčas papasakojo apie aukštą vokiečių kultūrą. Jų fabrikai, gaminantys pabūklus, užima per 20 varstų. Žmonės bėga iš sodžiaus į miestus. Galima būtų Prūsiją kolonizuoti ir atgaivinti nutautusius prūsus, tada galėtume į jūrą prasimušti.

Grįžo iš Ober–Osto A. Smetona, J. Šaulys ir kt. Kalbėjosi tris valandas. Grįžo piktai ir nepatenkinti, kad vokiečiai su lietuviais „šopkas“¹⁶³ daro.

Paleido dr. A. Vileišį; dabar areštavo advokatą Joną Vileišį¹⁶⁴, nes pas jo berną dvare rado atsišaukimų. Kun. P. Dogelis buvo 5/8 teistas už laiškų siuntinėjimą privačiai. Nubaustas 146,40 markių (teismo išlaidų 26,40 ir bauda 120 m.).

Kadangi žmonės vengia vokiškų markių, o ima tik rusiškus rublius, vokiečiai mano išleisti popierinius rusų rublius. Tai gali būti visai blogai, nes už rekvizicijas mokės tik rusiškais rubliais, kurių rusai, žinoma, nepripažins.

Rugpjūčio 15 diena. Sakoma, kad vokiečių orlaiviai skridami aukštai spindi lyg žvaigždės. Mes pastebėję pro langą ryškesnę žvaigždę šviesą manėme, kad tai tikrai orlaivis skrenda. Vėliau įsitikinome, kad tai žvaigždė slinko iš rytų į vakarus.

Vokiečių orkestras lydėjo iš stoties žengiančią austrų kariuomenę; kitą dalį palydėjo Vileikos link. Iš viso apie 10 tūkst. kareivių. Kareiviai nešė du šventus paveikslus kaip vėliavas: vienas Jėzaus Širdies, kitas Nukryžiuotojo Kristaus.

Rugpjūčio 16 diena. Šiandien pasklido žinia, kad rytoj vokiečiai paskelbs nepriklausomą Lenkiją su karaliumi. Tik su sąlyga, kad lenkai pristatys pusantro milijono armiją.

Rugpjūčio 17 diena. Per kun. administratorių gauta iš Šventojo Tėvo 30 tūkst. markių, kiti 3000 - iš kitur.

Rugpjūčio 20 diena. Slapta sužinota, kad vokiečiai rekvizuos visas žmonių bulvių atsargas.

Rugpjūčio 22 diena. Sužinota, kad J. E. Kauno vyskupas P. Karevičius grįžo iš Rusijos, kur buvo išvykęs dėl karo veiksmų. Lietuviai džiaugiasi, kad lenkams užkimš „garliokus“.

Rugpjūčio 27 diena. Šiuo metu Vilniuje veikia šios draugijos:

Mokslo; Dailės¹⁶⁵; Savitarpiečių; Blai-vybės; Zitiečių; „Ryto“ švietimo Agronomų¹⁶⁶; 7. „Bitės“¹⁶⁷; „Rūtos“¹⁶⁸; Nukentėjusiems dėl karo šelpti C. komitetas.

Moterų draugija pradėta organizuoti dar 1914 metais. Į tą organizaciją įsibrovė viena pirmėivė ir visą darbą suardė. Vyrų draugija susirūpinta dar metais anksčiau (1913). Jos įstatų nepatvirtino rusų valdžia, nors draugijai buvo duotas rusams nesvetimas vardas– šv. Mikalojaus vardo vyrų draugija. Dabar esant vokiečiams ši dalyką pavyko lengviau sutvarkyti ir įstatus patvirtinti. Šiandien vyrų organizacijos steigiamasis susirinkimas. Dalyvių 40. Mes patys kunigai vaikščiojome po miestą ir rinkome, kvietėme į susirinkimą. Tai sargai ir šiaip darbininkai. Į valdybą įėjo kun. J. Bakšys, pirmininkas, P. Žukauskas¹⁶⁹, sekretorius; J. Strazdas (senjoras¹⁷⁰), išdininkas. Tiki-

Vilniaus dienoraštis

(1915.XII. 26 – 1919.XI. 26)

Kun. Pranas BIELIAUSKAS

mės, kad ši draugija galės kad ir sunkiomis sąlygomis gyvuoti, nes A. Smetona pasižadėjo ją paremti tūkstančiu markių.

Rugpjūčio 28 diena. Italija paskelbė karą Vokietijai.

Žmonės kalba, kad Rumunija paskelbė karą Austrijai.

Vokiečiai paskelbė visiems komitetams, kad rugsėjo 15 dieną bus rekvizuojamos bulvės. Iki tos dienos visi komitetai privalo pranešti valdžiai, kiek kam reikia bulvių - skaičiuojant po 500 g dienas.

Rugsėjo 10 diena. Daug dienų praleidau nieko nepasižymėdamas iš savo dienos darbų. Tiesa, ir laiko nebuvo. Katedroje nuo 6 iki 10 val.; Centro komiteto skyriuje nuo 11 iki 12.30; nuo 12.30 iki 2 val. parodoje. Štai vakar 4 val. mišparai, išpažintis. Po to 30 mergaičių reikėjo sumokėti už darbą. Suskaičiuoti, kiek kuri išaudė juostų, pasiuvo prijuosčių. Darbas painus. Grįžau namo 10 val. vakaro. Jaučiuosi pavargęs. Mat prisieina daug neproduktyviai dirbti dėl igūdžių stokos vesti dirbtuvės knygas, buhalterijos neišmanymo ir kitų painiavų. Jau norėjau atsisakyti vadovauti juostų audimo dirbtuvei, tik kun.Dogelis sulaukė.

Rugsėjo 11 diena. Kai Rumunija paskelbė Austrijai karą, vokiečių nuotaika buvo subiuirusi, bet kai vokiečių–bulgarų kariuomenės paėmė Rumunijos pilį Tutrakana, o kartu ir 21 tūkst. kareivių, 400 karininkų ir du generolus, be to, daug pabūklų, – nuotaika pasitaisė, džiūgauja.

Rugsėjo 12 diena. Kunigas P. Dogelis, A. Mečiūnas ir aš nuėjome Kalvarijos link. Kalvarijos miškai vietomis kiek išretinti. Trinapolio daržuose iškasti grioviai vokiečių ir austrų kareiviams šaudymo pratyboms.

Atsisėdome ant suolelio prie Vakariinės koplytėlės pailsėti. Kulkos pradėjo zvimbti virš mūsų galvų. Pasišalinome.

Grįždami užsukome pas Kaupą ir Kyševičių. Vienas be kojos, kitas džiovininkas. Abu pasiskundė, kad neturi ko valgyti. Aš daviau abiem po rublį, kun. Dogelis - po 1 markę.

Vakare kooperatyvo posėdis. Čia sužinota, kad vokiečiai „Ūkininko“ redakcijoje¹⁷² darė krata. Paėmė kai kuriuos raštus. Kooperatyve konfiskavo apie 3000 degtukų dėžučių be banderolių.

Rugsėjo 20 diena. Lietuvių draugijos nukentėjusiems dėl karo šelpti Centro komiteto Didžiojoje prieglaudoje paruošta žiemos atsargai konfitūrų¹⁷³ „apie 1,575 svaro bruknių, morkų, griežčių ir obuolių su cukrumi. Kitų kai kurių po 50 gorčių.

Šiandien Polis paskelbė įsakymą, kad žmonės, einantys keliais ar takais, išgirdę kareivio „halt“¹⁷⁴, tučiuojau sustotų. Kuris nesustos, mėgins bėgti, bus nušautas. Manoma, kad šis įsakymas išleistas ne tik dėl šnipų (turi omeny), bet ir dėl tų, kurie iš provincijos į miestą ant pečių neša maisto produktus.

** An den Wirtschaftsausschuss Wilna Matas Bajoris, der Landmann wohnhaft in Pelukany, Pfarrei Jezno, Kreis Meretsch, brachte gelegentlich mit nach Wilna 4 pf. Schweinfleisch, 1 gebrat Ferkel, 2 pf. Butter, 95 Eier, 180 pf. Roggen, die von meinen Eltern teils fuer mich als Liebesgabe, teils als Opfer fuer das Kinderheim, das von mir unterhalten wird, geschickt wurden. Alle diese Lebensmittel wurden unterwegs in Ponnary von der Militaer Policei beschlagnahmt.*

Da diese Artikel nicht auf den Markt zum Verkauf, sonder zum Geschenk bestimmt waren, bitte ich hoeflich den Wirtschaftsausschuss dieselben mir aushaendigen zu wollen.

Kun. P. Bieliauskis

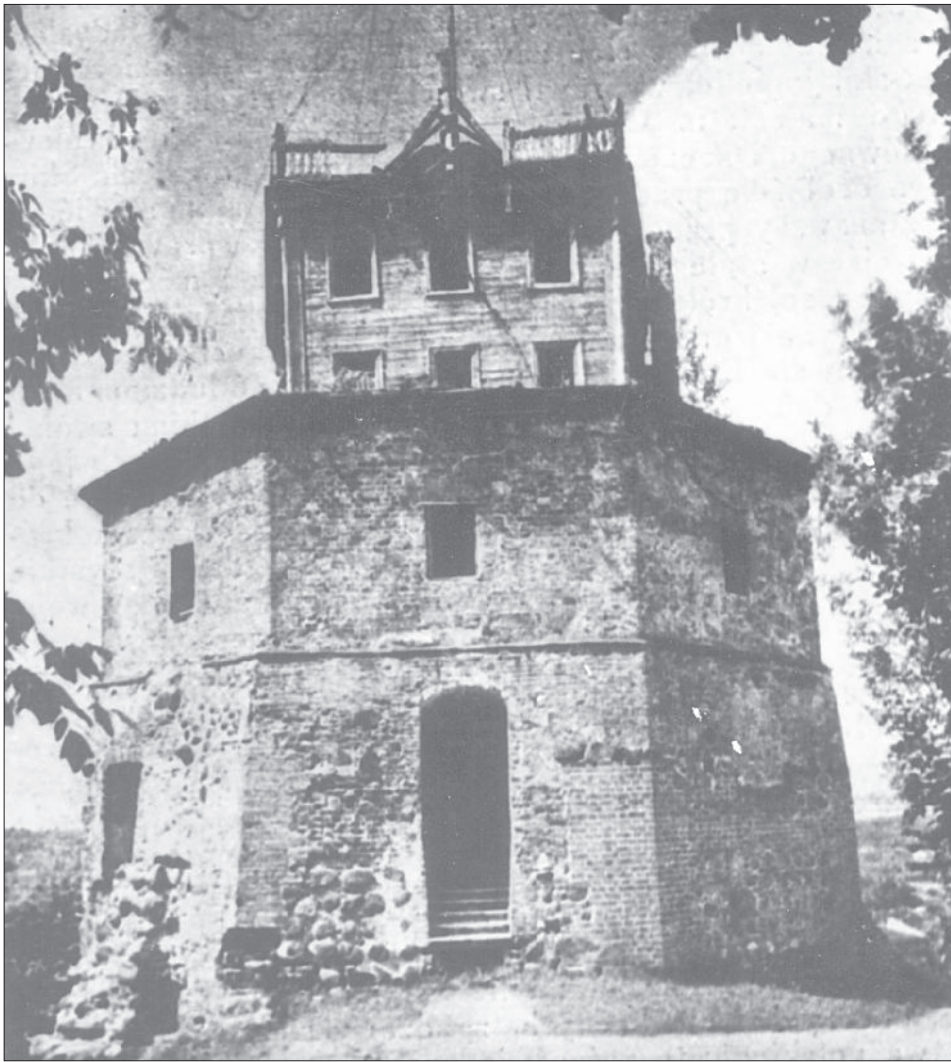
Wilna, Orangerie Gasse 3–12.

Den 4 Nowember 1916. Neatgauta. B.”

Rugsėjo 24 diena. M. Yčas, Rusijos Dūmos atstovas, dabar darbuojasi Amerikoje, kur vyksta lietuvių kongresai. Visoje Amerikoje bus paskelbta rinkliava Lietuvai šelpiti. Džiuginanti naujiena!

Rugsėjo 27 diena. Šiandien ponias Eichhornienė, gyvenanti šalia mūsų prieglaudos, Sveikatos namuose, girdėdama dažnai mū-

vaišinti“. Vedėjas Andrius Mečiūnas tai šventei sukūrė himną. Po poros pasakytų eilučių - pertrauka, kurios metu padalinta visiems vaikams obuolių. Po to man dirguojant Antakalnio prieglaudos vaikai padainavo vienbalsių, dvibalsių ir tribalsių dainelių, buvo puskapis deklamacijų ir žaidimai. Į vieną ratą netilpo, tad vidury jo sudarėme antrą ir trečią. Kai išsimaiginę vaikais pradėjo į taktą trypti, net grindys linko ir buvo baimės, kad neįlūžtų. Pabaigoje Antakalnio vaikų atstovė Jadzė Masiuko-

Gedimino pilies bokštas Vilniuje prieš remontą. 1925 m. Nuotrauka iš „Lietuvos albumo“

sų vaikučių liūdnas lietuviškas daineles, atsiuntė krepšį obuolių. Tai Dešimtosios armijos vado Eichhorno žmona. Vaikai jai atsidėkodami įteikė puokštę gėlių.

Vokiečių orkestras palydėjo pro Vilnių žygiuojančią didelę austrų kariuomenės dalį.

Žmonės kalba, kad ties Rudamina žuvo taksi važiavę trys vokiečių karininkai. Pakalnėje skersai kelią buvo ištempta viela. Greitai važiuojantiems buvo nupjautos galvos. Dėl to kai kuriuos areštavo. Kiti aiškina, kad tai atsitiko nukritus telegrafo laidams.

Kalbama, kad pirmiečiai gaus iš Amerikos pinigų. Mat jau turi Vilniuje Apšvietos draugiją ir ketina Giedraičiuose atidaryti jos skyrių.

Spalio 10 diena. Į Antakalnio prieglaudą iš Didžiosios prieglaudos atėjo devyni delegatai (vaikai), atnešę savo laikraštėlį „Vaikų draugas“. Kvietė šios prieglaudos vaikus prisidėti prie laikraštėlio leidybos savo rašiniais.

Spalio 15 diena. Su kun. P. Dogeliu nuvykau į Didžiąją prieglaudą. Antrą valandą kviečiamas visų prieglaudų susirinkimas. Atėjo E. Vileišienė, kun. J. Kukta, O. Matulaitytė ir keletas vyresniųjų mokinių. Susirinko Antakalnio, tik mažieji liko namie, Šv. Mikalojaus, Žvėryno ir Šnipiškių prieglaudų vaikai. Po skambučio iš visų kam-pų maži ir dideli sugužėjo salėn. Po kito skambučio salėje pasirodė „prelegentas“ vaikas ir pasakė tokio turinio kalbą: „Mes, Daržininkų draugijos nariai, atšventėme šiais metais jau trečią savo draugijos šventę, ir paskutinę. Norime padėkoti Dievui už laimingą derliaus nuėmimą, o taipogi norime ir svečius savo darbo vaisiais pa-

atiteksianti rusams, Lenkija - austrams ir vokiečiams.

Spalio 20 diena. Lietuviai ruošia išleisti vokiečių kalba brošiūrėlę apie lietuvių–lenkų santykius. Esą dabar pats laikas nušviesti abiejų tautų santykius ir kovas, kad diplomatai, suvažiavę į taikos konferenciją, būtų apie tai tiksliai informuoti.

Lapkričio 1 diena. Eidamas į Katedrą iš kun. T. Brazio sužinojau, kad šiandien įvyko Trijų Kryžių pašventinimas. Dalyvavo keliolika kunigų ir keletas žmonelių. Anksčiau buvo manyta pašventinimo apeigas atlikti iškilmingai, atvykus iš Katedros su didžiausia procesija. Turėjo būti pasakyti lenkiški pamokslai, giedamos giesmės. Vokiečiai neleido.

Vakar trys karininkai su trimis palydovais apžiūrėjo, varine skarda dengtą Katedros stogą. Nori varį paimti karo reikalamas.

Lapkričio 4 diena. Jau savaitę veikia vokiečių išleistas įsakymas apie įvairių daiktų rekvizavimą – nuo siūlų iki gyvulių kanopų. Zitietėms nebus iš ko ir juostas austi.

Lapkričio 5 diena. 2 val. popiet pasi-girdo gatvėse šūkavimai – skleidžiami skubūs atsišaukimai į generalgubernijos Varšuvos gyventojus. Skelbiama, kad Vokietija–Austrijai suteikia Lenkijai nepriklausomybę su karaliumi ir konstitucine santvarka¹⁷⁶. Ponios ir ponai lenkai manęs klausia, ar bus Katedroje pamaldos už nepriklausomą Lenkiją. Aš nieko nežinau. 5 val. atėjęs į zakristiją kun. K. Zacharzewskis¹⁷⁷, kurijos sekretorius, liepė atidaryti didžiąsias Katedros duris. Toks mat yra kun. K. Michalkevičiaus įsakymas. Eidamas į Komitetą sužinojau, kad pas Valdytoją šaukiamas kunigų ekstra posėdis. Nesinorėjo tikėti, kad dabar bus kokios nors pamaldos. Kai Lenkijai suteikiama nepriklausomybė, o ne Lietuvai. Kai nuo rusų carui duotos priesaikos dar nesame laisvi - pats Valdytojas dar švenčia rusų caro ir jo giminės šventes. Politinės demonstracijos bei eisenos uždraustos. Valdytojas pats skelbia si esąs lietuvis ir lietuviai kunigai juk nedalyvaus. Kun. P. Dogeliui, A. Gyliui ir man bebūnant Komitete atskubėjo kan. J. Kukta ir kun. V. Jezukevičius. Nieko nesakę, kas atsitiko ir kas buvo nutarta „ekstra posėdyje“, pasiūlė eiti į Katedrą ir pasižiūrėti, kas tenai bus. Aš ir Gylis einame. Ponų, ponų, vaikų ir moksleivių apypilnė Katedra. Presbiterija prisikimšusi „pamaldžių“¹⁷⁸ ir 20 kunigų. Prel.¹⁷⁹ K. Baika, A. Savickis¹⁷⁸, J. Kretavičius¹⁷⁹, keli seminarijos profesoriai. J. E. kun. K. Michalkevičius, apsirengęs, bažnytiniais rūbais nužygiavo sakyklon. Persižegnojęs pradėjo: „Ko jūs čia susirinkote? Kas jus čia traukė? Tai aušrelė vilties jus čia sukvietė. Mūsų katalikiškoji tauta susirinko padėkoti Dievui prie šio altoriaus, kad Jis neapleidžia mūsų sunkiomis gyvenimo valandomis. Kuomet mūsų kraštas sunaikintas, beveik kiekvienas (kenčia) patiria badą, nesuskaitytos ašaros krinta, o mūsų broliai kraują lieja, siunčia mums Dievas savo mielaširdystę, duoda kibirkštėlę vilties. Galėsime laisvai ir viešai visur vartoti savo kalbą. Atiduokime garbę Dievui šioje diecezinėje bažnyčioje, tačiau nepamirškime Aušros Vartų stebuklingosios Švenčiausios Mergelės. Amen“.

Tokio tai turinio pasakė kalbą, kurią čia parafravau. Paskutiniu sakiniu patarė klausytojams iškilmingai gatvėmis eiti į Aušros Vartus. Atskaityta litanija, „Tavo apgynimo“ atgiedota. Kun. J. Kretavičius užgiedojo: „Bóg nasz ucieczką“, po to „Boże, coś Polskę“. Zakristijoje kunigų lenkų kuopelė slaptai kažką debatuoja. Prelatas Baika prie manęs priėjęs sako: „To juž jedną szopkę zgrališmy“¹⁸⁰. Tuo tarpu zakristijon įeina vokiečių vyresnysis policininkas su kareiviu ir reikalauja Valdytojo, kad nebūtų jokių eisenų–manifestacijų. Jeigu tokios vyks, bus panaudoti ginklai. Valdytojas pats bėga bažnyčion paskelbti apie vokiečių draudimą manifestuoti. Jaunimas gieda ir jo kalbos nesiklauso. Jis pats sau murma: „Masz tobje, to już i jest pierwsze podzie-kowanie“¹⁸¹. Vis dėlto jam pasisekė paskelbti. Visi nosis nuleido. Vėliavas su Vytimi ir Ereliais sunešė zakristijon.

Vilniaus kultūrinis gyvenimas 1920–1939 m.

Dr. Juozas ČAPLIKAS, Vilnius

Tęsinys. Pradžia Nr. 1

Dargi lenkų laikraštis „Dzienik Vilen-ski“ 1934 m. rašė, kad Švenčionių apskrityje administraciniai organai patraukė atsakomybėn daugiau kaip 360 asmenų, kurie buvo įtarti nelegaliai mokę vaikus ir steigę lietuviškas mokyklas, platinę uždraustus vadovėlius ir žemėlapius. Iš tų asmenų teismai nuteisė piniginėmis baudomis arba areštu 150 (LYA, F. 17637, Ap. 1, B. 78 L.6). Tame pačiame dokumente aptinkame ir daugiau „perliukų“.

Šv. Kazimiero draugija

Vilniaus lenkų okupuotame krašte labai didelį populiarumą turėjo Lietuvių šv. Kazimiero draugija jaunimui auklėti ir globoti, kuriai dar 1928 m. liepos 25 d. buvo Šv. Tėvo suteiktos malonės. Ji iš savo struktūrinių padalinių reikalavo tinkamai ir sąžiningai atlikti pareigas. Ypač buvo akcentuojami dorovės ir tikėjimo klausimai. Griežtai buvo laikomasi visų suformuluotų reikalavimų. 1936 m. kovo 17 d. aplinkraščio pabaigoje nurodoma „nepriimti net kandidatams į skyrių narius, kurie nusideda dorovei ir visuomeninei bei draugijinei tvarkai“. Lietuvių šv. Kazimiero draugija 1929 m. lapkričio 18 d. visoms valdyboms išsiuntinėjo aplinkraštį, primindama, kad 1930 m. spalio mėn. 27 d. sukanka 500 metų nuo Vytauto Didžiojo Lietuvos kunigaikščio mirties. Minėtame dokumente sakoma: „Todėl Lietuvių šv. Kazimiero draugijos centro valdyba šiuomi prašo ir karštai ragina visus draugijos skyrius...daryti akademijas, per kurias būtų laikomos prakalbos, paskaitos, vaidinimai, giedojimai-dainavimai“... (Centrinis valstybinis archyvas, F. 370, Ap. 1, B. 4, L. 6 ir 12). Lietuvių šv. Kazimiero draugija užkariavo tvirtas pozicijas kaimo vietovėse. Antai vien Varėnos valsčiuje veikė net 37 skyriai, Valkininkų valsčiuje – 28, Dieveniškų – 17 ir t.t. Varėnos valsčiaus Barčių kaimo šv. Kazimiero draugijos skyrius savo neeiliniame susirinkime, įvykusiame 1928 m. rugpjūčio 12 dieną, susumavo praėjusių metų rezultatus: narių skaičius išaugo iki 31, surengė 3 vakarėlius, skaitytojams išduotos 109 knygos (ten pat, B. 3, L. 13). Šio kaimo draugijos skyrius 1930 m. balandžio 2 d. savo susirinkime aptarė daug klausimų, susijusių su Vytauto Didžiojo 500 metų minėjimu. Buvo nutarta skaityti paskaitas, rengti vakarus, pastatyti paminklą kaimo gale, tarp trijų Varėnos, Pakalbio ir Dainavos kelių, pasodinti medelių. Protokole nurodyta daug pavardžių, kurie lygino paminklui vietą, vežė statybines medžiagas paminklui ir tvorelei – tai A. Jurgelionis, J. Poškus, Juozas Molis, Valentinas Svirskas, Jurgis Švedas ir kt. Kai jau viskas buvo paruošta ir sparčiai vyko visi darbai, policija uždraudė statyti kryžių.

Varėnos valsčiaus Dargužių, Lynėžerio, Žiūrų bei kitų kaimų Šv. Kazimiero draugijos rengė vakarus paskaitas, skirtas Vytauto Didžiojo bei Lietuvos nepriklausomybės metinėms pažymėti. Žiūrų kaime ypač aktyviai reiškėsi mokytoja Elena Čibiraitė, Juozas Jezukevičius, Jonas Siaurusėvičius, Petras Česnulis, Jonas Paulauskas ir kt. (CVA, F. 370, Ap. 1, B. 5, L. 2,9). Šv. Kazimiero draugijos skyriai Vilniaus okupuotame krašte suvaidino didelį vaidmenį kovojant prieš lietuvių lenkinimą. Šios draugijos struktūriniai padaliniai visame krašte rūpinosi jaunimo švietimu ir auklėjimu, skaityklų veiklos kryptingumu.

Minint Šv. Kazimiero draugijos gyvavimo dešimtmetį buvo surengta Vilniaus krašto meno paroda, kurioje buvo eksponuojama trys tūkstančiai įvairių eksponatų: audinių, mezginių, drožinių ir lipdinių. Parodą parengė su savo talkininkais Z. Stašienės vadovaujamas šios draugijos moterų skyrius (Lietuviškas baras, 1935 m., Nr.2, p.34).

Lietuvių kultūros švietimo draugija

Reikšmingą darbą vykdė ir kitos kūrybės organizacijos. 1927 m. gruodžio 5 d. įsikuria Lietuvių kultūros švietimo draugija. Steigiamajame susirinkime draugijos pirmininku išrenkamas nenuilstantis Vilniaus krašto veikėjas Bronius Untulis. Jis ir buvo vienas iš pagrindinių šios draugijos iniciatorių ir steigėjas. Netrukus prasidėjo nesutarimai su Vilniaus liaudininkų-liberalų vadu D. Alseika dėl jo varomos susitaikėliškos politikos su klerikalais tautininkais. Sabotuodamas Kultūros vldybos veiklą, D. Alseika atsisakė duoti lėšų, gaunamų iš JAV ir Kauno, šiai draugijai remti. Todėl B. Untulis nesutiko daugiau būti draugijos pirmininku. Tuomet jo postą užėmė D. Alseika. Tačiau B. Untulis nenuleidžia rankų ir toliau aktyviai dalyvauja šios draugijos veikloje. Ypač daug jis rašo kultūros klausimais Vilniaus spaudoje (LYA, F. 17639, Ap. 1, B. 102, L. 5).

1969 m. „Naujoji romuva“ išleido spe-

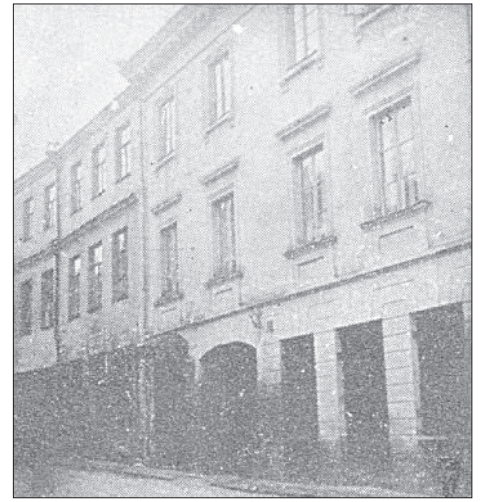
Šv. Mikalojaus parapijos bažnyčia. Vienintelė vieta, kur dar leidžiama lietuviams lietuviškai melstis mūsų sostinėje. Čia prisiglaudę ir Vilniaus gūdai. 1925 m.

cialų savo žurnalo numerį, skirtą lietuviškai kultūrai. Leidinys užsibrėžė tikslą – ugdyti lietuvišką kultūrą, surasti pačius pirminius savo kultūros pradus, atsispirti svetimoms įtakoms ir tikrą kultūrą slopinantiems veiksniams, parodyti seniausius, savarankiškausius ir artimiausius visai lietuvių tautai savosios kultūros bruožus. Labai turtinga šio leidinio tematika. Tikslinga bent trumpai paminėti gvildenamus aktualius to meto klausimus: lietuvių tautos dainos, pasakos, padavimai ir priežodžiai, tautos muzika, vaidyba, lietuvių kalba, tautinis lietuvių charakteris, audiniai ir tautiniai rūbai, architektūra, senoji lietuvių kalba pagal kronikas ir kitus istorinius šaltinius, senovės pilys ir daugelis kitų. Akcentuojama, jog šis darbas yra brangus ir mielas ne tik lietuviams, bet taip pat vertingas svetimtaučiams, norintiems suprasti lietuvių tautą ir jos kultūrą (LYA, F. 17637, Ap. 1, B. 99, L.10R).

Lietuvių kultūros švietimo draugija buvo populiari ne tik Vilniuje, bet ir kaimo vietovėse. Kai kur buvo net ir kuriozų. Antai 1936 m. Varėnos valsčiuje Dubičių kaime kalėdojęs kun. Alfonsas Beinorius barė visus tuos, kurie išsirašė iš čia steigiamo Kultūros skyriaus. Užėjęs pas A. Švedą išbarė visokiais žodžiais, kad leido išsirašyti

savo sūnui ir dukrai iš kuriamo skyriaus (LYA, F. 17637, Ap. 1, B. 93, L. 47). Pažangūs miesto ir kaimo žmonės, vadovaujami inteligentijos, sparčiai gausino Kultūros draugijos gretas.

1939 m. gegužės mėn. 29 d. Vilniuje vyko Lietuvių kultūros švietimo draugijos narių suvažiavimas, susumavęs savo veiklos darbo rezultatus. Džiaugiamasi, kad Kultūros draugija pastaraisiais metais sustiprėjo ir išaugo. Nurodoma, jog praeitais metais į jos gretas įsiliejo patys aktyviausi žmonės iš Adutiškio, Kaltinėnų, Melagėnų valsčių, žymi pažanga padaryta Valkininkų, Varėnos ir Daugėliško valsčiuose. Vien per penkerius metus, pažymima spaudoje, Kultūra gavo 41 prašymą naujų skyrių steigimui, o 30 skyrių įsteigta visai naujų. Tai buvo iš tikrųjų derlingas laikotarpis. Centro valdybos atstovai surengė net 60 išvažiujamųjų posėdžių, kuriuose buvo aptariami aktualūs tolimesnės veiklos uždaviniai, dalyvauta visuose naujai steigiamuose

Lietuvaikių šv. Zitos tarnaičių draugijos namai Vilniuje

Drėmos paskaita „Menas ir gyvenimas“. Prelegentas savo paskaitoje vaizdžiai ir glaustai papasakojo apie meno nuo seniausių iki mūsų laikų vystymąsi ir ypač jo santykius einamuoju laikotarpiu. Paskaita buvo iliustruota meno kūrinių. Poetė O. Miciūtė perskaitė naujuosius savo eilėraščius, o J. Kanopka – savo kūrybos vaizdelį.

1933 m. „Vilniaus žodis“, „Vilniaus rytojus“, „Jaunimo draugas“ plačiai informuoja savo skaitytojus apie rengiamus Vilniaus lietuvių meno ir literatūros renginius. Draugijos valdyba 1934 m. vasario mėn. 25 d. nutarė išspausdinti savo leidinyje „Menas ir literatūra“ vakaruose skaitytas paskaitas ir skaitytus literatūrinius kūrinius (LYA, F. 17637, Ap. 1, B. 99, L. 1-2).

Vilniaus kultūrinio - literatūrinio gyvenimo panoramą gerai atspindėjo laikraščiai ir žurnalai bei vienkartiniai leidiniai. 1924-1931 m. Vilniuje ėję „Vilniaus varpas“ plačiai rašė lietuvių švietimo ir kultūros klausimais. Kai kurie jo numeriai vietos valdžios organų buvo konfiskuoti. 1929-1939 m. skaitytojus pasiekdavo „Vilniaus žodis“. Dėl įvairių sunkumų ėjo nereguliariai. Jis kritikavo okupacinę valdžią, informavo apie draugijos veiklą, spausdino vilniečių rašytojų kūrinius, 1937-1939 metais leido literatūrinį priedą „Kūrybą ir kritiką“, 1938 m. - „Ūkininko žodį“, išėjo 372 numeriai. Šis leidinys buvo lenkų okupacinės valdžios nuolat persekiojamas, kai kurie jo numeriai konfiskuoti (Tarybų Lietuvos enciklopedija, 1988 m. t.4, p. 556-557).

Meno ir literatūros klausimai buvo nušviečiami laikraščiuose „Rytų Lietuva“, „Lietuvos kelias“, „Vilniaus Rytus“, „Vilniaus žodis“, žurnaluose „Vilniaus šviesa“, „Lietuviškas baras“. Vilniuje ėjo ir kiti laikraščiai bei žurnalai, vienkartiniai leidiniai, bet jie greitai dėl įvairių priežasčių buvo uždarami. Antai „Vilniaus kelio“ išėjo tik 13 numerių, nes okupacinė valdžia uždarė „Vilniaus rytus“, leides valstiečiams skirtą priedą „Mūsų artojas“, vaikams „Aušrelė“, kuri ne kartą buvo konfiskuota, pagaliau uždaryta. Minėtuose leidiniuose bendradarbiavo A. Brinčikas, J. Cicėnas, V. Čepulytė, P. Karazija, m. Krinickaitė, S. Šulija, B. ir m. Untuliai, E. Vailaitis ir kiti.

Pirmas Vilniaus krašto literatūros leidinys – tai Vytauto Didžiojo gimnazijos mokinių mėgėjų „Mildos“ išleistas almanachas 1924 m. Gyviausioje ano meto gimnazijoje „Mildos“ literatū kuopoje kristalizavosi pirmosios šio krašto literatūros mėgėjų jėgos. Dauguma skaitytų ten kūrinių pradžioje buvo spausdinami vietos periodikoje, o vėliau pasirodė ir almanachas. Meno ir literatūros draugija dėl lėšų stokos negalėjo pasirodyti su savo leidiniais. Vienintelis jos leidinys „Menas ir literatūra“ išėjo kai kurių žmonių aukomis tik 1934 m. Tai vietos jaunųjų kūrybos almanachas. Jame tilpo prozos, poezijos ir draminės kūrybos kūrinių. Almanachą puošė V. Drėmos raiziniai. Daugiausiai kūrybos išleisdavo laikraščiai, kuriuose patys literatai ten ir dirbo. Pavyzdžiui, Rapolo Mackevičiaus beveik visi kūriniai buvo išleisti „Vilniaus rytojau“, vėliau „Vilniaus aide“ kur jis irgi dirbo. Vlodo Radziulio didelę apysaką „Žingsniai gyvenime“ išleido Lietuviškas baras, Albino Žukausko eilėraščių rinkinį „Laikai ir žmonės“ išleido „Vilniaus žodis“, o novelių rinkinį „Žemė slenka į pietus“ - „Lietuviškas baras“.

Tęsinys kitame numeryje

Trakai-Eišiškės-Vilnius-Lukiškės

Izidorius ŠIMELIONIS, Vilnius

Tęsinys. Pradžia Nr. 23 2007

Pasidarė labai skaudu ir graudu, norėjau protestuoti, šaukti ir net priešinti, bet tuoj pat suvokęs, kad tai būtų beprasmiška ir dar labiau įskaudintų mano mylimą draugę bei išprovokuotų stalinistus žiauresniems susidorojimams. Vos nepravirkau, pamatęs išstumiamą Jadzytę. Bet ir šį kartą, kaip ir anksčiau lemtingą akimirką, susivaldžiau, kad ir kaip skaudu buvo, bet ištveriau.

Ir čia laukė dar viena staigmena, budintis skyriaus milicininkas atsisakė priimti mane tik nakčiai į savo trumpalaikę daboklę be prokuroro sankcijos ar orderio. V. Babraitis su B. Pineliu prašytę prašė iškviešti patį skyriaus viršininką. Po gero pusvalandžio atvykęs šios įstaigos vadovas buvo nesukalbamas ir ilgai nesutiko bent nakčiai palikti mane nuovados daboklėje. Nakties košmaras buvo neapsakomas. Kitos dienos rytą mane aplankė Motiejus su brolienės paruoštais sumuštiniais. Budintis Stalino skyriaus milicininkas kalbėtis neleido, pareikalavo palikti mane ramybėje. Prasidėjus darbo diena, atėjęs tas pats rusakalbis viršininkas ilgokai telefonu kalbėjosi su kažkokiu pareigūnu, reikalaujamas, kad šis kuo greičiau atsiimtų jiems pirmąją kažkokį Šimelionį. Tik apie vidurdienį anksčiau nematyti ginkluoti du pareigūnai išsivedė mane į naują vietą pėstute, už nugaros sukryžiuotomis rankimis. Ir vėl teko žingsniuoti net iki tuometinėje Giedrio gatvėje (dabar š. Ignoto) šalia šv. Dvasios bažnyčios buvusių Dominikonų vienuolyno kazematų. Ten mus išleidęs barbosas, pasitikslinęs, ar aš tikrai esu tas pats pareigūnas nusikaltėlis, kad ir be jokių asmens dokumentų, uždarė į gana erdvią, kaip vėliau sužinojau sukilėlių vado Zigmo Šierakausko priešturtinę celę. Ir aš buvau uždarytas vienas čia, kur buvo tik platūs aptrinti mediniai gultai ir nežinia, kam pasmerktas. Apsidairiau. Nėra nė lašelio vandens ir net vietos gamtos reikalam atlikti. Reikėjo reaguoti. Įsismaginau belstis vis stipriau į metalines kameros duris. Netrukus, atrakinęs kamerą, raudonais antpečiais ne pirmos jaunystės enkavėdistas pareikalavo nurimti. Bet aš pasakiau, kad triukšmą nutrauksiu tik tada, kai prisistatys šio karcerio viršininkas arba prokuroras. Nesulaukęs pareigūnų, vėl pradėjau daužyti duris, tuomet norėdamas mane

nuraminti barbosas atnešė kažkokios sriubos kaušą. Pamatęs tokią dovaną nusprendžiau toliau priešintis.

– Nevalgysiu, skelbiu bado akciją, – pareiškiau prižiūrėtoji, – praneškite vadovybei...

Lukiškių neišvengiau

Po dviejų ar trijų bado dienų įėjęs kažkoks karininkėlis įsakė rengtis netolimai kelionei. Netrukus nedideliu grotuotu autobusiuku enkavėdistai nuvežė į Lukiškes, bet čia manęs niekas nelaukė. Kalėjimo viršininkas Samoduovas atsisakė be sankcijų įsileisti, tik po ilgo laukimo prasivėrė pažįstamos šio kalėjimo durys ir kažkoks azijatas nuvedė į vienutę.

Supratau, kad taip prasidėjo naujas kančių ir tarymo maratonas. Kitą dieną prieš piet, nesuradus man vietos, parsivežė savo žinion Trakų prokuroras Nikolajus Melničenka. Čia vieta man buvo paruošta milicijos rūsyje. Nuo pirmos dienos, dar net nepateikęs oficialaus kaltinimo, vidutinio amžiaus tardytoja Zakarevičiūtė pirmiausia bandė ir man pritaikyti tuomet visoje SSRS 58 Ia–10 straipsnį už piktybišką antisovietinę agitaciją ir propagandą. O kai nepadėjo baumsės ir psichologinis spaudimas, Zakarevičiūtė mane bandė apkaltinti valstybinio turto grobstymu pritaikius tuomet visoje šalyje įsigaliojusį SSRS Aukščiausios tarybos įsaką dėl atsakomybės už valstybinio socialistinio turto grobstymą. Nors aš, vadovaudamas Eišiškių valsčiaus švietimo skyriui, jokiais lėšomis nedisponavau ir savo žinyboje nebuvau atsakingas už švietimo įstaigų valstybinį turtą, Klepikovo–Melničenkos komanda nėrėsi iš kailio, ieškodama melagingų liudytojų. Ir kai įrodyti sukorumpuotų įkalčių nepavyko, tardytoja vos po kelių mėnesių surašė kaltinamąją išvadą ir pačiam Melničenkai net nepatvirtinus, pervedė Eišiškių liaudies teismui. Viduržiemį prasidėjo bylos nagrinėjimas, užtrukęs dėl įvairių tik prokurorui žinomų priežasčių, ir užsitęsė iki 1940 m. pavasario, kai gegužės 16 d. teisėjas Ignas Puljanuskas, neatlaikęs Klepikovo spaudimo, skyrė man savo nuožiūra net 6 metus laisvės atėmimo. Neįsigaliojus nuosprendžiui, Eišiškių apylinkės nutartį apskundžiau LTSR Aukščiausiajam Teismui, o šis savo teisminės kolegijos 1950 m. liepos 7 d. nutarti-

mi, pirmininkaujant pačiam šios aukščiausios teisminės instancijos vadovui, kaltinimą dėl socialistinio turto grobstymo pakeitė tarnybiniu aplaidumu (RTSFSR BK III traipsnis) ir iš įkalinimo įstaigos po dviejų dienų, liepos 9 d., paleido. Pirmiausiai, išėjęs aplankiau Motiejų, savo mylimąją Jadzytę, tėvus ir Lietuvos Raudonąją Krių.

Visų buvau laukiamas

Šventiška, labai nuoširdžiai sveikino mane, sugrįžusį į laisvę, ir Raudonojo Kryžiaus pirmininkas V. Beigmanas. Jis ne tik išsaugojo man Organizacinio skyriaus viršininko pareigas, pakvietė tuoj pat imtis pamėgto darbo, bet parėmė materialiai – išmokėjo kompensaciją už devynis mėnesius, kai nekaltas buvau laikytas Lukiškėse ir Trakų areštinėje, taip pat pasiūlė nedidelį butą Jeruzalės priemiestyje.

Įvykių ir darbų kaleidoskopas pasisuko dideliu greičiu. Fiziškai pavargęs, bet dvasinės pergalės įkvėptas, dirbau su didele energija. Viskas klostėsi net labai sėkmingai. 1950 m. rugsėjo 28 d. per mano gimtadienį, monsijoras Č. Krivaitis mūsų seniausioje šventovėje, Šv. Mokalojaus bažnyčioje, palaiminęs mano ir Jadvygos santuoką, linkėjo stiprios meilės iki paskutinio atodūsių ir visokeriopos sėkmės.

Vestuvės buvo labai linksmos. Muzikantas buvo nepakartojamas kompozitorius Jonas Navakasas, jam padėjo žmona Gražina. Į vestuves spalio 1-ąją atvyko patys artimiausi giminės, bet ir visas Raudonojo Kryžiaus kolektyvas. Nesulaukėme tik mano žmonos tėvelio, tuo metu kalėjusio Vorkutos lageriuose. Medaus mėnesiai tuomet okupuotoje Lietuvoje nebuvo praktikuojami. Jaunavedžių džiaugsmui buvo skirta dvi savaitės atostogų. Povestuvinė kelionė nutįso iš Lentvario iki Valkininkų ir atgal. Tokie tad buvo laikai ir papročiai. Bet mes jautėmės laimingi.

Sugrįžęs į darbą, radau netikėtumų. Čekys, Aidulis ir Sabukas buvo išvykę semtis aukštųjų politinių mokslų. Reikėjo tuoj pat į laisvas vietas surasti tinkamų žmonių. Taip į Raudonąją Krių atėjo mano kraštiečiai, šviesūs ir kompetentingi vilniečiai, beveik visi vienaip ar kitaip nukentėję nuo stalinistų siautėjimo. Tai Antanas Grigas iš Gribaišės, Stasys Šimelionis iš Pelesos, Kazys Jo-

nys iš Dubičių, o vėliau ilgam įsikūrė ir literatas bei dainininkas Zigmas Prantkelėnas-Tureika iš Kalesninkų, vilnietė poetė mūsų gimnazijos auklėtinė Ona Miciūtė, gervėtiškis mano bičiulis Mečys Skerla ir kiti.

Sovietinės okupacijos sąlygomis nepalūžome, dirbome, kiek galėjome.

* * *

Beveik 60 metų manimi „rūpinosi“, įvairios NKVD, MGB, o ilgiausiai KGB žinybos, sekė visur ir visada. Agentai darbavosi, nėrėsi iš kailio jau nuo 1939 m. rudens iki 1989 m. pabaigos. Mane „globojo“ daugybė agentų ir etatinių darbuotojų, profesionalių čekistų. O LTSR gyventojų „saugumu“ rūpinosi per 10 tūkstančių apmokamų talkininkų. Mano asmeniui jų buvo skirta net kelios dešimtys, daugiausia stalinizmo metais Zarasų, Trakų, Varėnos apskrityse ir, žinoma, internacionaliniame Vilniuje.

Ypač daug nukentėjau 1947–1950 m. Eišiškėse ir sostinėje (Lietuvos ypatingojo archyvo pažymėjimas Nr. 12, 12–46).

Svarus agentų komjaunuolių indėlis. Tai „Demidov“ (Eišiškių valsčiaus komsorgas) A. Vitruk ir „Salva“ (Trakų apskrities, komjaunimo komiteto antrasis sekretorius Vaclovas Babraitis, partbiletas 4772324. Vėliau pastarasis tapo kolūkio pirmininku ir net LTSR Aukščiausios Tarybos deputatu. Jis vadovavo mano seklių grupei (pažyma 1948 m. rugpjūčio 12 d.). jis taip pat buvo ir „Jedinstvos“ organizacijos aktyvistas, turėjęs pseudonimą „Senasis Dzūkai“, Trakų apskrities komjaunimo vadovas Vasilijus Pierovas. Tai dėl jo buvau nušalintas iš pareigų ir perduotas prokurorui N. Melničenkai, kaltintas ir teistas įvairiuose Smolensko, Minsko, Vorkutos konclageriuose, Zarasų, Vilniaus, Švenčionėlių ir kituose kalėjimuose.

Visų okupantų žiaurumus ir beribę spaudą patyriau ne tik aš, bet ir mano tėvai, broliai, seserys ir kiti artimieji. Buvome pasmerkti myriop. Per stebuklą išlikome gyvi broliai Stasys, Motiejus, Jonas. Suluošinti, praradę sveikatą, anksti šį pasaulį paliko tėvai. Nepaklusome nė vienam okupaciniam režimui, politinei partijai, savo gyvenimą ir darbus skyrėme Dievui ir Tėvynei. Mums buvo svetimas kerštas, su okupantais nesibroliaujome, bet ir ištiestos rankos neatstūmėme mūsų tautos valstybės labui. Taip, sulaukęs savo gyvenimo saulėlydžio, raginu elgtis visus tautiečius.

Pabaiga

Trakų r. savivaldybė gina savo piliečių teises ir lūkesčius dėl Trakų istorinio nacionalinio parko (TINP) buferinių apsaugos zonų ribų

Kam 2007-10-30 teko būti Trakų Kultūros rūmų salėje, tas tikrai nepamiršo pilnytėlės salės visuotinio pasipriešinimo (išskyrus R.Lanko ir dar vieno kito įkyrius išvedžiojimus) dėl bandymo „prastumti“ TINP buferines apsaugos zonų ribas. Susirinkimo metu savivaldybė išsakė ir įteikė savo argumentuotą atsaką pirmininkaujant čia Kultūros ministerijos saugomų teritorijų ir paveldo apsaugos skyriaus vedėjai I.Grigaitienei.

Dvarčių bendruomenės pirmininkas V.Eidukaitis patvirtino, kad Vyriausybei ir LR Seimui jau įteikti per 800 protestuojančių prieš buferinių apsaugos zonų ribų įvedimą gyventojų sąrašai su parašais.

Kokie tolesni veiksmai?

TINP savivaldybei raštu informavo, kad TINP, kaip paskirtas TINP planų organizatorius, NESUTINKA su savivaldybės argumentais ir tvirtina, kad TINP buferinių zonų apsaugos ribų planų ruošimas yra teisėtas.

Savivaldybė argumentuoja, kad yra pažeisti įstatymai ir **Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos (VTP ir SI) prie Aplinkos ministerijos prašo:**

1. Įpareigoti TINP planų organizatorių pakartoti specialiojo planavimo procedūras, kurias atliko neturinti reikiamų įgalinimų institucija – Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos.

2. Įpareigoti TINP planų organizatorių planuoti tik tą teritoriją, kuriai yra išduotos planavimo sąlygos.

3. Įpareigoti TINP planų organizatorių pakoreguoti TINP planų sprendinius taip, kad nei vienas žemės sklypas nebūtų įtrauk-

tas į TINP teritoriją (įskaitant ir buferinę apsaugos zoną) neturint žemės sklypo savininko sutikimo ir nenumatant teisingo atlyginimo už įvedamus nuosavybės teises apribojimus.

Kokiais argumentais pagrįsti savivaldybės prašymai, kurie VTP ir SI pateikti savivaldybės juridinio skundo pavidalu?

1. a) Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba (VSTT) prie Aplinkos ministerijos (direktorė Rūta Baškytė) pagal Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymą (toliau – STĮ) ir jį įgyvendinančių poįstatyminių teisės aktų reikalavimus **negalėjo būti TINP planų organizatoriumi.**

STĮ 27 str. 4 d. nurodyta, kad „valstybės įsteigtų saugomų teritorijų, **išskyrus** kultūrinius rezervatus, kultūrinius draustinius, **istorinius nacionalinius parkus** bei kultūros paveldo objektus, apsaugą ir tvarkymą organizuoja biudžetinė įstaiga – Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos.“ STĮ 27 str. 6 d. nurodyta, kad „kultūrinių rezervatų ir **istorinių nacionalinių parkų** direkcijas steigia, **šių** rezervatų ir **parkų** bei kultūrinių draustinių ir kultūros paveldo objektų **apsaugą bei tvarkymą organizuoja Kultūros ministerija.**“ Dėl nurodytų priežasčių TINP planų organizatoriumi galėjo būti tik Kultūros ministerija ar jai pavaldi institucija – Kultūros paveldo departamentas arba TINP direkcija.

1. b) teisės aktai nenustato Kultūros ministerijos teisės istorinių nacionalinių parkų specialiąjų teritorijų planų rengimo organizavimo deleguoti ar pavesti kitoms, jai nepavaldžioms valstybės institucijoms. Todėl atsi-

žvelgiant į viešojoje teisėje galiojantį principą „draudžiama viskas, kas nėra leista“ **Kultūros ministerija neturėjo teisės perduoti (deleguoti) TINP planų rengimo organizatoriaus teisių VSTT.**

1. c) Dėl šių priežasčių laikytina, kad netinkamo viešojo administravimo subjekto, šiuo atveju VSTT, parengtas teritorijų planavimo dokumentas ir šio dokumento rengimo metu atlikti veiksmai atlikti grubiai pažeidžiant šios institucijos kompetenciją ir **yra neteisėti, todėl negaliojantys ab initio (t.y. nuo pat pradžios, E.M.)** Tam, kad TINP planai būtų teisėti, pagal teisės aktų reikalavimus tinkamas planavimo organizatorius turėtų pakartoti visas TINP planų rengimo procedūras.

2. Planuojama didesnė teritorija nei numato išduotos planavimo sąlygos:

2. a) **TINP planais suplanuota teritorija peržengia suplanuoti numatytos teritorijos, t. y. esamo Trakų istorinio nacionalinio parko, ribas ir neatitinka šių planų rengimui išduotų planavimo sąlygų.**

VSTT raštu Nr. V3-8.5-307 „Dėl sąlygų Trakų istorinio nacionalinio parko ir jo zonų ribų bei tvarkymo planams rengti“ (priedas Nr. 3) buvo prašoma išduoti planavimo sąlygas, nurodant, kad „Planuojama teritorija Trakų istorinis nacionalinis parkas, Vilniaus apskr., Trakų raj., Elektrėnų savivaldybės, plotas 8300 (ha)“. Įvertinęs VSTT prašyme išdėstytus planavimo tikslus, įskaitant ir planuojamos teritorijos dydį, Trakų rajono savivaldybės administracijos Architektūros skyrius 2005 m. birželio 13 d. parengė planavimo sąlygas TINP planams rengti Nr. 05-057

(priedas Nr. 4). Tiek prašyme išduoti planavimo sąlygas, tiek išduotose planavimo sąlygose yra tiksliai įvardinta planuojama teritorija, t. y. Trakų istorinio nacionalinio parko teritorija, sudaranti 8300 ha. Tuo tarpu TINP ir jo zonų bei buferinės apsaugos zonos ribų bei tvarkymo planų projektu suplanuota 14 680,8 ha (8235 ha + 6445,8 ha) dydžio teritorija, t. y. didesnė, nei buvo nurodyta planavimo sąlygas išdavusioms institucijoms ir nei buvo nustatyta Planavimo sąlygose.

2. b) Be to, nors Planavimo sąlygos buvo išduotos TINP ir jo zonų ribų bei tvarkymo plano rengimui, VSTT parengė TINP ir jo zonų **bei buferinės apsaugos zonos** ribų ir tvarkymo planus. Todėl parengtas dokumentas neatitinka Projektavimo sąlygų ir privalo būti pataisytas taip, kad jas atitiktų, t. y. buferinės apsaugos zona negali peržengti TINP, kurio planavimui buvo išduotos Planavimo sąlygos, ribų.

3. Neteisėtai suplanuota buferinė zona

3. a) Be to, kad **TINP buferinė apsaugos zona suplanuota neturint tam išduotų planavimo sąlygų**, buvo padaryti ir kiti grubūs teritorijų planavimo pažeidimai planuojant TINP buferinę apsaugos zoną, todėl **sprendiniai, numatantys buferinę apsaugos zoną, yra neteisėti.**

TINP planų projekte buferinės apsaugos zona nepagrįstai nenurodoma kaip sudėtinė TINP teritorijos dalis. Teigiama, kad dabartinis TINP plotas (81500 ha) po išorinių ribų motyvuoto pakeitimo padidės tik 85 ha. Tuo tarpu naujai nustatomos buferinės zonos plotas sudarys 6445,8 ha. Tačiau minėtas plotas nepri-

Nukelta į 13 p.

Alfredas Girdziušas –Sausio 13-osios metraštininkas

„Vorutos“ pokalbis su žinomu fotomenininku Alfredu Girdziūšu, tikru Sausio 13-osios fotometraštininku, padovanojusiu Seimui kadru iš Sausio -13-osios įvykių

Kaip kilo mintis tapti fotomenininku, arba nuo ko viskas prasidėjo?

Vaikystėje norėjau būti geležinkeliniu, nes iš pat mažens labai norėjau daug keliauti, daug pamatyti bei apsilankyti įvairiose šalyse. Baigęs aštuntą klasę, išvykau į Vilnių pabandyti laimės stoti į Vilniaus geležinkeliečių technikumą, bet pavėlavau į stojamuosius egzaminus. Tuomet įstojau į profesinę mokyklą, kurioje ruošiami mašinistų padėjėjai, bet... laikinai mane priėmė mokytis buitinio aptarnavimo specialybės – buitinių prietaisų remontininku. Tas „laiknumas“ užsitęsė, o po metų buvau išsiųstas atlikti praktikas Kėdainiuose. Ten ir pasilikau dirbti. Gyvenau, dirbau, susidraugavau su medžiotojais, pradėjau patsai gauti žuikius, tad draugai už mano uolumą gimtadienio proga padovanojo fotoaparatą. Tai buvo 1967 metai. Nuo to laiko ir pradėjau fotografuoti.

Galbūt jūsų giminėje kas nors užsimeinėjo šia veikla?

Taip, mano tetos vyras. Jis buvo fotografas. Turėjo fotolaboratoriją dabartinėje Gedimino prospekto ir Totorių gatvės sankryžoje. Ši fotoateljė buvo įkurta dar Lenkijos okupacijos metais ir gyvavo sovietiniu laiku. Jis ten ir dirbo. Mirus vyrui, mano teta Marytė pati pradėjo fotografuoti. Vėliau grįžo į tėviškę, Ignalinos rajoną, ir ten fotografuodavo kaimiečius. Turiu išsaugojęs jos kelias fotografuotas nuotraukas.

Galbūt ji jus kažkiek mokė fotografijos meno?

Nors mano teta buvo pramokusi fotografuoti, tačiau šia tema su ja niekada nesišnekėjome. Po jos ir jos antro vyro mirties, likusį namuką prie upės, kuriame jie gyveno, žmonės pradėjo po truputį griauti, tad vieną kartą netoliese meškeriodamas užėjau į tą namuką ir radau fotojuostų („Mimoza“ firma) iš Pilsudskio laidotuvių (nuotraukas fotografavo tetos vyras).

Ar daug turite savo archyvuose išsaugoję nuotraukų?

Nuo to laiko, kai man draugai padovanojo fotoaparatą, esu išsaugojęs visus kadrus, išskyrus tuos, kuriuos kas nors „pasiškolino“ ir negražino. Šiandieną savo archyvuose turiu apie pusę milijono kadru. Žinoma, tuomet ne tiek daug fotografavau kaip dabar. Būdavo vieną fotojuostelę savaitę (36 kadru), kartais fotografuodavau reportažus, tada „atkalldavau“ 3-5 fotojuostas. Šiuo metu, žinoma, nufotografuoju daugiau – 500 - 1000 ir daugiau kadru vienam reportažui.

Pradžioje fotografavau labai daug. Vėliau truputį „sudrausmino“ mane mano patėvis Martynas Katkauskas - nuostabus žmogus, išauginęs net septynis vaikus. Patarė viską fiksuoti, daryti užrašus, viską žymėti - ką, kur ir kada fotografuoju, nes po kurio laiko viskas užsimirš. Patėvis norėjo, kad nuotraukos, kurias darydavau, turėtų išliktą vertę. Tad viską archyvuodavau: iš pradžių sukarpydavau po tris kadrus, įvyniodavau į popierių. Stengiausi viską pažymėti, aprašyti, kad nesusainiočiau. Taip pavyko viską išsaugoti iki šios dienos. Žinoma, tuomet man tie visi kadrai buvo kasdieniai, tačiau dabar jie jau turi istorinę vertę, nes daugelio žmonių, įvairių objektų, kuriuos fotografavau, jau nebėra. Džiaugiuosi, kad tuometės patėvio pamokos nenuėjo veltui.

1991 metais per sausio mėnesio įvykius vienas rusų kareivis Serioža Junisov iš karinio Šiaurės miestelio mane perspėjo, jog manimi susidomėjo „osoby ot del“ – ypatingasis skyrius. Kadangi viską fotografavau, ir, ko gero, nei jedinstvenikams, nei kariškiams pasitikėjimo nesukėliau, nes per paskutinį parodą „krasnogo oktiabria“ 1990 metais, man rusų kariškis, kapitonas iš Kauno desantininkų divizijos, sudaužė fotoaparatą. Grasinosi mane užpulti ir nubauti. Vieną naktį jie įšibrovė į mano studiją viską sulaužė, išvartė, bet negatyvų ku-

1991 m. sausio barikados Vilniuje prie LR Seimo

1991 m. sausio barikados Vilniuje prie LR Seimo

rių, matyt, ieškojo, taip ir nerado. Negatyvus ir svarbiausią informaciją tą naktį spėjau išnešti į gretimo namo rūšį.

Kaip plėtojosi Jūsų veikla?

1980 metais pradėjau dirbti spaudoje. Buvau priimtas kaip gamyklos inžinierius, bet dirbau fotokorespondentu.

1980 metais pradėjau daryti kamerinių tipų parodėles. Viena įdomesnių parodų buvo paroda apie upę Ūlą. Po šios parodos buvau pakviestas stoti į fotomenininkų sąjungą (tuometę fotomenininkų draugiją). Kadangi dirbau fotoreporteriu, tai buvo lengviau įgyvendinti savo planus ir 1983 metais „Vilniaus“ kino teatre padariau pirmąją viešą fotoparodą. Tai buvo „Apšvietimo etiudai, aktai“. Beje, ši paroda, tiksliau – tokio pavadinimo parodos, apkeliavo labai daug Lietuvos miestų bei kai kurias užsienio šalis: Rusiją, Estiją, Lenkiją, JAV, Prancūziją bei Japoniją. Kito tik tos parodos turinys, priklausomai nuo to, kur buvo eksponuojami lakštai, bet pavadinimo nekeičiau. Daug padėjo mano žmona Aušra.

Pastaruoju metu po Lietuvą keliauju gana intymi fotoparoda - fotonovelė „Ūla“. Tai pasakojimas apie vienos mergaitės gyvenimą nuo pat gimimo iki jai sukako 7 metų, t.y. iki jos pirmųjų savarankiškų žingsnių – mokslo. Toji mergaitė yra mano dukrytė Ūla. Tad man ir lengva buvo ją „eksploduoti“ fotografuojant jos gyvenimo žingsnius, ir sunku... atrenkant geriausius kadrus iš informacijos gausos. Bet galiu pasigirti, kad į šią parodą, apkeliausias jau aštuoneta Lietuvos rajonų ir Vilniaus miesto parodų salių, žiūrovų prisirenka daugiau kaip į kito žanro fotoparodas. Tai lemia, manau, kad žmonės yra persisotinę dirbtinumu, gimstančiu net ir nuostabiausiose fotomeno kūriniuose, ir žiūrovas nori grįžti prie pirmapradžio grožio ir gėrio suvokimo, intuityviai permašto savo nueitą gyvenimo kelią žvelgdamas į vaiko gyvenimo fotoetiudus, anaipol, ne meniškai pateiktus, bet tiesmuku reportažu...

Papasakokite apie savo veiklą su moksleiviais.

Vilniaus licėjuje moksleiviams yra privaloma meno raiška, kurią jie pasirenka. Dėstau vyresniųjų klasių moksleiviams fotografijos meno pagrindus. Manau, ši disciplina yra laisvė, nes mokiniai ne tik klasėje klausia fotografijos teorijos, bet atlieka ir praktinius darbus fotografuodami pasirinktos temos kadrus. Mokiniai nepiristi prie suolo. Jie dažniausiai ateina pasikonsultuoti, pasisemt reikalingų žinių, atsiunčia internetu peržiūrai savo darbus.

Praeitais metais vien mokinių darbų buvo suorganizuotos aštuonios fotoparodos. Bibliotekose, kultūros namuose, muziejuose ir net trys parodos vienuolyne (buvusi Mažoji baro-

1991 m. sausio barikados Vilniuje prie LR Seimo

ko salė Vilniuje). Jų darbais galėjo kiti pasidžiaugti. Taip pat buvo surengtos dvi parodos Peterburge, iš kurių moksleiviai grįžo su apdovanojimais ir padėkomis. Lygiagrečiai, žinoma, ir savas fotoparodas organizuoju.

Ar dažnai tenka fotografuoti pagal užsakymus?

Dėl privačių užsakymų negaliu pasigir-

ti ir, beje, nesistengiu. Kartais tenka fotografuoti vestuvėse. Mano sfera – reportažas ir studijinis fotografavimas. Fotografuoju merginas, vaikus, besiveržiančius į modelių rinką. Neseniai fotografavau iš Italijos grįžusią merginą. Mačiau jos atvežtas fotonuotraukas, kurias darė tos šalies fotomenininkas(?). Nustebau, nes ten darytos nuotraukos buvo labai nekokybiškos, švelniai tariant - mėgėjiškos. Be to, ten daug brangiau kainuoja toksai malonumas.

Kiek laiko praleidžiate šioje fotostudijoje?

Šioje studijoje praleidžiu labai daug laiko, čia jaučiuosi kaip namuose. Kartais netgi čia nakvoju, kai turiu daug darbo. Šioje studijoje dirbu nuo 1989 metų.

Ką labiausiai mėgstate fotografuoti ir ką nepatinka fotografuoti?

Labiausiai nemėgstu fotografuoti sporto renginių. Ši sritis man fotografuoti neįdomi ne todėl, kad nesu didelis sporto sirgalius, nors jaunystėje labai daug sportavau, bet žurnalistinėje „tarnyboje“ teko daugiau fotografuoti lėtesnio žanro kadrus. Yra didelis skirtumas tarp fiksavimo ir dalyvavimo sportinėse batalijose. Be to, fotografuojant sporto renginius reikia turėti nemažai kantrybės. Nors kažkada teko fotografuoti gimnastikos sportininkus, futbolininkus, krepšininkus. Aš tik mėgėjas šiame žanre.

Labiausiai domina portretai. Turiu senų išlikusių miesto nuotraukų. Dabar fotografuoju naujai atsinaujinusias miesto vietas. Sudedu senas šalia naujų. Labai įdomu palyginti, kaip atrodė viena ar kita miesto gatvė kadaise ir kaip atrodo dabar. Vilniaus fotonuotraukų turiu apie 50 kompaktinių diskų.

Specialiai neplanuoju, ką būtent fotografuosiu šiandien ar rytoj. Nuolatos su savimi nešiojuosi fotoaparatą ir kai kažką gražaus ir patinkančio pamatau iš karto nufotografuoju. Pavyzdžiui, neseniai Sluškę (T. Kosciuškos gatvė važiuojant) gatvėje stovėjo seni namukai, kuriuos buvau nufotografavęs. Dabar toje vietoje pastatyti nauji daugiabučiai namai, o tos nuotraukos yra jau... istorija. Ir dar. Prieš kelis mėnesius Vilniuje, Kalvarijų gatvėje, pri-fotografavau senų pastatų, tačiau nuėjęs į tą vietą kitą dieną jų jau neberadau. Buvau labai nustebęs, o dar labiau patenkintas, kad nepatingėjau išsitraukti tąkart fotoaparato.

Ir dar. Bet kuris kadras, nufotografuotas šiandien, nesvarbu kokio žanro, gali būti iš pažiūros nevertingas, bet po penkerių metų bus jau įdomus, o po penkiasdešimties – neįkainojamas. Ir pabaigai – mes galime parašyti apie kažkokį „reportažą“ mirkda-

mi karštoje vonioje, gavę pirminę informaciją mobiliu telefonu, bet nufotografuoti tesusgebėsime tik... putas. Be to, po fotografija galima daug ką prirašyti – tai bus subjektyvu. Objektivu – kas yra fotografijoje.

Dėkoju už pokalbį.

Kalbėjosi Viktorija BARKAUSKAITE

Trakų r. savivaldybė gina savo piliečių teises ir lūkesčius dėl Trakų istorinio nacionalinio parko (TINP) buferinių apsaugos zonų ribų

Atkelta iš 11 p.

skiriamas TINP, kaip saugomos teritorijos, plotui. Šio sprendinio nepagrįstumą patvirtina toliau nurodytos aplinkybės.

Buferinė apsaugos zona yra ekologinės apsaugos zonos rūšis (STĮ 18 str. 2 d.). Ekologinės apsaugos zonos yra nustatomos ekologinės apsaugos prioriteto teritorijose. Šios teritorijos kaip viena iš saugomų teritorijų kategorijų, kartu su kitomis prioriteto teritorijomis sudaro saugomų teritorijų sistemą (STĮ 4 str. 1 d.). Sistemškai analizuojant STĮ yra akivaizdu, kad prioritetinės zonos ir atitinkamos apsaugos zonos, pvz., buferinės apsaugos zonos nustatomos **tik saugomos teritorijos statusą turinčioje teritorijoje**. Todėl teritorijų, kurios iki šiol neturėjo saugomos teritorijos statuso, priskyrimas vienai iš saugomų teritorijų prioriteto zonų ir apsaugos juostų, t. y. buferinei apsaugos zonai, reikštų saugomos teritorijos statuso jai suteikimą. **Šiuo konkrečiu atveju į buferinę apsaugos zoną patenkančioms teritorijoms būtų suteiktas TINP kaip saugomos teritorijos statusas su visomis iš to išplaukiančiomis pasekmėmis.** Teritorijai, kuri teisės aktų nustatyta tvarka paskelbta saugoma teritorija, galioja specialūs ūkinės veiklos ir statybos joje vykdymo

reikalavimai ir apribojimai, specialūs apsaugos ir tvarkymo ypatumai. Taigi akivaizdu, kad į TINP teritoriją iki šiol nepatekusiose teritorijose nustačius buferinę apsaugos zoną, būtų apribotos šioje teritorijoje žemės sklypus turinčių savininkų teisės ir teisėti lūkesčiai. Atsižvelgiant į tai, kad TINP buvo įsteigtas prieš daugiau kaip 16 metų, žemės sklypus įsigiję žemės savininkai pagrįstai ir teisėtai tikėjosi, kad TINP plotas nebus išplėstas dar 64458 ha plotu, t. y. vos ne dvigubai.

4. Pažeidžiamos žemės savininkų nuosavybės teisės

4.a) Iš daugelio Trakų rajono savivaldybei pateiktų gyventojų skundų Trakų rajono savivaldybė sužinojo, kad **buferinė apsaugos zona suplanuota neturint žemės sklypų, kurie pateks į buferinę zoną, savininkų sutikimų.**

Didžioji dalis suplanuotos buferinės apsaugos zonos (kurios plotas sudaro netgi 6445,8 ha) yra privati, bet ne valstybinė žemė, be to, anksčiau šioje teritorijoje nebuvo ribojama ūkinės veiklos laisvė. Be savininkų sutikimų jų žemės sklypuose nustačius buferines apsaugos zonas bus suvaržytos konstitucinės nuosavybės teisės, t. y. apribota ankstesnė savininkų teisių apimtis, tačiau už šį privačios nuosavybės teisių apribojimą nėra numatyta

teisingai ir proporcingai kompensuoti ar įstatymų nustatyta tvarka atlyginti paimant žemę visuomenės poreikiams.

Pagal parengtą TINP planų projektą daugiau kaip 6.000 ha žemės, kuri anksčiau nepateko į TINP, numatoma priskirti TINP teritorijai. Siūlomi TINP planų sprendiniai prieštarauja LR civilinio kodekso 4.37 str. ir 4.39 str., kuriuose numatyta, jog savininkų teisės gali būti apribotos tik esant įstatyminiam pagrindui. TINP planų projektų sprendiniai pažeidžia žemės sklypų savininkų teises ir teisėtus interesus nesant tam įstatyminio pagrindo, nes jais yra užkertamas kelias visa apimtimi naudoti nuosavybės teise priklausančius ir Trakų rajono savivaldybėje esančius žemės sklypus. Taigi TINP išplėtimas ir naujų žemės sklypų priskyrimas TINP teritorijai reikštų esminius žemės savininkų nuosavybės teises savo nuožiūra valdyti, naudoti ir disponuoti nuosavybe apribojimus be žemės sklypų savininkų sutikimų. Nuosavybės teisę saugo ir gina Lietuvos Respublikos Konstitucija, todėl **nuosavybės teisių ribojimas be savininkų sutikimų laikytinas esminiu konstitucinės nuosavybės teisės pažeidimu.**

4. b) Trakų rajono savivaldybė neginčija to fakto, kad nuosavybės teisę gali būti ribojama,

tačiau ribojimai turi būti įvedami teisėtai ir už juos turi būti kompensuojama. Pažymėtina, kad rengiant TINP planus nebuvo numatyta jokių kompensacijų už naujai įvedamus ribojimus žemės savininkams.

Jau minėta, kad prieš steigiant rezervatus, valstybinius parkus, valstybinius draustinius ir biosferos stebėsenos (monitoringo) teritorijas, turi būti įvertinami visuomenės poreikiai, atliekamas ekonominis vertinimas, numatomos reikalingos nutraukti veiklos (jeigu tai būtina) kompensavimo, žemės išpirkimo, pažeistų teritorijų atkūrimo išlaidos bei saugomos teritorijos steigimo ir išlaikymo finansavimo šaltiniai. Planavimo organizatorius, prieš praplėsdamas TINP ribas, privalėjo ne tik įvertinti visuomenės poreikius ir atlikti ekonominį poveikio įvertinimą, bet taip pat įvertinti ir numatyti kompensacijas už veiklos apribojimus, išspręsti žemės išpirkimo klausimus bei surasti finansavimo šaltinius. Neatlikęs minėtų veiksmų planavimo organizatorius pažeidė visų žemės sklypų, kurie naujai įtraukiami į TINP, savininkų teises ir teisėtus interesus.

Trakų r. savivaldybės informacija

Perspausdinta iš „Trakų žemės“ nr. 3

Iš baltarusijos katalikų bažnyčios istorijos

Kunigas salezietis Bronislavas Chodanionkas

Aleksandras ADAMKAVIČIUS, Vilnius

Kun. Bronislavas Chodanionkas prie savo namų Kišiniove su mama ir „geriausiu draugu“ motociklu

„Pasiuntinys“ Moldavijoje

Taip 1973 m. rašė apie ką tik mirusį salezietį kunigą Bronislavą Chodanionką Lavoriškių bažnyčios klebonas kunigas Toporekas laiške kunigui Pavlui Gollivui. Šie žodžiai apima viską: ir dėkingumą už kunigystei atiduotą gyvenimą ir jo kaip kunigo darbo įvertinimą ir paskutinius atsisveikinimo žodžius su draugu ir kolega.

Bronislavas Chodanionkas, Juzefos ir Bernardo Chodanionkų sūnus, gimė 1910 m. lapkričio 17 d., daugiavaikėje šeimoje, Pramianos kaime, buvusioje Dysnos apskrityje, Vilniaus gubernijoje (dab. Šarkovščinsko r., Vitebsko aps., Baltarusija).

Štai jo kaip saleziečio kelias: 1928-1931 m. – Dašavos žemesnioji dvasinė seminarija; 1932-1933 m. – noviciatas Červinske; 1933 m. birželio 15 d. – pirmieji įžadai Červinske; 1933-1935 m. teologijos studijos Maršalkuose; 1938 m. liepos 13 d. – amžinieji įžadai Sokolove; 1935-1936 m. – asistentas Vilniuje ir 1936-1938 m. Jacenžke; 1938-1939 m. – teologijos studijos Krokuvoje; 1939-1941 m. – Vilniuje ir Saldutiškyje; 1941 m. lapkričio 2 d. diakonatas Vilniuje. 1941 m. gruodžio 8 d. išventintas kunigu Vilniuje. Mirė 1973 m. lapkričio 25 d. Kišiniove (Moldavija), turėdamas 63 m., 41 m. atidavė vienuolynui ir 32 m. iš jų – kunigystei.

Dar vaikystėje pajuto pašaukimą kunigystei ir tas tylus, bet ryžtingas balsas kvietė jį: „Eik paskui mane“. Jo giminaičiai prisiminė, kaip kadaise žiemą jis sunkiai susirgo, bet nepaisydamas ligos, nutarė eiti į sekmadienio mišias. Tokiam jo žingsniui pasipriešino tėvai sakydami, kad ten jo niekas nelaukia. Bronislavas drąsiai jiems atsakė: „Manęs ten laukia Dievas“.

Vaikystė

Pradinį išsilavinimą igijo Stalico kaimo mokykloje, taip pat lankė septynklasę mokyklą Germanovičiuose, kur, kaip įprasta, eidavo ne pagrindiniu keliu, o palei vingiuotą Plavni upeliuką, gėrėdamasis ne tik jo tekėjimu, bet ir gamtovaizdžiu.

Jausdamas pašaukimą kunigystei, jau nuo pat mažumės vietos parapijos bažnyčioje Germanovičiuose pradeda jai ruošti. Pas kleboną kunigą dekaną daktarą Ildefonsą Bobičių mokosi lotynų kalbos, kuri tais laikais buvo būtina stojant į dvasinę seminariją. Paskaitas lankė du tris kartus per savaitę. Čia jam iškilo nelengvas sprendimas – atsisakyti pasauliečio gyvenimo ir ieškoti tinkamo kelio tarnauti Dievui. Jis pasirenka vienuolyną ir tėvų saleziečių ordiną.

Bronislavas saleziečių vienuolyne

Būdamas aštuoniolikmetis buvo priimtas į žemesniąją tėvų saleziečių dvasinę seminariją Dašavoje. Rekomendacijas parašė gimtosios parapijos klebonas kunigas daktaras Ildefonsas Bobičius.

Mokslo metai seminarijoje ne visada buvo džiugūs ir kupini nuostabių prisiminimų. Jo motina prisiminė, kad klierikus prastai maitino, dėl to jie nekartą protestavo. Problema buvo išspręsta jų naudai.

1932 m. birželio 13 d. įteikęs būtinus dokumentus, saleziečių vadovo Bronislavas buvo priimtas į saleziečių noviciatą Červinske. 1932 m. gruodžio 6 d. provincijos kunigas Tomašas Kopa parengė noviciatui.

Antrasis pasaulinis karas

Prieš prasidedant karui klierikas Chodanionkas buvo Vilniuje, mokėsi teologijos Vilniaus aukštojoje arkivyskupijos dvasinėje seminarijoje, kuri dar buvo ir kaip Stepono Batoro teologijos universiteto filialas. Seminaristai kartu buvo filialo studentai, o universiteto profesoriai – seminarijos dėstytojai. 1939 m. gruodį universitetas uždarytas, bet ir toliau nelegaliai funkcionavo kaip dvasinė seminarija. 1939 m. rugsėjo 14 d. seminarijos vadovybė per radiją kreipėsi į seminaristus, kad jie į užsiėmimus atvyktų anksčiau nei planuota. Užsiėmimai tais mokslo metais seminarijoje tekėjo įprasta vaga, be ypatingų sunkumų, nepaisant materialinių. Deja, universitetas gyvavo tik vieną semestrą. Valdžios įsakymu 1939 m. gruodžio 15 d. jis buvo likviduotas ir veikė nelegaliai. Kiti mokslo metai buvo gerokai sudėtingesni.

Nuo 1941 m. birželio Vilnius buvo vokiečių okupuotas. 1942 m. kovo 3 d. gestapas apsupo seminarijos pastatą ir areštavo visus seminaristus ir dėstytojus, susodino į kalėjimą Lukiškėse, paskui išvežė į Vokietiją. Kai kuriems iš jų vėliau pavyko pabėgti.

Stanislavo Kostkos provincijos saleziečių namams vadovavo kun. Plyvačekas. Kai Vilniaus kraštas grįžo Lietuvai, buvo įkurta lietuviška vizitacija. Saleziečių namai nuo to laiko priklausė centrinei Švč. Jėzaus Širdies inspekcijai Turine. Vizituotoju buvo paskirtas kun. A. Skeltis. Jo sprendimu 13 nelietuvių klierikų buvo išsiųsti į Lietuvos gilumą. Jie apsistojo Saldutiškyje. Ten kunigas Plyvačekas slapta mokė teologijos. Su šia grupe kun. Chodanionkas pabaigė teologijos mokslus.

1940 m. Bronislavas Chodanionkas parašė prašymą, kad jam suteiktų tonzūrą, ir pirmuosius šventimus. Gavęs leidimą 1940 m. vasario 16 d. Vilniuje jis gavo tonzūrą, vasario 17 d. – ascietrijos ir lektorato šventinimus, vasario 18 d. – egzorcistų ir akolitų. Visus šventimus gavo iš Vilniaus arkivyskupo Romualdo Jalbžkovskio rankų.

1941 m. lapkričio 2 d. išventintas diakonu Bronislavas prašė provinciole kun. Plyvačeko, kad leistų jį išventinti kunigu. Pareiškime rašė: „Puikiai įsivaizduoju, ką tiesiogiai ir netiesiogiai reiškia šie šventimai. Įsitikinęs, kad Dievas ir toliau man padės sunkiomis mano gyvenimo minutėmis: tikiu, kad su Dievo palaiminimu sugebėsiu dirbti didesnei Dievo garbei ir saleziečių ordinui. Mano devizas bus: „Išpirti save ir kitus“.

Išventinimas

1941 m. gruodžio 8 d. Nekaltojo Mergelės Marijos prasidėjimo šventėje Vilniaus arkivyskupo Romualdo Jalbžkovskio buvo išventintas kunigu. Primicijos turėjo vykti gimtajame mieste Germanovičiuose, bet teko atidėti iki 1942 m. vasario 6 d. dėl advento ir šaltos žiemos. Netrukus po to, vasario 10 d. mirė jo tėvas Bernardas.

Kaip kunigas Chodanionkas pirmuosius metus dirbo parapijiečių sielovados darbą ir mokė vaikus lietuvių mokyklose.

Beveik po dvejus metus kunigavo Vytanų, Saldutiškio, Eišiškių ir Parudaminio parapijose. 1949 m. Lietuvą paliko visam laikui.

Kartu su motina kunigas salezietis Bronislavas Chodanionkas išvyko į Kišiniovą, kur 24 metus buvo ištikimas Dievo tarnas, iki paskutinių gyvenimo minučių atsidavęs Didžiajam ir Amžinajam Dievui. Visu šiuo laikotarpiu jis buvo vienintelis moldavų katalikų kunigas.

Po karo daugelis kunigų išvažiavo į Lenkiją. Bronislavas nusprendė likti tarnauti Dievui savo gimtinėje, puikiai suprasdamas, kokie sunkumai jo laukia, nepaisant, kad saleziečių namai Sovietų Sąjungos jau buvo uždaryti. Jis sąmoningai pasirinko sunkų kelią, liko ištikimas pašaukimui ir tai žemei, kuri jį maitino. Kaip apibūdina

jį kunigas Kaminskis: „Buvo labai prisirišęs prie nuostabių gimtųjų kraštų, bet dar labiau prie katalikų tikėjimo, kurį norėjo išsaugoti likusių ten žmonių širdyse. Buvo tarp jų kaip gerasis ganytojas“.

Tarnavo su dideliu pasišventimu ir tėvišku atsidavimu. Buvo „kasdiene duona“ daugiatautei, bet ištikimai tikinčiųjų „avių bandai“. Taip apie jį atsiliepė parapijiečiai.

Kišiniovas

Po Antrojo pasaulinio karo Moldavijoje liko apie 25 tūkstančius lotynų apeigų katalikų, kurių dauguma, apie 18 tūkst., gyveno sostinėje Kišiniove ir apylinkėse. Tada ten dirbo tik vienas kunigas, kuris mirė 1948 m. Po jo mirties komunistų valdžia leido čia dirbti saleziečiams kunigui Bronislavui Chodanionkui, kuris atvažiavo čia 1949 metais.

Kišiniove tarnavo bažnyčioje, kuri buvo miesto centre. Gyveno nuosavame name, miesto pakraštyje, t.y. toli nuo bažnyčios. Todėl dažniausiai važiuodavo motociklu, kuris tapo kunigo simboliu. Tiesa, kunigą Chodanionką sunku buvo įsivaizduoti be motociklo, jis tarsi suaugo su juo. Į atokesnius sielovados punktus važiuodavo autobusu arba traukiniu, o į pačius tolimiausius (Jasos) skrisdavo lėktuvu. Ten jis atlikdavo sielovados paslaugas vietos koplyčiose, dar neuždarytose bažnyčiose, kartais tiesiog tikinčiųjų namuose, dažniausiai slapta.

Kišiniove jį dažnai aplankydavo giminės. Tai galima paaiškinti ir tuo, kad ten su juo gyveno motina. Atvažiuodavo ir brolis Stanislavas su dukterimi Teresa, kuri vėliau prisimindavo, kaip jie perveždavo religinio kulto reikmenis, kryželius, grandinėles, medalionus paslėptus duonoje, kartais po 500-1000 vienetų. Jos tėvas dažnai nusiplėsdavo nuo batų padą ir iš ten ištraukdavo visus šiuos daiktus.

Be giminaičių pas jį dažnai atvažiuodavo katalikų kunigai iš įvairių Sovietų Sąjungos kampelių. Buvo ir iš jo gimtojo Vilniaus krašto: kun. Adolfas Trusevičius iš Sudervės, kun. Juzefas Obremskis iš Maišiagalos.

Bronislavas Chodanionkas buvo labai talentingas. Jis ne tik nuostabiai dainavo, grojo vargonais, bet ir piešė. Vargonininkė Irena pasakojo: „Su didele meile ir meistriškai lipdė figūrėles kalėdinei prakartėlei. Išliedavo jas gipso, po to išpjaudavo ir spalvindavo. Tokių figūrų komplektus lipdė ir kitiems kunigams“.

Taip pat buvo žinomas kaip talentingas renginių organizatorius, jiems visada iš anksto stropiai ruošdavosi. Ypač stropiai ruošdavo vaikus pirmajai komunijai. Tai liudija toks įdomus faktas, kad pas jį į Kišiniovą atveždavo vaikus net iš Vilniaus krašto: tiek iš jo gimtosios parapijos, tiek iš tų, kur jis anksčiau dirbo.

Domėjosi ir muzika. Padėdavo vargonininkei organizuoti vienbalsį ir daugiabal-

Nukelta į 16 p.

GERVĖČIŲ KRAŠTO LIETUVIAI – JIE MOKĖSI LIETUVIŲ KALBOS

Valentas ŠIAUDINIS, Vilnius

Tęsinys. Pradžia Nr. 13 2007

Marcinkevičiūtė Marytė, g. 1949m. 1968m. baigė Gervėčių rusų vidurinę mokyklą, o 1973m. – Vilniaus universitete geografią. Dirbo Kaune.

Mocka Juozas, g. 1913m. 1932m. baigė Vilniaus Vytauto Didžiojo gimnaziją. 1937m. – Vilniaus universitete teisę. Dirbo Vilniuje.

Mocka Stasys baigė Gervėčių vid.mokyklą ir Leningrado aukštąją jūrėyvystės mokyklą. Dabar gyvena ir dirba Sankt Peterburge.

Skerla Mečislovas baigė Vytauto Didžiojo gimnaziją, vėliau muzikos mokyklos vargonų klasę. Vargoninkavo ir mokytojavo Vilniuje.

Skerla Romas baigė Vilniaus inžinerinį statybos institutą.

Skerlaite Regina, g. 1949m. 1966m. baigė Valkininkų vid. mokyklą. 1971m. – Vilniaus pedagoginiame institute matematiką. Nuo instituto baigimo iki šiol mokytojauja Kauno raj.

Stakauskaitė Genė .g. 1942m. 1961m. baigė Marijampolės vidurinę internatinę mokyklą. 1966m. – Lietuvos ŽUA Kaune. Agronomė.

Stakauskaitė Teresė baigė Kauno politechnikos institutą, maisto pramonės technologiją. Gyvena ir dirba Kaune.

Peliagrinda

Augulis Alfonsas, g. 1944m. 1962m. baigė Marijampolio internatinę mokyklą, o 1970m. – Lietuvos ŽUA. Gyvena Vilniuje. Yra Gervėčių klubo (nuo jo įkūrimo) pirmininkas.

Karmazienė Julija, g. 1920m. 1956m. pradžioje kartu su kitais atstovais vežė į Maskvą prašymą, pasirašytą tūkstančio gervėtiškių. Prašyme buvo reikalaujama lietuviškų mokyklų Gervėčių krašte ir pamaldų lietuvių kalba Gervėčių Šventosios Trejybės bažnyčioje.

Julija, prisirinkusi akmenų, nusipirkusi cemento, Pelegrindoje pastatė koplytelę, kurioje „įkurdino“ savo darbo Švč. Mergelės Marijos skulptūrą. Julija kuria eilėraščius, tapo šventųjų paveikslus. Jos tapytų paveikslų yra Pelegrindos etnografiniame muziejuje. Vienas kabo Gervėčių bažnyčioje. Ji puiki dainininkė, visų mylima moteris.

2002m. birželio 14d. Lietuvos Respublikos Prezidento dekretu Nr. 1806 Julija Karmazienė apdovanota Didžiojo Kunigaikščio Gedimino IV laipsnio ordino medaliu.

Petrikaitė (Piščiakienė) Albina .g. 1944m. 1962m. baigė Marijampolio internatinę mokyklą, o 1967m. – Vilniaus pedagoginiame institute rusų kalbą ir literatūrą. Pastaruoju metu dirba Vilniaus rajono Kalvelių lietuvių vidurinės mokyklos direktore.

Petrikaitė (Kubilienė) Danutė, g. 1947m. 1966m. baigė Marijampolio internatinę mokyklą, o 1972m. – Vilniaus pedagoginiame institute matematiką. Nuo paskyrimo

iki šiol dirba Kaišiadorių raj. Kalvių pagr. mokyklos mokytoja.

Petrikaitė Janina, g. 1944m. 1962m. baigė Marijampolio internatinę mokyklą, o 1967m. – Vilniaus Ppedagoginiame institute rusų kalbą ir literatūrą.

Petrikaitė (Guntorienė) Vanda, g. 1943m. 1962m. baigė Marijampolio vidurinę internatinę mokyklą. 1967m. – Vilniaus pedagoginiame institute lietuvių kalbą ir literatūrą.

Sudalis Edvardas baigė Vilniaus inžinerinį statybos institutą.

Petrikai

Mažeikaitė Janina .g. 1942m. 1960m. baigė Marijampolio vidurinę internatinę mokyklą. 1965m. – Vilniaus universitete biologiją.

Mažeikaitė Marytė, g. 1958m. Baigė Vilniaus I-ąją internatinę mokyklą, o 1983m. Vilniaus universitete ekonomiką. Gyvena Vilniuje.

Mažeikienė Marija gimė Girių kaime, gyvena Petrikuose. Bendradarbiauja „Lietuvių godose“, kuria eilėraščius. Viename iš jų rašo: „...Gervėčių žemę skamba lietuviška daina. Čia mano gimtas kaimas, čia mano Lietuva!“. Dalyvauja Girių ansamblyje „Žilvitis“.

Petrikaitė Gražina, g. 1967m. Baigė vidurinę mokyklą. 1990m. – Vilniaus universitete ekonominė informatiką. Dirbo Krašto apsaugos ministerijoje finansininke.

Šukytė Elena, g. 1953m. 1971m. baigė vidurinę mokyklą, 1976m. – Vilniaus pedagoginiame institute rusų kalbą ir literatūrą.

Urbanavičius Juozas, g. 1955m. 1979m. baigė Vilniaus universitete mediciną.

Rimdžiūnai

Augulis Rimantas, g. 1951m. 1970m. baigė Vilniaus politechnikumą. 1970-1972m. tarnavo kariuomenėje. 1977m. baigė VISI. Dirbo Projektavimo-konstravimo ir technologijos instituto direktoriaus pavaduotoju. Nuo 1998m. – Lietuvos generalinės prokuratūros bendrojo skyriaus viršininko pavaduotojas. Mirė 1999m.

Bublevičiūtė (Dymčenko) Liuda, g. 1965m. 1981m. baigė vidurinę mokyklą, o 1986m. – Vilniaus pedagoginiame institute matematiką. Nuo 1994m. dirba Rimdžiūnų lietuvių vidurinėje mokykloje - mokytoja, direktore, pavaduotoja.

Kaltonaitė (Staškevičienė) Aldona, g. 1942m. 1959m. baigė Gervėčių rusų-baltarusių vidurinę mokyklą. 1965m. – Vilniaus universitete rusų kalbą ir literatūrą. Nuo paskyrimo iki šiolėi dirba mokytoja Prienų raj. Stakliškių vidurinėje mokykloje.

Kimsienė (Lekavičiūtė) Onutė, g. 1970m. 1989m. Vilniuje baigė vid. mokyklą. 1994m. Vilniaus Gedimino technikos universitetą. Vėliau Vilniaus kolegijos Pedagogikos fakultetą. Dabar Rimdžiūnų lietuvių vidurinės mokyklos mokytoja.

Kimsa Dimitrijus, g. apie 1961m. Baigė

rusų-baltarusių vidurinę mokyklą. 2004m. – Gmelio pedagoginiame institute įgijo darbų mokytojo specialybę. Dirba Rimdžiūnų lietuvių vidurinėje mokykloje mokytoju.

Kulytė (Kazlauskienė) Vanda (tėvas iš Gėliųų, motina iš Rimdžiūnų). Tėvai susituokė 1918m., gyvendami Liepojoje. Tarpukariu apsigyveno Lietuvoje, Klaipėdos krašte. Čia 1924m. gimė Vanda. 1939m. tėvams persikėlus į Vilnių, Vanda įstojo į Vytauto Didžiojo gimnazijos 5 klasę. 1943m. baigė Vilniaus III-osios mišriosios gimnazijos pedagogikos klasę. (Klasėje buvo 46 mokiniai. Pedagogiką, atskirų dalykų metodikas dėstė Vilniaus pedagoginio instituto dėstytojai. Abiturientai turėdavo po 7-8 pamokas per dieną.) Kartu su brandos atestatu gavo ir pradinės mokyklos mokytojo cenzą. 1951m. Vilniaus universitete baigė rusų kalbą ir literatūrą. Visą laiką mokytojavo Vilniaus miesto mokyklose. Dabar pensininkė.

Petruskaitė Vanda, g. 1958m. Baigė vidurinę. mokyklą, o 1980m. – Vilniaus universitete matematiką.

Pušė Juozas, g. 1919m. 1938m. baigė Vilniaus Vytauto Didžiojo gimnaziją. Studijavo architektūrą Vilniaus universitete. 1944m. pasitraukė į Vakarus. Mokslą baigė Baltijos universitete Vokietijoje. Apie 1950m. persikėlė į JAV. Ten ir mirė.

Pušė Darius Stasys, g. 1929m. 1950m. baigė Vilniaus I-ąją berniukų vidurinę mokyklą. 1955m. – Vilniaus universitete ekonomiką. Ilgai dirbo Vilkaviškio siuvimo fabriko direktoriumi, vėliau – Vilniuje. Mirė 2002m.

Pukšta Marijonas, g. 1926m. 1947m. įstojo į Vilniaus 2-ją amatų mokyklą (nenorėdamas eiti į kariuomenę, pasijaunino). Įsitraukė į pagrindinę veiklą. Kartu su 6 moksleiviais buvo suimtas ir 1950m. vasario 11d. nuteistas 10 metų kalėti pataisos darbų lageryje. Džezkazgano šachtose kasė vario rūdą, kur ir žuvo.

Pukšta Zenonas, g. 1939m. 1958m. baigė Gervėčių rusų-baltarusių vid. mokyklą, o 1964m. – Vilniaus universitete matematiką.

Raketytė (Plitnikienė) Liuda, g. 1958m. Baigė Vilniaus I-ąją internatinę mokyklą. 1982m. – Vilniaus pedagoginiame institute rusų kalbą ir literatūrą. Dirba Vilniuje.

Trėpšys Stasys, g. 1921m. 1935m. baigė Rimdžiūnų pradžios mokyklą. Dvejus metus mokėsi Gervėčiuose. 1937m. išvyko į Vilniaus Vytauto Didžiojo gimnaziją, kur baigė 4 klases. 1939-1942m. dirbo sekretoriumi teisme ir mokėsi suaugusiųjų gimnazijoje. 1942m. įstojo į Vilniaus universiteto Medicinos fakultetą. (1943m. kovo 17d. universitetas buvo uždarytas.) 1944m. spalio 1d. atidarius universitetą tęsė mokslą jame. 1948m. buvo paskirtas Lietuvos Raudonojo Kryžiaus draugijos pirmininko pavaduotoju. 1951m. – Vilniaus klinikinės ligoninės vyr. gydytojo pavaduotoju, o 1956m. – vyr. gydytoju. Jam vadovaujant, buvo pastatyta 300 lovų Vilniaus klinikinė ligoninė. Į ligoninę buvo priimami gydytis ir Gervėčių krašto sergantieji. Mirė 2002m.

Vaičiulytė Alina, g. 1956m. Baigė vidurinę mokyklą. 1979m. – Vilniaus universitete mediciną. Dirba Utenoje.

Vaičiulytė Danutė, g. 1964m. Baigė Vilniaus I-ąją internatinę mokyklą,o 1987m. – Vilniaus universitete finansus ir kreditą.

Vaičiulytė (Romančiuk) Onutė, g. 1956m. Baigė Vilniaus 1-ąją internatinę mokyklą. 1981m. – Vilniaus universitete lietuvių kalbą ir literatūrą. Gyvena Varšuvoje. Nuo 1955m. Varšuvos universitete dėsto lietuvių kalbą ir literatūrą. Kuria eilėraščius. Bendradarbiauja „Lietuvių godose“.

Žagulis Valentas, g. 1982m. Baigė Rimdžiūnų lietuvių vidurinę mokyklą. 2005m. – Vilniaus pedagoginiame universitete rusų kalbą ir literatūrą(bakalauro laipsniu).

nazijas, Antrojo pasaulinio karo metu ir pokariu – aukštąsias, o taip pat žmones, nebaisius aukštų mokslų, bet sugebėjusius kurti grožį kitiems – tapyti paveikslus, drožti iš medžio, austi meniškų audinių, rašyti eiles, kurti skulptūras, įrengti etnografinį muziejų ir t.t.

Liko daug neišvardintų, pokaryje baigusių gimnazijas ar vidurines mokyklas, prekybos, technikos mokyklas ar technikumus, ir išiliejusius į Lietuvos gyvenimą. Būdami Lietuvos patriotai, jie buvo ir yra mylimi ir gerbiami. Pamilę Vilnių ne mažiau kaip savo gimtąjį kraštą, aktyviai dalyvauja visuomeniniame darbe, savo vaikus išaugino lietuviais patriotais.

Pabaiga

Šaltiniai

- Evseev N.Svencianskij proryv v 1915 g. S.119. Moskva 1936
- Belaruskaja saveckaja encyklopedija. T9 S.631 Minsk 1973
- MAB RS F247-193
- Jadzevičius Vl „Lietuvių godos“. 2000m. Nr. 7-8.
- Lietuviškoji tarybinė enciklopedija T7 P592. V.1981
- MAB RS F9-3051
- Lietuvos istorijos metrašis. P.374–382, 1999 || Gureckas A. Gyventorių surašymas Syrių apskrities kaime 1942 m.
- MAB RS F 9-3051
- LCVA F R-629 Ap.1 B.186 L.97
- Garšva K. „Armija krajoja“. P.104. Vilnius - Kaunas 1995
- LCVA F R-629 Apr.1 B.186 L.123
- Gervėčių gyventojų, nepanorusių pasakyti pavardės, informacija.
- Šapoka A. Lietuvos istorija. P.417. K. 1936
- MAB RS F 273-2854 L72
- MAB RS F273-2854 L 48
- Kviklys B. Mūsų Lietuva. T.1 P.194. V. 1936
- Wierzbowski T.Szkoly parapijalne w Polsce i na Litwe czasow Komisji Edukacji Naradowej“. P97. Krakov 1921
- Valeika J. „Lietuvių godos“. 1993m. Nr.1
- Vėlius N. Monografija „Gervėčiai“. P.131. V. 1989
- Subačius R. „Dramatiškos biografijos“. P.301. V. 2005
- MAB RS F255-771 L56
- MAB RS F 255-771 L37
- Patackas A. Kun. Ambraziejus Jakavonis. P41. Vilnius- Trakai 1993
- MAB RS F67-196 L73
- MAB RS F255-793
- „Lietuvių godos“ 1997m. Nr.1
- MAB RS F 255-771 L17
- MAB RS F 247-197
- MAB RS F247-193
- „Lietuvių godos“ 1997m. Nr.2
- Spengla V. Objektas „Intrigantas“. P438. V. 2002
- Spengla V. Objektas „Intrigantas“. P415. V.2002
- Kviklys B.Lietuvos bažnyčios. T5 P.215. Čikaga 1986
- Lietuvių godos. 1996m. Nr. 8
- Lietuvių godos. 1996m. Nr. 9
- Lietuvių godos. 1998m. Nr. 7-8
- Lietuvių godos. 2000m.Nr. 8
- Lietuvių godos. 2002m. Nr.5
- „Geologijos akiračiai“ 2|2004m. P.40
- Vėlius N. Monografija „Gervėčiai“. P35. V. 1989
- MAB RS F43-8344
- MAB RS F43-8342
- MAB RS F43-8359
- „Geologijos akiračiai.“ 2| 2004m. P42 44.
- MAB RS F43-8342
- Lietuvių enciklopedija. T7 P130. Bostonas 1956
- Lietuvių enciklopedija. T7 P130. Bostonas 1956
- Belaruskaja saveckaja encyklopedija.T3 S. 437 Minsk 1973
- Lietuviškoji tarybinė enciklopedija. T1 P612. V. 1976
- Visuotinė Lietuvių enciklopedija. T6 P614. V. 2004
- Kardelytė J. Gervėčių tarmė. P5. V. 1975
- Zinkevičius Z. Rytų Lietuva praityje ir dabar. P79. V. 1993
- Zinkevičius Z. Rytų Lietuva praityje ir dabar. P81. V. 1993
- Garsva K.,Lietuvių godos“. 2004m. Nr.5
- „Pamiatnaja knizka Vilenskoj guberniji“ 1893g. V. 1894.
- Patackas A. „Kun. Ambraziejus Jakavonis“ P92. Vilnius – Trakai 1993
- „Lietuvos aidas“. 1918m. Nr.107
- MAB RS F67-196 L13,14,16
- MAB RS F67-196 L89
- MAB RS F67-196 L5
- LCVA F R-629 Apr.1 B18
- MAB RS F247-299
- MAB RS F247-189
- LCVA F R-629 Apr.1 B18
- Buvusio Marijampolio vid. mokyklos direktoriaus A.Masičio informacija
- Jadvygos Šironienės prisiminimai
- „Tarybinis mokytojas“. 1958m. Nr.41
- Mokytojos Angelės Valienės prisiminimai
- Rimdžiūnų lietuvių vid. mokyklos informacija
- Gervėčių klubo pirmininko Alfonso Augulio informacija
- „Lietuvių godos“. 1996m. Nr.23
- Naujasis archyvas F48 Ap.1 B.279
- Naujasis archyvas F48 Ap.1 B.673
- „Lietuvių godos“. 1995m. Nr.4
- „Voruta“. 1996m. Nr.16
- „Lietuvių godos“. 1996m. Nr.8
- Rimdžiūnų lietuvių vid. mokyklos informacija
- MAB RS F254-507
- MAB RS F67-208 P22,11
- LCVA FR-629 Apr.1 B.18
- „Tarybinis mokytojas“. 1958m. Nr.41
- „Lietuvių godos“. 1994m. Nr.9
- „Lietuvių godos“. 1995m. Nr.10-12
- Gervėčių klubo informacija
- „Lietuvių godos“. 1998m. Nr.11
- „Lietuvių godos“. 2001m. Nr.3-4
- „Lietuvių godos“. 2003m. Nr.4
- Tautinių mažumų ir išeivijos departamento archyvas
- Rimdžiūnų lietuvių vid. mokyklos informacija
- Gervėčių klubo pirmininko A.Augulio informacija
- Vėlius N. Monografija „Gervėčiai“. P.101. V. 1989
- Kardelytė J. „Gervėčių tarmė“. P41. V. 1975
- Visuotinė Lietuvių enciklopedija T6. P70. V. 2004
- MAB RS F67-292
- Kviklys B. „Mūsų Lietuva“. T.1 P.176. Čikaga 1986
- MAB RS F67-292
- MAB RS F67-232
- MAB RS F67-208 ir 292
- LCVA FR-629 Ap.1 B.18
- Vilniaus Pedagoginio instituto archyvas
- Vilniaus universiteto rektorius įsakymas
- Vilniaus universiteto rektorius įsakymas
103. MAB RS F254-501
- Martinkėnas V. „Vilniaus krašto mokyklos ir skaityklos.“ V. 1989
- MAB RS F67-104
- MAB RS F67-106
- Maceika J. „Lazūnai“. P.109. V. 1998
- LCVA F R-629 Ap.1 B.18
- Ravaitis B. Prisiminimai.

Pastaba. Skyrelyje „Žymiausieji gervėtiškiai“ – apie 80 proc. žinių imtos iš Vilniaus universiteto, Vilniaus Pedagoginio universiteto, Vilniaus „Lietuvių namai“ vidurinės (I-ojo mokyklos internato), Marijampolio vidurinės (mokyklos internato) mokyklų archyvų ir pačių minimų asmenų. Apie 20 proc. žinių suteikė minimo asmens artimieji, mokslo draugai, todėl gali būti nedidelių netikslumų.

	Astravas	Algenionys	Barauskai	Gaigaliai	Gaigūnai	Gervėčiai	Gėliųnai	Cirtos	Gudiminkai	Knysušės	Micūnai	Milcėjai	Mockos	Pelegrinda	Petrikai	Rimdžiūnai	Is viso:
uvių k.					1			1		1	1	1		1		1	7
alistika							1			2							3
isų k.					4	1	3	4		1	1			2	1	4	21
iečių k.						1											1
matika					1	2		7		1	2	1	1	1		3	19
torija							1										1
grafija							1						2				3
logija											1				1		2
izika												1					-
emija					1						1						2
ies kult.	1					1											2
io kult.					1	1			1								3
ologija						1											1
ailė													1				1
itektūra																1	1
eisė													1				1
dicina						1	2	2			2	1	1		1	2	12
macija							1										1
rinarija											1		1				2
omoka					3	1	4	1		1	1	1	1		1	1	15
iansai								4			1				1	1	7
ekininkys								1					1				2
tė												2		1	1		9
nomija					4		1				2		1	1			9
anizacija					1				1		1						3
inerija		1			5			5		2	1	1	3	1		3	22
ninkystė				1													1
iacija			1		1												2
ivystė											1		1				1
inoma										1	1						2
viso:	1	1	1	1	22	9	14	25	2	9	16	5	14	6	5	16	147

Vingiuotas kelias į Dieveniškų „Ryto“ mokyklą

Valentas ŠIAUDINIS, Vilnius

Dieveniškės rašytiniuose šaltiniuose pirmą kartą paminėtos 1385 m., bet kitu pavadinimu „Mingailos kaimas“. 1433 m. LDK kunigaikštis Žygimantas Kęstutaitis Dieveniškės padovanojo Jonui Goštautui. 1542 m. mirus paskutiniam Goštautų giminės palikuoniui Stanislovui Goštautui, Geranainių pilis (8 km į pietus nuo Dieveniškų, dabar Baltarusijoje) su dvarais (tarp jų Dieveniškų) atiteko Lietuvos–Lenkijos karaliui Žygimantui Senajam. Pastarasis 1543 m. perleido sūnui Žygimantui Augustui.¹

Po Stanislovo Goštauto mirties našlė Barbora dar kurį laiką gyveno pilyje.

1543 m. spalio mėn. karalaitis Žygimantas Augustas, medžiodamas apylinkių giriose, poilsio apsistojo Geranainių pilyje, kur pirmą kartą sutiko gražuolę Goštauto našlę Barbora Radvilaite.²

1738 m. miestelyje gyveno 28 šeimos. Buvo vaitas, penki amatininkai (du kalviai, bat-siuvys...). 1795 m. – 71 dūmas (365 žmonės); 9 dūmai priklausė „jurzdikai“³. 1857 m. – 118 dūmų (27 valstiečių ir 89 žydų).

Per metus vyko trys prekymečiai ir kas savaitę turgūs⁴.

1897 m. – 1710 žmonių (tarp jų 1225 žydai)⁵. 1936 m. – apie 2500 gyventojų⁶. Po 1941 m. tragiškų įvykių miestelio gyventojų skaičius sumažėjo daugiau negu perpus. 1970 m. – 1135, 1989 m. – 1337 (tarp jų apie 20 procentų lietuvių) gyventojai⁷. 2001 m. – 916⁸.

1474 m. Martynas Goštautas Dieveniškėse pastatydino pirmąją (medinę) bažnyčią. 1783 m. miestelis (kartu ir bažnyčia) sudegė. Po gaisro pastatyta nauja.

1872 m. absoliuti Dieveniškų valsčiaus gyventojų dauguma kalbėjo lietuviškai. Kai kuriuose kaimuose šiek tiek buvo kalbančių lenkiškai arba baltarusiškai (VU Rankraščių skyrius F.34 6D.373) 19 a. pabaigoje – 20 a. pradžioje Dieveniškų bažnyčioje tikintieji galėjo klausyti lietuviškų pamokslų, lietuviškai giedoti giesmes, kai kunigavo: 1884 m. kunigas K. Valantinas ir po jo dirbęs kun. Pilypas Budvytis. Taip pat 1897 m. ir 1898 m., kai kunigavo Feliksas Garba⁹. 20 a. pradžioje klebonaujant Kazimierui Lanskučiui, pamaldos lietuviams vykdavo tik vieną sekmadienį per mėnesį¹⁰. 1906 m. į Dieveniškės atkeltas kunigas Steponas Umbrasas (gim. dabartiniame Molėtų raj., Inturkės sen.)¹¹. Jis nebuvo priešiškas lietuvių tautiniam atgimimui, bet, netgi turėdamas vyskupo sutikimą lietuviškoms pamaldoms, neskubėjo jų įvesti, nes vengė konfliktų su parapijiečiais lenkais. Kurijai jis rašė, kad parapijoje dauguma tikinčiųjų namuose kalba lietuviškai, bet nemoka nei poterių, nei skaityti, o tuo labiau rašyti lietuviškai¹².

20 a. pradžioje sustiprėjusi kova dėl lietuviškų pamaldų bažnyčioje tęsėsi iki Antrojo pasaulinio karo. Pavyzdžiui, ketvirtajame dešimtmetyje oficialiai vieną sekmadienį pamaldos buvo skirtos lietuviams, kitą – lenkams. Tačiau 1937 m., klebonaujant Jurgiui Januševičiui, vietiniai lenkai inteligentai ėmė reikalauti, kad pamaldos lietuviams būtų iš viso nutrauktos. Nors klebonas nedrįso prieštarauti, bet delsė vykdyti lenkų norus. Tikintieji lenkai, nieko nelaukdami, patys ėmėsi iniciatyvos. 1937 m. sausio 24 d. – lietuvių sekmadienį prieš mišias lietuviai, kaip visuomet, rinkosi į bažnyčią giedoti rožinio ir ... atrado kelis lenkus, rožinį giedančius lenkiškai. Lietuviai nedrįso nutraukti giedotojų. Panašūs atvejai kartojosi. Tada lietuviai nutarė pasikalbėti su klebonu, bet kunigas jų nepriėmė. Valdinga kunigo šeimininkė lenkė, tvarkiusi net bažnyčios įrašų knygas, pasiūlė lietuviams važiuoti pas arkivyskupą R. Jalbžkovskį. Tikintieji lietuviai į Vilnių nevažiavo, bet, surinkę 569 parašus, 1937 m. balandžio 17 d. išsiuntė prašymą Jo Eminencijai Apaštališkojo sosto atstovui Varšuvoje. Prašė, kad leistų lietuviams kas antrą sekmadienį išklausyti šventas mi-

šias Dieveniškų bažnyčioje¹³. Atsakymo nesulaukė.

Vilniaus krašto bažnyčiose lietuvių reikalai nepagerėjo ir po 1938 m. kovo 17 d. Lenkijos ultimatumo Lietuvai. Pavyzdžiui, 1939 m. gegužės 21 d. Dieveniškų bažnyčioje lenkai trukdė lietuviams giedoti lietuviškai, o kitą dieną patys apskundė lietuvių policijai, kad jiems lietuviai trukdę giedoti „Aniol panski“.

Į policiją buvo iškviesti ir ištardyti: Barcys Pranas, buvęs „Ryto“ skaityklos vedėjas,

Jurša Eduardas, buvęs Dieveniškų bažnyčios vargonininkas, lietuvis,

Petkelis Antanas.

Paaikšėjo: kunigas Antanas Lemenas yra paliudijęs apie lietuvių trukdymą lenkams giedoti. Didžiausią agitaciją prieš lietuvių vedė vargonininkas Jan Penkievič, pritariant klebonui ir vietos lenkams. Po visų šitų įvykių lietuviams bažnyčioje buvo leista giedoti tik po to, kai lenkai baigia „Aniol panski“. Žinoma, ne visi lietuviai sulaukdavo, kol lenkai baigs giedoti¹⁴.

Tiesa, kai parapiją vizitavo arkivyskupas R. Jalbžkovsis, lenkai netrukdė lietuviams giedoti, – bet tik tą kartą.

Jau apie 10 m. Dieveniškų bažnyčios klebonu dirba Domas Valančiauskas. Jo dėka skoningai įrengtas bažnyčios interjeras ir eksterjeras. Malonu akiai pasižvalgius po šventorių. Visur žydi gėlės.

Dieveniškų senamiestis

Svarbiausia, kad vaikai išmoka poterių ir atlieka pirmąją išpažintį lietuviškai. Visi tikintieji gali klausyti šv. Mišių, girdėti pamokslą, lietuviškai giedoti giesmes.

Nuo 1777 m. Dieveniškų miestelyje veikė parapinė mokykla. Ją lankė 38 vaikai (8 šlėktų, 30 miestelėnų arba valstiečių). 1781 m. mokėsi 16 vaikų (2 šlėktų, 4 miestelėnų, 10 valstiečių). 1782 m. – 10 vaikų (3 šlėktų, 5 valstiečių, 2 miestelėnų)¹⁵.

1797–1798 m. – tik 6 vaikai, o 1804–1805 m. – 4 vaikai. 1811 m. parapinė mokykla dar veikė¹⁶.

1866 m. atidaryta rusiška liaudies mokykla. Dirbo vienas mokytojas¹⁷. Mokyklai išlaikyti iš valstiečių buvo renkama po 2 kap. nuo dešimtinės. Per 1877 m. surinkta 261 rb. Mokytojui, baigusiam mokytojų seminariją, per metus sumokėta 200 rb. algos, 18 rb. maistpinigų, apmokėta už buto nuomą.

1877–1878 m. joje mokėsi 41 mokiny, 1880–1881 m. – 44 mokiniai, 1885–1886 m. – 64 mokiniai¹⁸. 1889–1890 m. – 75 berniukai. Mokė vienas mokytojas. 1892–1893 m. – 59 berniukai ir 9 mergaitės¹⁹.

1909 m. Dieveniškų klebonas Steponas Umbrasas kai kuriuose valsčiaus kaimuose įsteigė mokyklėles, kuriose lietuviškai mokė skaityti ir poterių²⁰. Pasirūpinus klebonui Steponui Umbrasui 1912 m. iš Vilniaus į Dieveniškės atvyko savamokslė mokytoja G. Balužaitė, kuri prie klebonijos

nelegaliai mokė lietuviškų poterių ir skaityti Bėčionių, Gaujėnų, Grybuškių, Kaziulių, Miežionių, Pagaujėnų, Rimašių, Skraičionių, Šiudainių ir kitų kaimų vaikus. Po metų buvo gautas Vilniaus gubernatoriaus leidimas, ir mokytoja 1913–1914 ir 1914–1915 m. m. mokė vaikus jau legaliai iš lietuviškų elementorių, kuriuos mokyklai padovanojo Vilniaus Šv. Petro ir Povilo bažnyčios klebonas. Mokytoja, būdama aktyvi, už Vilniuje surinktas aukas pripirko lietuviškų maldaknygių, pasaulietišių lietuviškų knygelių ir padovanojo vaikams²¹. 1915 m. lapkričio 17 d. Dieveniškės užėmė vokiečiai. Jų okupacijos metų tik Žižmuose veikė lietuviška mokykla²².

Nuo 1919 m. pradžios Dieveniškėse šeimininkavo raudonarmiečiai, vėliau lenkai, po to vėl raudonarmiečiai. 1920 m. liepos 12 d. Rusijos ir Lietuvos susitarimu Dieveniškės (ir kitos vietovės) atiteko Lietuvai, bet tų pačių metų spalio 8 d. jas, kaip ir visą Vilniaus kraštą, okupavo lenkų kariuomenė²³.

1920 m. rudenį atidaryta pradinė (trijų skyrių) mokykla tik lenkų dėstomąja kalba. Iki 1939 m. ji peraugo į septynių skyrių mokyklą. 1926 m. pastatyta mokykla, kurios bendras plotas 525 m². Buvo 7 klasės – kambariai (kiekvienas jų – 48 m² ploto), salė, biblioteka, mokytojų kambarys ir valgykla. Mansardoje – butai mokytojams (tarybiniais laikais – mokinių bendrabutis).

Dieveniškų bažnyčios šventoriuje

dėstomąja kalba atvyko nauji mokytojai. Vedėju paskirtas Pranas Barcys. Atvyko mokytojauti dieveniškietis Julius Kakarietka, ką tik baigęs Vilniaus Vytauto Didžiojo gimnaziją. Mokė lietuvių kalbos, trumpai paaikškindami vaikų gimtąją kalbą.

1941 m. spalio 1 d. vokiečių okupacinė valdžia Dieveniškės priskyrė Baltarusijos generalinei sričiai. Grįžo kai kurie buvę mokytojai. Pradėta mokyti lenkiškai ir baltarusiškai. Mokytojai lietuviai išvyko atgal į Vilniaus apskrities mokyklas, priklausančias Lietuvos generalinei sričiai.

1942 m. vasario 15 d. Dieveniškės (kartu su Ašmenos apskritimi) grąžino Lietuvai. Dieveniškų pradinėje mokykloje vėl imta mokyti lietuvių kalba. Jos nemokantiems leista atsakinėti gimtąją kalbą. Pradinės mokyklos vedėju paskirtas Aleksandras Adomonis, mokytojais – Petras Juška ir Stasys Savickas²⁷.

1941–1942 m. m. mokykloje dėstomąja kalba ir mokytojai keitėsi net tris kartus, ir tarp pasikeitimų praeidavo nemažas laiko tarpas. Taigi, mokiniai praktiškai prarado vienerius mokslo metus. 1942 m. balandžio 1 d. Dieveniškų valsčius priskirtas naujai įkurtai Eišiškių apskričiai.

1942–1943 m. m. – produktyviausi mokslo metai per visą vokiečių okupacijos laikotarpį. Nors Dieveniškų apylinkėse ėmė siausti AK partizanai, kurie buvo agresyviai nusistatę prieš mokytojus lietuvius, bet lietuviai pasiryžo atidaryti **lietuvišką progimnaziją**. Lietuvos generalinės srities Švietimo vadybos vidurinio ir pedagoginio mokslo departamentas pasiuntė savo darbuotoją Joną Mazelaitį, gim. Benekainyse, Lydos aps., ištirti padėtį Dieveniškėse. Pastarasis nustatė, kad Dieveniškų pradinėje mokykloje pilnai galima atidaryti progimnaziją, nes pradinukai užima tik tris klases – kambarius, o mokykloje jų yra 7. Tik dėl AK partizanų piktavališkos veiklos neverta rizikuoti mokytojais, nes miestelį saugo 10 – 12 policininkų. J. Mazelaičio manymu, saugiausia progimnazijai ir jos mokytojams būtų Benekainyse (27 km nuo Dieveniškų). Ten mokyklos pastatas dar geresnis – mūrinis, trijų aukštų. Šalia jo esančiame pastate būtų galima įrengti bendrabutį. Miestelį saugo ne tik policija, bet ir savausugininkų kuopa. Per Benekainis eina Vilniaus – Lydos vieškelis ir geležinkelis. Yra stotis. Benekainių apylinkėse gyvena ne ką mažiau lietuvių negu Dieveniškėse.

Tęsinys kitame numeryje

Pro memoria

Juozas GIEDRAITIS

1910 12 18 – 2008 01 11

Gimė, gyveno, mirė... Taip galima pasakyti apie milijardus žmonių, bet tarp tų milijardų pasitaiko ir tokių, kurie po mirties dar šimtus, tūkstančius metų būna neužmirštami. Kada gyveno ir mirė Dovydas ar Saliamonas, Homeras ar Sokratas, lietuviai Mindaugas ar Vytautas Didysis, Motiejus Valančius ar Jonas Basanavičius... Ką nors atsimenant žmonėms nepakanka prisiminti vardą ar pavardę: prisimenami ir jų darbai, pastangos...

Su Juozu Giedraičiu pažįstamas nuo 1926 metų rudens. Pažintis buvo nutrūkusi 1944-1990 metais. Bet po to užsiėmė susirašinėjimas, nuolatiniai susitikimai, kai jis atvykdavo į Lietuvą. Nuolatinai pokalbiai telefonu. Nors mudu ir skyrė Atlantus. Paskutinį kartą jis man paskambino praėjusių metų gruodžio 13 d., o gruodžio 15 d. gavau ir jo laiškus... Deja, sausio 12-osios vakare skambutis, kad Juozas Giedraitis jau neatsikėlė – mirė.

Daugybė minčių užgožė mano galvą. Vis dėlto tai spėjau pranešti ir dviem jį pažinojusiems vilniečiams. O aš negaliu užmigti, rytą sunku keltis. Vis dėlto „Vorutos“ redaktorius Juozas Vercinkevičius tikrai įdėjęs į savo laikraštį Juozo Giedraičio nekrologą. Ir ne tik.

Žvilgtelėjau į savo knygų lentynas. Štai „JAV lietuviai“ (Vilnius 1998 m.). 306-307 puslapyje Juozo Giedraičio ir jo žmonos Leonildos nuotraukos, šiek tiek žinių iš jo gyvenimo ir veiklos.

„Vytautų klubas“ (Vilnius, 2002). Juozas Giedraitis čia minimas daugelyje puslapių, jo veidas matyti įvairiose grupinėse nuotraukose, o 98 trumpos žinutės iš jo gyvenimo ir studijų laikų nuotrauka.

„Lietuvos kariuomenės karininkai 1918-1953 metai“, III t., 2003, p. 177. IV t., 2004, p. 383, jo karininko nuotrauka ir pakartotas bei papildytas gyvenimo aprašymas, taip pat ir „Visuotinė lietuvių enciklopedija“, t. VI, 2004, p. 638.

Uolesnis lietuvis skaitytojas gal rado tų pačių žinių ir kituose leidiniuose. Trumpos žinutės enciklopediniuose leidiniuose nedaug ką pasako apie minimą lietuvi. Bet priminsiu dar vieną knygą – „Tautos fondas“, išleistą JAV 2002 metais, 480 puslapių. Šioje knygoje, Juozo Giedraičio veikla aptarta daug plačiau. Mat jis 1978-1991 metais pirmininkavo Fondo valdybai, o po to dar keliolika metų ėjo Tarybos pirmininko pareigas. Rengdama spaudai knygą „Tautos fondas“ redaktorė surado jo ataskaitą ir ją įdėjo į knygą (p. 309-314). Šis jo rašinys pavadintas „Nuo našlės skatiko iki milijonieriaus“ arba „Kaip lietuviai auکوjo Tautos fondui“.

„Baigdamas savo pranešimą Tautos fondo 1997-ųjų metiniame pranešime pasakiau: „Šis mano pranešimas ilgokas, bet gal paskutinis. Iš eilės ketverius metus išbuvęs TF Tarybos pirmininku, noriu šį aukščiausią postą perduoti jaunesniems. Būdamas 14 metų Tautos fondo valdybos pirmininku ir 21 metus Taryboje, trumpesnius pranešimų esu padaręs apie 215.“

Pranešimai buvo daromi VLIKo val-

dybai, Tarybai ir Seimams. Tris kartus teko pirmininkauti VLIKo Tarybai. Įvairiais šių organizacijų reikalais buvau Anglijoje, Argentinoje, Australijoje, Austrijoje, Brazilijoje, Naujojoje Zelandijoje, daug kartų Kanadoje ir lankiausi lietuvių renginiuose Amerikoje nuo Atlanto iki Pacifiko. O Lietuvoje, jai atgavus nepriklausomybę, buvau penkis kartus. (Kadangi tai rašyta prieš 2002 m., tai po to Lietuvoje lankėsi dar kelis kartus: paskutinį kartą, rodos, 2005 m.)

Vadovaudamas Tautos fondui ir darydamas jo veiklos pranešimus, ar lankydamasis lietuviškuose telkiniuose Amerikoje ir užsieniuose, visur ir visada dėkojau ir dėkojau už talką fondo darbuotojams, aukotojams, mūsų veiklą garsinusiai spaudai ir visiems, kas geru žodžiu, darbu ir auka – savo pinigine ar laiku, talentu ar energija prisidėdavo prie bendrojo darbo. Tebūnie dabar leista man padėkoti ir mano šeimai – daktarei Leonildai Svilaitėi ir mano sūnui Rimantui bei dukrai Aldonai.

Koks gi mano darbas Tautos fonde? Prof. Česlovas Masaitis savo laiške Tautos fondą pavadino „Didžiąja patranka mūsų kovoje už Tėvynės laisvę“. Jis pridėjo: „Dar daugiau: Giedraičio rankose – tai ne didžioji patranka, o visa artilerijos divizija! Josios griausmą girdėjo visas pasaulis septyniomis kalbomis leidžiamame Eltos biuletenyje, lietuviškuose radijo programose ir kitose informacijos priemonėse, kuriomis rūpinosi ir finansavo Giedraičio vadovaujamas fondas. Šis garsas nutiesė ir telefono laidus, kuriais per visą pasaulį sklido „dainuojančios revoliucijos“ garsas ir gerokai prisidėjo prie sovietų imperijos subyrėjimo“...

Mano antroji šeima – talkininkai – tikrovėje tas „artilijos divizijos darbas“ tai buvo darbas ištisos šeimos – komandos, kurių sudėtyje buvo apie 170 darbuotojų. Svarbiausia, kad tai buvo šaunūs veikėjai, telkę aukotojus visame pasaulyje ir dar patys auکوjo. Ne tik savo energiją, laiką, talentą, bet ir savo pinigus.

Jau taip yra, kad pinigai į fondą ne patys ateina, o reikia, kad kas nors dirbtų. Tie talkininkai – tai mano antroji šeima, Visi jie paminėti fondo knygoje.

Tačiau čia dabar noriu priminti tokį faktą: dešimt metų Tautos fondas savo įstaigą turėjo Vito ir Aldonos Katinų bute. Patalpos nieko nekainavo ir be jokio atlyginimo

dirbo aštuoniolika žmonių. Tame bute tą laiką buvo sutelkta trys milijonai dolerių, ir čia jau padėkos žodžių neužtenka.

Trečioji šeima – aukotojai. Kai 1978 m. pradėjau dirbti fonde, jo ižde buvo 58 690 dolerių. Ilgainiui kapitalas augo, ir Lietuvos reikalams per VLIKą išleidome apie tris milijonus dolerių. O per visą VLIKo laiką išleista ne mažiau kaip septyni milijonai dolerių. Tautos fondas organizavo ir išlaikė radijo transliacijas į okupuotą Lietuvą iš Madrido, Vatikano, Romos ir net Manilos radijo stočių, finansavo mokslinio ir informacinio pobūdžio knygas, rėmė lietuvių dalyvavimą Helsinkio ir kitose konferencijose, finansavo ir dalyvavimą Kopenhagoje bei baltiečių dalyvavimą „Laisvės žygyje“ po Baltijos jūrą.

O kai VLIKas užbaigė savo darbą, fondo paramą pirmiausia gavo Lietuvos atstovybė Vašingtone, Lietuvos misija Jungtinėse Tautose, daugelyje kitų vietų, ypač Vilniaus krašte.

Dabar fondas valdo apie pustrčio milijono dolerių kapitalą. Lankydamasis Lietuvoje ir stebėdamas, kaip ji mėgina atsistoti ant po pusšimtį užtrukusios komunistinės priespaudos, turėjau progą pamatyti, kaip iš praeities užsilikusios atgyvenos vis dar mėgina Lietuvą laikyti už sparnų ir trukdo jai pakilti skrydžiui į tikrą laisvę ir demokratiją. Tačiau šventai tikiu Lietuvos ateitimi“.

Juozas Giedraitis nuo gimnazijos laikų buvo ateitininkas ir šaulys. Būdamas studentas ir vėliau visą laiką buvo veiklus veikėjas demokratinės krypties. Ir Amerikoje jis dalyvavo ateitininkų, krikščionių demokratų sambūriuose. O kai Lietuva atkūrė nepriklausomybę, atvykęs į Lietuvą, pirmiausia stengdavosi susisiekti su Krikščionių demokratų partijos vadovybe ir eiliniaisiais nariais. Ir labai apgalvestavo, kai pamatydavo, kad Lietuvos krikščionių demokratų partija jau vadinasi Krikščioniškoji demokratija ir net ryžtasi jungtis su konservatoriais. Jausdamas, kad 2007 metų gruodžio 14 d. krikščionys demokratai tikrai mėgins priimti sprendimą jungtis su konservatoriais, dar kartą pasiuntė konferencijai laišką, nepriartiantį tokiam sprendimui. Deja, laiškas konferencijoje nebuvo perskaitytas, o konferencijos dalyvių dauguma nutarė likviduoti Lietuvos krikščionių demokratų ar net Lietuvos krikščioniškosios demokratijos partiją.

O tai juk smūgis Juozui Giedraičiui. Skaudus smūgis: baigėsi mirtimi.

Amžiną atilsį velioniui Juozui Giedraičiui! Mano ilgamečiam bičiuliui ir bendraminčiui!

2008 01 13

P.S. Juozas Giedraitis ir jo žmona Leonilda stambiųjų aukotojų Tautos fondui sąrašė užima šešioliką vietą iš devyniasdešimt penkių aukotojų: jiedu paaukavo 61 396 dolerius.

Viktoras ALEKNA

Kunigas salezietis Bronislavas Chodanionkas

Kun. Bronislavas Chodanionkas Kišiniove prie „savo bažnytelės“ apie 1970 m. su parapijiečiais

Atkelta iš 13 p.

ši giedojimą. Liturginės giesmės buvo giedamos ir lotyniškai. Prie bažnyčios buvo muzikos mokykla.

Svarbu paminėti ir tai, kad Kišiniove buvo likusių šiek tiek katalikų vokiečių, kuriems Bronislavas patarnaudavo vokiečių kalba.

Nepamiršdavo ir savo gimtojo krašto – dažnai atvažiuodavo į savo gimtąją parapiją, Stolicą kaimą. Jis ne tik bendraudavo su vietos gyventojais, bet ir teikdavo jiems visas sielovados paslaugas, slapta, kadangi buvo labai sunkūs laikai ir vienas neatsargus žingsnis galėjo kainuoti ne tik kunigo karjerą, bet ir gyvenimą. Suinteresuoti žmonės patys žinodavo, kur reikia ateiti. Ten jis juos tuokė, klausė išpažinčių ir krikštijo. Ir šiandien daugelis prisipažįsta, kad juos krikštijo kunigas Bronislavas Chodanionkas.

1960 m. pradžioje valdžia uždarė bažnyčią ir perstatė ją į kino teatrą (įdomi analogija!), leido atlikti pamaldas mažoje armėnų stiliaus koplyčioje kapinėse. Joje tilpo ne daugiau kaip 50 žmonių. Bronislavas ją su tvarkė, išdazė, suremontavo, rūpinosi jos išore. 1969 m. gruodžio 12 d. laiške jis rašė: „Ką tik baigiau dažyti savo bažnytelę. Dabar užtruko apie pusmetį, nes nebuvo pakankamai meistrų“. Čia iš bažnyčios jis pernešė vargonus, kurie visi netilpo.

Kunigas Bronislavas Chodanionkas mirė 1973 m. lapkričio 25 d. 1.07 val. nakties, sekmadienį, išgyvenęs tik 1 valandą Kristaus Karaliaus šventės, kurios labai norėjo sulaukti. Jo paskutiniai žodžiai buvo tokie: „Jau greitai aš išvysiu Dievą“.

Laidotuvėse dalyvavo 12 katalikų kunigų iš įvairių Sovietų Sąjungos kampelių, taip pat du vietos pravoslavų šventikai.

Palaidotas Kišiniovo kapinėse, šalia savo motinos, kuri mirė 1971 m. sulaukusi 90 metų, kuri jį lydėjo per visą jo kunigystę, visai taip, kaip saleziečių ordino įkūrėjo Jono Bosko.

Kunigą Bronislavą Chodanionką pakeitė kunigas Vladislavas Zavalniukas, kuriam Kišiniovas buvo pirmoji sielovados darbovietė, ir kur jis auکوjo pirmąsias mišias. Dabar kunigas Zavalniukas tarnauja kunigo Bronislavo gimtinėje, yra Minsko šventųjų Simono ir Elenos bažnyčios klebonas. Kadaise ši bažnyčia buvo perdaryta į kino teatrą (!).

Iš tikrųjų Dievo keliai nežinomi. Tik, ką tu nori pasakyti Dievas?

Voruta

Visos prekių ženklų teisės saugomos

Prenumeratos indeksas 0135

Redakcinė kolegija:

Dr. Arūnas Bubnys, Dr. Kazimieras Garšva, Vytautas Gocentas, archit. Dainora Juchnevičiūtė – Vaivadienė, dr. Viktoras Jencius, dr. Napoleonas Kitkauskas, dr. Kęstutis Petrulis, G. Paviržis, dr. Antanas Tyla, akad. prof. habil. dr. Zigmantas Zinkevičius

Ieva Jankutė, Lietuva
Tadas Stomma, JAV
Marija Remienė, JAV
Bronius Saplys, Kanada

Spaudos radijo ir televizijos remimo fondas
Vilniaus krašto lietuvių sąjunga išeivijoje

9 771392 067018

© „Voruta“ 2007. Visa medžiaga (rašiniai) pateikta laikraštyje „Voruta“ yra VŠĮ „Vorutos“ fondas (įmonės kodas 181392738) nuosavybė. Laikraštį ar jo straipsnius kopijuoti ir platinti be raštiško sutikimo draudžiama.

© „Voruta“, 2008. Leidžiamas nuo 1989 m. spalio 24 d. Devynioliktiesi leidimo metai. Rengėjas (leidėjas) – VŠĮ „Vorutos“ fondas, įmonės kodas 181392738. Direktorė Aušra Virvičienė. Adresas: Naujoji g. 16, Trakai. Laikraštis išeina kas antrą šeštadienį. Apimtis – 4 sp. l. Rinko ir maketavo „Vorutos“ leidykla. Redakcijos adresas: Naujoji g. 16, Trakai, tel./ faks.: (8 528) 5 53 31; (8 528) 5 12 66, mob. (8 605) 19 302. Vyriausiasis redaktorius Juozas Vercinkevičius, el. p. redaktorius@voruta.lt. Spausdino AB „Spauda“, Laisvės pr. 60, LT-05120 Vilnius. Tiražas 1000 egz.

Laiškams: „Voruta“, Naujoji g. 16, LT-21111 Trakai, LIETUVA. Tel. faksas: (8 528) 5 53 31; (8 528) 5 12 66. El. paštas: voruta@voruta.lt. Interneto svetainė: <http://www.voruta.lt>

Redakcija: Aleksandras Adamkavičius, Martynas Buivis, Mindaugas Miliauskas, Vita Tadarovskienė, Albina Trečiokienė, Gražina Zaleckytė, Birutė Žemaitaitė, Juozas Vercinkevičius